

Nota van Beantwoording Zienswijzen op de Ontwerp Dordtse Omgevingsvisie 2.0; Eiland met kwaliteit

Bijlage 1 behorende bij het besluit van de gemeenteraad tot vaststelling van de Dordtse Omgevingsvisie 2.0; Eiland met kwaliteit

Gemeente Dordrecht

Maart 2025

Inhoud

1.	Inleiding	4
1.1.	Doel van deze nota	4
1.2.	Leeswijzer	4
1.3.	Overzicht van zienswijzen en overlegreacties	5
2.	Samenvatting en beantwoording zienswijzen	6
	Zienswijze 1 - Particulier	6
	Zienswijze 2 - Particulier	7
	Zienswijze 3 - Particulier	8
	Zienswijze 4 - Particulier	9
	Zienswijze 5 – Cumela brancheorganisatie	11
	Zienswijze 6 - Particulier	16
	Zienswijze 7 - Particulier	25
	Zienswijze 8 – LTO Noord regio West	29
	Zienswijze 9 - Particulier	37
	Zienswijze 10 - Particulier	40
	Zienswijze 11 - Particulier	42
	Zienswijze 12 – Port of Rotterdam	43
	Zienswijze 13 – Heijmans Vastgoed B.V.	44
	Zienswijze 14 – Arjarjo Holding B.V.	47
	Zienswijze 15 – Particulier	48
	Zienswijze 16 – Particulier	49
	Zienswijze 17 – Van Pelt Vastgoedmanagement BV	52
	Zienswijze 18 – bpd bouwfonds gebiedsontwikkeling	55

Zienswijze 19 – Particulier	58
Zienswijze 20 – Natuur- en vogelwacht Biesbosch	60
Zienswijze 21 – Vervelde Dubbeldam BV, Boeren van Dordt en ANV BoerEnGroen.	65
Zienswijze 22 – Particulier	67
Zienswijze 23 – Platform Duurzaam Dordrecht	69
3. Samenvatting en beantwoording reacties	78
Reactie 1 – Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid	78
Reactie 2 – Rijkswaterstaat West-Nederland Zuid	85
Reactie 3 – Provincie Zuid-Holland	86
Reactie 4 – Waterschap Hollandsche Delta	95
Reactie 5 – ProRail.....	105
4. Staat van wijzigingen	113

1. Inleiding

1.1. Doel van deze nota

Deze bijlage maakt deel uit van het voorstel aan de gemeenteraad tot vaststelling van de Dordtse Omgevingsvisie 2.0; Eiland met kwaliteit. In deze bijlage wordt een reactie gegeven op de ingekomen zienswijzen over de ontwerp Dordtse Omgevingsvisie 2.0.

De ontwerp Dordtse Omgevingsvisie 2.0 heeft van 12 december 2024 tot en met 23 januari 2025 ter inzage gelegen.

Er zijn in 19 zienswijzen ingediend binnen de gestelde termijn. Nog eens 4 zienswijzen zijn na de gestelde termijn ingediend, maar vanwege een verkeerd gecommuniceerde einddatum op één van de gemeentewebsites is besloten deze zienswijzen wel van beantwoording te voorzien. Dat maakt een totaal van **23 zienswijzen**. Daarnaast zijn in totaal **5 reacties** ingediend door (wettelijke) vooroverlegpartners. Daarnaast heeft één van de overlegpartners in haar zienswijze gericht ontwerp wijziging omgevingsplan Dordrecht voor bodem, Bouwhuislocatie en andere onderwerpen - welke gelijktijdig met de ontwerp Dordtse Omgevingsvisie 2.0 ter inzage lag - onderwerpen aangehaald die relevant zijn voor de ontwerp Dordtse Omgevingsvisie 2.0. Besloten is om die punten ook in voorliggende Nota van Beantwoording te beantwoorden.

De zienswijzen en reacties worden in de volgende hoofdstukken samengevat weergegeven en voorzien van een reactie en een voorstel. Onderdelen van de ingediende zienswijzen die niet expliciet worden genoemd in de samenvatting zijn wel bij de beoordeling betrokken. De zienswijzen zijn dus in hun geheel beoordeeld en worden integraal, geanonimiseerd toegevoegd.

1.2. Leeswijzer

In hoofdstuk 2 komen de zienswijzen aan de orde. Elke zienswijze is kort samengevat en beantwoord. Ook is hier telkens aangegeven of de reactie leidt tot het aanpassen van de Ontwerp Dordtse Omgevingsvisie 2.0.

In hoofdstuk 3 komen de reacties aan de orde. Elke reactie is kort samengevat en beantwoord. Ook is hier telkens aangegeven of de reactie leidt tot het aanpassen van de Ontwerp Dordtse Omgevingsvisie 2.0.

In hoofdstuk 4 zijn in de staat van wijzigingen alle aanpassingen die voortvloeien uit de zienswijzen en reacties opgenomen en de belangrijkste ambtshalve wijzigingen die zijn aangebracht in de kaarten en tekst van de Ontwerp Dordtse Omgevingsvisie 2.0.

1.3. Overzicht van zienswijzen en overlegreacties

Hieronder een overzicht van de ingediende zienswijzen en overlegreacties op de ontwerp Dordtse Omgevingsvisie 2.0.

Nummer	Ingediend door:	Binnen termijn ingediend:
Z1	Geanonimiseerd i.v.m. AVG*	Ja
Z2	Geanonimiseerd i.v.m. AVG*	Ja
Z3	Geanonimiseerd i.v.m. AVG*	Ja
Z4	Geanonimiseerd i.v.m. AVG*	Ja
Z5	Cumela brancheorganisatie voor groen, grond en infra	Ja
Z6	Geanonimiseerd i.v.m. AVG*	Ja
Z7	Geanonimiseerd i.v.m. AVG*	Ja
Z8	LTO Noord Team West	Ja
Z9	Geanonimiseerd i.v.m. AVG*	Ja
Z10	Geanonimiseerd i.v.m. AVG*	Ja
Z11	Geanonimiseerd i.v.m. AVG*	Ja
Z12	Port of Rotterdam	Ja
Z13	Heijmans Vastgoed B.V.	Ja
Z14	Arjarjo Holding B.V.	Ja
Z15	Geanonimiseerd i.v.m. AVG*	Ja
Z16	Geanonimiseerd i.v.m. AVG*	Ja
Z17	Van Pelt Vastgoedmanagement B.V.	Ja
Z18	BPD bouwfonds gebiedsontwikkeling	Ja
Z19	Geanonimiseerd i.v.m. AVG*	Ja
Z20	Stichting Natuur- en Vogelwacht Biesbosch	Ja, de opgerekte termijn.
Z21	Vervelde Dubbeldam B.V., Boeren van Dordt en ANV BoerEnGroen	Ja, de opgerekte termijn.
Z22	Geanonimiseerd i.v.m. AVG*	Ja, de opgerekte termijn.
Z23	Platform Duurzaam Dordrecht	Ja, de opgerekte termijn.
R1	Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid (VRZHZ)	Ja
R2	Rijkswaterstaat West-Nederland Zuid	Ja
R3	Provincie Zuid-Holland (PZH)	Ja
R4	Waterschap Hollandse Delta (WSHD)	Ja
R5	ProRail	Ja

* Algemene verordening gegevensbescherming

2. Samenvatting en beantwoording zienswijzen

Zienswijze 1 - Particulier		Ingediend door: Geanonimiseerd i.v.m. AVG	Registratienummer: n.v.t.
	Samenvatting zienswijze	Reactie	
1	Wat voor zin heeft het om mee te denken als 'Dordrecht' al zeker weet wat 't wil????	In juni 2024 heeft de gemeente Dordrecht een participatieproces georganiseerd, waarbij inwoners en belanghebbenden is gevraagd inhoudelijk mee te denken over ruimtelijke keuzes voor de omgevingsvisie 2.0. De gemeente Dordrecht heeft vervolgens haar visie – de input uit het participatieproces meegewogen – voor 2040 vastgelegd in de <u>ontwerp</u> Dordtse Omgevingsvisie 2.0. Dit ontwerp is vervolgens ter inzage gelegd, zodat eenieder hierop een zienswijze kan indienen. Indien daar aanleiding toe is kan een zienswijze tot een wijziging leiden in de definitieve Dordtse Omgevingsvisie 2.0.	
2	"Dordrecht wil in 2040 een duurzame en klimaatneutrale stad zijn en niet meer bijdragen aan de opwarming van de aarde. (Dordt Centraal, 31-12-2024, voorpagina) " Dus 'Dordrecht' gelooft in de klimaathysterie. En wil de aarde verwoesten met zonneweides en windmolens. En ondernemers het leven zuur maken (electrische busjes verplichten). Leidend tot o.a. energie-problemen en armoede. Overigens, de wetenschap en de experts weten het ook niet zeker; de onzekerheid in rapporten wordt weggemasseerd in de politiek gewenste geschreven 'conclusies'.	Het klimaat verandert. Dat heeft verschillende oorzaken, zoals de activiteit van de zon, vulkaanuitbarstingen en de toename van broeikasgassen in de lucht door onder andere verbranding van aardolie, aardgas en steenkool. De opwarming van de aarde wordt dus niet alleen veroorzaakt door de mens, maar dat de mens van grote invloed is, daar zijn de meeste wetenschappers het over eens. Over hoe groot die rol dan is wordt nog veel onderzoek gedaan. Betaalbaarheid van de overstap van fossiele brandstoffen naar alternatieven is een belangrijk vraagstuk. Er is nog veel onzekerheid over de hoogte van de kosten en de verdeling van de kosten. Daarom pakken we de transitie in Dordrecht gefaseerd aan. We zorgen ervoor dat het voor iedereen haalbaar en betaalbaar is.	
Wijzigingen naar aanleiding van zienswijze			
- N.v.t.			

Zienswijze 2 - Particulier		Ingediend door: Geanonimiseerd i.v.m. AVG	Registratienummer: n.v.t.
	Samenvatting zienswijze	Reactie	
1	Ik heb de samenvatting gelezen en kan mij er op deze hoofdlijnen wel in terugvinden. Het enige wat ik enorm mis is een visie op het voorzieningen- en winkelnivo van het centrum. Het enige waar aan gerefereerd wordt is dat het oud is en vol monumenten staat. Dit is interessant voor toeristen, maar niet voor de eigen bewoners.	In paragraaf A.6.2.3 <i>Aantrekkelijke stad – voorzieningen</i> wordt specifiek over voorzieningen in het deelgebied ‘<i>Het centrum</i>’ (waar de Binnenstad onder valt) gesproken. Hierin stellen we onder andere het uitgangspunt dat ontwikkelingen in detailhandel de binnenstad versterken en benadrukken we het belang van een compact en vitaal kernwinkelgebied met hoge belevingswaarde (vanuit economisch perspectief, maar ook vanuit sociale meerwaarde en duurzaamheid).	
2	Ook het huidige knelpunt van het parkeren in en nabij het centrum wordt niet besproken en dus geen visie over neergelegd. Ik zou dit graag aangevuld zien aangezien ik nu al regelmatig naar Breda, Rotterdam of voor meer dagelijkse zaken moet uitwijken naar Zwijndrecht, waar parkeren en winkelen niet zo’n knelpunt is. Als het centrum aantrekkelijk moet blijven voor dordtenaren moet ook aandacht blijven voor een goed voorzieningen nivo (en dus ook winkels) in het centrum. Door het ontbreken van voldoende parkeervoorzieningen zijn centrumwinkeliers al meerdere malen klandizie van mij en mijn burens misgelopen.	In paragraaf A.6.2.4 <i>Bereikbare stad</i> wordt specifiek over auto’s en parkeren in het gebied centrum (waar de Binnenstad onder valt) gesproken. Specifiek refererend naar het vergroten van de parkeergelegenheid vindt momenteel al uitbreiding en verplaatsing van parkeercapaciteit in diverse garages plaats, de bouw van een parkeergarage onder het Dordthuis en de nieuwe Spuihavengarage. In het kader van het Mobiliteitsplan Dordrecht 2040 wordt het parkeren in het centrum nader uitgewerkt.	
3	Ook de middenstanders is een groep die niet benoemd wordt in dit document; een groot hiaat als je het hebt over werkgelegenheid en voorzieningen nivo.	In paragraaf A.5.5 <i>Dordrecht heeft een toekomstbestendige economie</i> stellen we dat de economie van Dordrecht in het teken staat van brede welvaart: de welvaart in economische, ecologische en sociaalmaatschappelijke zin, zowel in het ‘hier en nu’ als ‘elders en later’. We focussen op een groei van de economie én een gezonde arbeidsmarkt. Niet specifiek voor bepaalde groepen, maar voor Dordrecht als geheel. In paragraaf A.6.2.3 <i>Aantrekkelijke stad – voorzieningen</i> voegen we middenstanders toe.	
Wijzigingen naar aanleiding van zienswijze			
- In paragraaf A.6.2.3 <i>Aantrekkelijke stad – voorzieningen</i> voegen we middenstanders toe.			

Zienswijze 3 - Particulier		Ingediend door: Geanonimiseerd i.v.m. AVG	Registratienummer: n.v.t.
	Samenvatting zienswijze	Reactie	
1	Hoewel de visie uitgebreid ingaat op de ambitie om Dordrecht leefbaarder, veiliger en duurzamer te maken, wordt het probleem van doorgaand verkeer tussen de A15, A16 en N3 dat door de stad stroomt niet expliciet benoemd of behandeld. Als bewoner van de Toulonselaan ervaar ik dagelijks de gevolgen van dit doorgaande verkeer: geluidsoverlast, slechte luchtkwaliteit en een verminderde verkeersveiligheid. Ik ben benieuwd hoe de gemeente deze kwestie ziet en hoe groot de prioriteit is die eraan wordt gegeven, zeker gezien de directe relatie met de doelen van de Omgevingsvisie. Het aanpakken van deze verkeersstromen zou immers bijdragen aan een betere luchtkwaliteit, minder overlast en een veiligere leefomgeving—doelen die centraal staan in de visie. Mijn vraag aan de gemeente is daarom: welke plannen zijn er binnen de Omgevingsvisie of elders om de negatieve impact van dit doorgaande verkeer te beperken? Zijn er concrete maatregelen voorzien om de luchtkwaliteit, geluidsoverlast en veiligheid in deze getroffen wijken te verbeteren?	We sturen het autoverkeer naar plekken waar dat noodzakelijk en wenselijk is. Dit doen we door onder ander het toepassen van 30 km/u als basissnelheid in woonwijken. En we doen ingrepen in het autonetwerk, zoals knips en ongelijkvloerse kruisingen om verkeer naar de gewenste routes te leiden en meer ruimte voor lopen, de fiets en OV te realiseren. Verder bundelen we het autoverkeer zoveel mogelijk en krijgt prioriteit op de hoofdverkeersaders, dit bevordert de doorstroming. Zo wordt de bereikbaarheid van de stad verbeterd en tegelijkertijd willen we hiermee doorgaand verkeer over bijvoorbeeld de Stevensweg, Brouwersdijk en Toulonselaan, voorkomen. Dit hebben we in het Mobiliteitsplan Dordrecht 2040 opgenomen (programma dat hangt onder de Omgevingsvisie). We gaan nu aan de slag met de concretere uitwerking van dit Mobiliteitsplan per wijk. De Toulonselaan krijgt hier zeker aandacht in.	
2	Ik waardeer de ambitie van de gemeente om Dordrecht te ontwikkelen tot een aantrekkelijke, gezonde en veilige stad. Ik geloof dat het aanpakken van dit specifieke probleem essentieel is om deze doelen te bereiken en de leefkwaliteit van alle Dordtenaren te waarborgen.	Zie reactie bij punt 1.	
Wijzigingen naar aanleiding van zienswijze			
- N.v.t.			

Zienswijze 4 - Particulier		Ingediend door: Geanonimiseerd i.v.m. AVG	Registratienummer: n.v.t.
	Samenvatting zienswijze	Reactie	
1	Ik heb de moeite genomen alle plannen van de gemeente in dit verband en de reacties van burgers daarop te lezen. Er zijn zeer weinig reacties op de 28 punten waarop de gemeente wil inzetten. Veelal komen ze van de zelfde personen. De data waarop gereageerd wordt liggen allemaal in juni 2024. Blijkbaar leeft DoeMee daarna niet meer bij de burgers.	Allereerst danken wij u voor uw reactie. In juni 2024 is een participatieproces georganiseerd ten behoeve van de Omgevingsvisie 2.0. Tijdens dit proces zijn 28 beoogde ruimtelijke keuzes besproken met inwoners en belanghebbenden. Men kan hierover meepraten via www.doemeedordrecht.nl, maar ook tijdens een fysieke bijeenkomst op woensdag 12 juni 2024. De ruimtelijke keuzes zijn vervolgens opgenomen in de Ontwerp Dordtse Omgevingsvisie 2.0, welke van 12 december 2024 t/m 23 januari 2025 ter inzage lag.	
2	Ik zal namens <geanonimiseerd> nog reageren op enkele issues die over groen en duurzaam gaan.	De gemeente ziet deze zienswijze graag tegemoet.	
3	In de bijlage bij deze mail, ontvangt u een overzicht van de 28 punten en de reacties erop.	De gemeente is reeds op de hoogte van deze reacties die zijn verzameld via www.doemeedordrecht.nl . Zie ook reactie bij punt 1.	
4	Het is alles bij elkaar teleurstellend. Ook ik heb wel eens gereageerd op een vraag van de gemeente over een andere invulling van het station. Een reactie daarop heb ik niet gekregen.	In de eerste helft van 2024 is een participatieproces georganiseerd voor het Stationsgebied Dordrecht. U kon toen meedenken en input meegeven voor o.a. een invulling van het station. De ideeën en wensen hebben we meegenomen in oplossingsrichtingen. Op basis hiervan hebben de bestuurders van alle partners in deze verkenning besloten welke maatregelen kansrijk zijn en welke niet. Dit besluit vormt de basis voor de verdere uitwerking van het project en is vastgelegd in de Nota Kansrijke Oplossingsrichtingen (NKO). We betrekken de omgeving in 2025 opnieuw bij de verdere ontwikkeling. Eind 2025 kiezen we een voorkeursalternatief. Wilt u hier mee over weten, stuur dan een bericht naar stadsasdordt@dordrecht.nl. Of kijk op de website van ProRail, zij organiseren regelmatig participatiebijeenkomsten.	

5	Maar goed, het is nu het begin van een nieuw jaar. Ik spreek de wens uit dat de communicatie met de burgers vanaf nu beter gaat.	De gemeente streeft te allertijden naar goede communicatie met inwoners en belanghebbenden.
Wijzigingen naar aanleiding van zienswijze		
- N.v.t.		

Zienswijze 5 – Cumela brancheorganisatie		Ingediend door: Cumela brancheorganisatie voor groen, grond en infra	Registratienummer: 2025-0003464
	Samenvatting zienswijze	Reactie	
1	Middels deze zienswijze verzoeken wij u, om het bestaansrecht van onze (lid-)bedrijven – in het buitengebied – te erkennen en om qua omgevingswaarden inpassing te geven aan de opgaven en ontwikkelingen welke voor de bedrijven relevant zijn inzake de fysieke leefomgeving. Dit geldt in relatie tot de vigerende vestigingslocatie alsmede aangaande de uitvoering van werken i.c. ‘de plicht’ die onze bedrijven hebben om invulling te geven aan de omgevingswaarden, beheer en behoud van de openbare ruimte in brede zin alsmede op het gebied van lokale circulaire economie en duurzaamheid. Aangaande de ambitie in de visie vervullen de cumelabedrijven reeds een belangrijke rol voor het landelijk gebied in relatie tot aanleg, behouden en versterken van natuur, landschap, economie en passend hergebruik van vrijkomende agrarische bebouwing. Gezien de omvang van de activiteiten, deels agrarisch maar ook aanverwant niet-agrarisch, het materieel en materiaal dat wordt toegepast en de ligging ten aanzien van de opdrachtgevers (veelal in het buitengebied) is de ligging van de bedrijfslocaties van cumelabedrijven in het buitengebied essentieel. In de visie wordt een transformatie van de landbouw beoogd. Dit kan en gaat niet zonder de inbreng en participatie van de cumelabedrijven. Zij zorgen voor een groot deel van het agrarische beheer en productie van de landbouwgronden. Daarnaast dragen de bedrijven zorg voor de aanleg, het onderhoud en het beheer van de overige gronden binnen de gemeente. Wij vragen u dan ook om mogelijkheden te creëren om bestaande bedrijfslocaties te kunnen ontwikkelen alsook te kunnen uitbreiden, alsmede nieuwvestiging in het buitengebied mogelijk te maken om uitvoering te kunnen geven aan de in de omgevingsvisie vermelde ambities.	De ruimte op ons eiland is schaars. We willen de buitengebieden groen houden, daarom moet de groei binnen de grenzen van de stad plaatsvinden. Buiten de stadsrand ligt een open landschap met compacte polders en hoge dijken, hier zijn landbouw en natuur beeldbepalend. Dit Buitengebied is uniek en dat willen we behouden en beschermen. De openheid is kwetsbaar en gevoelig voor verrommeling, door de verschillende kijkrichtingen in het landschap. In de omgevingsvisie 2.0 bekrachtigen we dat we natuur, landbouw en recreatie als hoofdfuncties van dit Buitengebied zien. Dit is een van de ruimtelijke keuzes die zijn toegevoegd aan de omgevingsvisie. <i>In Paragraaf A.6.7.6 Toekomstbestendige economie (Buitengebied) stellen we “In principe is alleen in de agrarische functie (veeteelt of landbouw) werken toegestaan. [...] Ook kunnen recreatieve functies banen genereren, maar in principe is er geen ruimte voor (overige) bedrijfsactiviteiten. [...]”.</i> Uit onderstaande omschrijving van de werkzaamheden van cumelabedrijven uit de ingediende zienswijze blijkt dat deze divers en uiteenlopend zijn. <i>“Cumela Nederland is de brancheorganisatie van de ondernemers die met mensen en materieel als specialisten in de groen-, grond- en infrasector werken. [...] De werkzaamheden van cumelabedrijven bestaan onder andere uit (agrarisch) loonwerk, grondwerkzaamheden, cultuurtechnische werkzaamheden, mestaanwending, infrastructurele projecten, be- en verwerking van meststoffen, compostering en onderhoud van (openbare)groenvoorzieningen, natuurgebieden en oppervlaktewater.”</i>	

		Van oudsher heeft de gemeente verschillende bedrijfslocaties - die onder de term cumelabedrijven geschaard kunnen worden - in het buitengebied toegestaan. Voor deze locaties is de functie toegestaan in de ruimtelijke plannen (voormalige bestemmingsplannen en het omgevingsplan). In geval van uitbreiding en nieuwvestiging zal bij een aantal locaties tegen de grenzen van de milieuwetgeving worden aangelopen. In de ruimtelijke plannen wordt op dit moment geen ruimte geboden voor nieuwvestiging. Het heeft daarom niet de voorkeur van de gemeente om in de Dordtse Omgevingsvisie 2.0 op voorhand <i>‘mogelijkheden te creëren om bestaande [Cumela] bedrijfslocaties te kunnen ontwikkelen alsook te kunnen uitbreiden, alsmede nieuwvestiging in het buitengebied mogelijk te maken’</i>. In lijn met de historische werkwijze stelt de gemeente zich op het standpunt dat eventuele mogelijkheden (ontwikkelen, uitbreiden en nieuwvestiging) voor cumelabedrijfslocaties per casus worden beschouwd. Waarbij we het aandachtspunt van milieuwetgeving meegeven voor uitbreiding en nieuwvestiging.
2	Een belangrijk kenmerk hierbij is, zoals genoemd, de vestigingsplaats van de cumelabedrijven in het buitengebied. Dit typeert deze bedrijfstak, alsmede de concurrentiepositie in de sector. Door cumelabedrijven niet naar een industrieterrein te verplaatsen worden mogelijke hinderlijke situaties voorkomen. Ontsluitingswegen nabij een industrieterrein zijn vaak niet op de machines berekend en het werk is veelal in het buitengebied. Zo worden onnodige verkeersbewegingen voorkomen (hetgeen bijdraagt aan de ambitie in de visie inzake ‘goede toegankelijkheid en veiligheid’). Wij verzoeken u om het bestaansrecht van cumelabedrijven in het buitengebied te erkennen en dit expliciet te benoemen in de omgevingsvisie.	Bij de agrarische functie is een deel van de cumelabedrijvigheid – zoals mestopslag, loonwerk ed. – aan de orde. Dergelijke cumelabedrijvigheid gekoppeld aan- en passend bij de agrarische functie is daarmee impliciet vastgelegd in de omgevingsvisie. Maar omdat de cumelabedrijven een zeer breed palet aan werkzaamheden en activiteiten omvat, stelt de gemeente zich op het standpunt dat het verzoek van indiener om het <i>“bestaansrecht van cumelabedrijven in het buitengebied te erkennen en expliciet te benoemen in de omgevingsvisie”</i> niet verenigbaar is met de gemeentelijk visie voor het buitengebied.

3	Cumelabedrijven in de gemeente Dordrecht zijn ook deels gevestigd in de bebouwde kom op daartoe gevestigde bedrijfslocaties. Van belang hierbij, is dat er een goede bereikbaarheid is van de bedrijfslocaties voor groot materieel. Ook dienen de plaatsen waar werk uitgevoerd wordt in de gemeente goed bereikbaar te zijn. Ontsluitingswegen in en rondom de gehele gemeente dienen daarom goed bruikbaar te zijn voor het materieel van onze leden. Het materieel bestaat onder andere uit (landbouw-)voertuigen, motorrijtuigen met beperkte snelheid, werktuigen (graafmachines / shovels) en transportmaterieel. Wij verzoeken u om bij de aanleg, verandering of onderhoud van alle ontsluitingswegen rekening te houden met het materieel van cumelabedrijven.	In de omgevingsvisie leggen we onze ambities en doelstellingen – op hoofdlijnen – neer voor de fysieke leefomgeving van Dordrecht. Dimensionering van ontsluitingswegen wordt hierin niet uitgewerkt.
4	Vanuit Cumela Nederland nemen wij (tevens) onze verantwoordelijkheid aangaande landbouwverkeer, milieueffecten, natuur, biodiversiteit, energie en duurzaamheid alsmede circulariteit (circulaire economie). Deze thema's zien wij ook reeds terug in uw visie. Aangaande deze onderwerpen kan de cumelasector een belangrijke bijdrage leveren in uw gemeente. De transitie naar een circulaire economie zal voor alle economische sectoren een omschakeling in productie- en logistieke processen betekenen. Uitdagingen hierbij zijn onder meer: - de optimalisatie van de inzet van energie en grondstoffen; - ketensamenwerking en het sluiten van kringlopen; - zoeken naar andere productieprocessen en verdienmodellen. Het hoogwaardig hergebruik van afval- en reststromen staat volop in de belangstelling. In september 2016 heeft het Kabinet het Rijksbrede programma Nederland circulair in 2050 gepresenteerd. Hierin zet zij het perspectief op een circulaire economie uiteen: een economie waarin onder meer biotische grondstoffen efficiënt worden ingezet en optimaal worden hergebruikt. Ook	De gemeente Dordrecht herkent de belangstelling voor hoogwaardig hergebruik van afval- en reststromen en het efficiënt inzet en optimaal hergebruik van biotische grondstoffen. Echter, hebben wij als gemeente hier (nog) geen beleid op. En daarmee ook niet op welke plekken we hier ruimte voor willen bieden. In lijn met de historische werkwijze stelt de gemeente zich op het standpunt dat voldoende (buiten)opslagmogelijkheden voor cumelabedrijfslocaties per casus worden beschouwd. Waarbij we het aandachtspunt van milieuwetgeving meegeven voor uitbreiding en nieuwvestiging.

	beleidsambities met betrekking tot de biobased economy leiden tot een herwaardering van (met name organische) reststromen, namelijk als grondstof voor hoogwaardige biobased producten. Als organisatie en de afzonderlijke bedrijven zijn wij reeds doende met genoemde 'transitie'. Voormelde ontwikkelingen zijn voor opdrachtgevers en cumelabedrijven reeds aanleiding om 'anders' te 'kijken' naar de reststromen die zij produceren, bijvoorbeeld groenafvalstromen die vrijkomen bij het beheer van groenstroken en wegbermen of grond die beschikbaar komt als gevolg van verschraving van natuurgebieden. Niet langer zien zij deze stromen als 'waardeloos afval', maar veel meer als potentiële grondstoffen voor nuttige toepassingen. Voor het uitvoering geven van een circulaire economie is voldoende (buiten)opslag noodzakelijk. Wij verzoeken u om bij de bedrijfslocaties van cumelabedrijven voldoende (buiten)opslagmogelijkheden toe te staan en dit expliciet te benoemen in de omgevingsvisie.	
5	Cumelabedrijven oriënteren en investeren steeds vaker in de productie en opslag van duurzame energie. Zonnepanelen komen reeds op menig cumelabedrijf voor. Er zijn cumelabedrijven die de komende jaren de zelf opgewekte elektrische energie willen opslaan in een energiehub. Door te investeren in energieopslagsystemen kunnen cumelabedrijven zelf voorzien in hun energiebehoefte, bijvoorbeeld door overdag opgewekte energie tijdelijk op te slaan en in de nachtperiode elektrisch materieel mee op te laden. Ook de productie van waterstof is voor sommige cumelabedrijven een gereede optie in combinatie met een windmolen en/of zonnepanelen. Wij verzoeken u om bij de bedrijfslocatie van cumelabedrijven voldoende mogelijkheden te creëren om energie op te wekken en op te slaan en dit expliciet te benoemen in de omgevingsvisie.	Als gemeente kennen we een gebiedsgerichte aanpak om lokaal energie-management op bedrijventerreinen te faciliteren. Voor het Buitengebied kennen we deze niet. Kleine windturbines (tot 45 m) of erfwindmolens (15-25 meter hoog) zijn niet uitgesloten. Er is altijd sprake van maatwerk op grond van ruimtelijke inpassing de bijdrage aan de lokale energievraag en verlichting van netcongestie. Energiecoöperatie Dordrecht benadert in het kader van het Zonne-offensief bedrijven om hen te adviseren en te helpen bij het realiseren van zonnepanelen op hun daken. Dat blijven ze, ondanks de aangekondigde netcongestie, voortzetten. Batterijen worden een steeds belangrijkere schakel tussen duurzaam energie opwekken en de gebruiksmomenten. Ze voorkomen dat het elektriciteitsnet in de toekomst steeds vaker

		overbelast raakt. Batterijen zijn volop in ontwikkeling. We volgen de ontwikkelingen nauwgezet. In lijn met de historische werkwijze stelt de gemeente zich op het standpunt dat voldoende mogelijkheden om energie op te wekken en op te slaan bij cumelabedrijfslocaties per casus worden beschouwd. Waarbij we het aandachtspunt van milieuwetgeving meegeven voor uitbreiding en nieuwvestiging.
Wijzigingen naar aanleiding van zienswijze		
- N.v.t.		

Zienswijze 6 - Particulier		Ingediend door: Geanonimiseerd i.v.m. AVG	Registratienummer: n.v.t.
	Samenvatting zienswijze	Reactie	
1	Het is een enorme opgave om een dergelijke omgevingsvisie toe ontwikkelen, zeker gezien de grote samenhang met wet-en regelgeving, nationaal beleid, beperkte middelen, noodzakelijke maatschappelijke opgaven, alles wat er al is en de veranderlijke wereld waarin we leven. Het vereist “erboven hangen” dat is hier niet altijd gelukt, wrsch om vele partijen tevreden te houden. Het ontbreekt regelmatig aan het maken van echte keuzes en concreetheid. Moet de nieuwe omgevingswet wordt verwacht dat de gemeente aan de knoppen draait, dat is niet altijd zichtbaar	De omgevingsvisie beschrijft de kwaliteiten van de stad en omschrijft de opgaven, de uitgangspunten en de doelen voor de gewenste ontwikkeling van de gezonde, fysieke leefomgeving in Dordrecht. Hierbinnen hebben we toegevoegde ruimtelijke keuzes juist expliciet benoemd en uitgelicht d.m.v tekstkaders. Maar de omgevingsvisie kijkt ook vooruit, hoewel we nog niet alles kunnen zeggen over de ontwikkelingen in de toekomst. Van een strategische langetermijnvisie als de omgevingsvisie vraagt dit dus om enige flexibiliteit en die ruimte is binnen de Omgevingswet ook geboden.	
2	Gezien de complexiteit zeker begrijpelijk dat men voortborduurde op de omgevingsvisie 1.0.	Niet alleen vanwege de complexiteit, ook vanwege het feit dat Dordrecht niet ineens een hele andere versie van zichzelf kan worden. Sterker nog, het moet zich ontwikkelen tot een betere versie van zichzelf. De in de omgevingsvisie 1.0 opgenomen kernkwaliteiten, hoofdoopgave en zeven doelen gelden nog steeds.	
3	een aantal gebieden in Dordrecht wordt gezien diverse ontwikkelingen nu anders genoemd dan voorheen. Opmerkelijk is dat het gebied spoorzone nu stadsas wordt genoemd. Hierbij krijg ik stellig de indruk dat er geen aandacht gevestigd mag worden op de (risicovolle) ontwikkeling van Maasterras dicht bij het spoor, belangrijke wegen (met bijbehorende fijnstof en geluidsoverlast), vervoer gevaarlijke stoffen, vluchtroutes, industrie etc. De benaming stadsas doet geen recht aan de (versnipperde) locatie van dit gebied en geeft verwarring De samenvoeging van het gebied de Staart lijkt wel logisch omdat men benoemt dat dit een belangrijk gebied is voor transitie. Ik begrijp dat dit gebied mogelijk ook gebruikt gaat worden voor de bouw van woningen, begrijpelijk want aan verdichting met tegelijkertijd vergroening van de stad zit een grens een dit gebied ligt relatief hoog.. Heeft de gemeente het lef om ook	In 2021 heeft de gemeenteraad de Ontwikkelvisie m.b.t. de Dordtse Spoorzone, opgesteld door Mecanoo, en de daarbij vastgelegde ambities vastgesteld in de Spoorzone Agenda 2030. In 2023 is besloten het ontwikkelgebied in het midden van Dordrecht te herpositioneren. Een heldere positionering en onderscheidende en herkenbare verwijzing naar deze gebiedsontwikkeling is belangrijk. Bijvoorbeeld voor het aantrekken van middelen voor cofinanciering. De tot op heden gebruikte werknaam 'Spoorzone' is te generiek, daarom gaan we voor een nieuwe naam voor deze gebiedsontwikkeling: StadsAs Dordt. Leidend perspectief in de positionering van het gebied is menselijke maat. Gemeente Dordrecht kiest ervoor om te groeien door te ‘verdichten’. Door in te zetten op deze binnenstedelijke groei behouden we de kwaliteiten van de open polders en	

	bebouwingsruimten te zoeken volgens niet de weg van de minste weerstand is?? Dat is nu niet geheel duidelijk	natuurgebieden. Door deze groei in de vorm van verdichting en op een kwalitatieve wijze te accommoderen, waarbij woningen, voorzieningen en werkplekken binnen de bestaande stad worden toegevoegd, ontstaan kansen om straten, buurten en de stad als geheel sterker en mooier te maken. Over het algemeen kan gesteld worden dat binnen binnenstedelijke groei niet de weg van de minste weerstand is.
4	de visie zelf is erg vaag: meer huizen en meer banen, dat is geen visie! Waar wil je naar toe, welke keuzen maakt de gemeente dordrecht om aantrekkelijk te blijven, mede gezien de ligging (kansen en bedreigingen) Later wordt bij banenontwikkeling toegespitst op techniek , logistiek en ICT dat is logisch gezien het DNA van Dordrecht.	Dordrecht wil een eiland met kwaliteit zijn. Een goede kwaliteit van leven en een goede kwaliteit van de leefomgeving. De historische kwaliteit van Dordrecht, zowel in de binnenstad als van het landschap, is uniek en willen we als onderscheidend kenmerk verder verstevigen. Maar goede kwaliteit is ook van belang bij nieuwe ontwikkelingen. De centrale ambitie van Dordrecht is de verdere ontwikkeling van de gemeente naar een levendige, veilige en groene stad met een veerkrachtige bevolking en een hoger welvaartsniveau. Op die manier waarborgen we het huidige voorzieningenniveau ook in de toekomst. De hoofdpoging waar indiener aan refereert, fungeert als hefboom om deze centrale ambitie na te streven. Hierbij hanteren we een zevental doelen. Onderstaande opsomming geeft de (bijgewerkte) doelen, zie ook het 'wijzigingen-kader' hierna. 1. Dordrecht is een aantrekkelijke stad 2. Dordrecht is een bereikbare stad 3. Dordrecht is een gezonde stad 4. Dordrecht heeft een toekomstbestendige economie 5. Dordrecht is in 2040 een klimaatbestendige stad 6. Dordrecht is in 2040 een duurzame en klimaatneutrale stad 7. Dordrecht beschermt en bevordert de biodiversiteit
5	benoemd wordt de oude binnenstad met cultuurhistorische waarden. De aanwezigheid van kunstenaars (oudste tekengenootschap van Nederland) de authentieke antiquairs, musea enz worden niet genoemd, ter behoud, ook voor het authentieke karakter van de stad en aantrekkelijke stad. In de	In paragraaf A.6.2 <i>Deelgebied het Centrum</i> wordt onder <i>voorzieningen</i> ingegaan op de ruimte en behoefte aan cultuurvoorzieningen. Zo wordt ook benoemd dat aan de oostkant van de binnenstad het accent meer ligt op culturele functies, zoals het Hofkwartier. Met diverse musea en culturele functies.

	nieuwe omgevingswet wordt gesproken over een gezonde leefomgeving dwz nodigt uit tot gezond gedrag, het voorzorgsbeginsel wordt toegepast, het belang van bescherming van gezondheid en de kwaliteit van de leefomgeving. Bij dit laatste horen zeker onze cultuurhistorische gebouwen en voorzieningen.	
6	de (samenwerking met) zorg zie ik nergens staan (niet alles gelezen maar wel veel) gezien de vergrijzing moet je hier samen optrekken, wat betekent dit voor de fysiek inrichting, hoe kan er thuis zorg verleend worden, hoe wordt toegankelijkheid door diverse doelgroepen bereikt. De sturingsfilosofie op dit onderwerp moet duidelijk worden benoemd, welke rol neemt de gemeente hierin, dat mis ik. Gezien de vergrijzing en wat er aan wonen voor ouderen nodig is om de doorstroom te bevorderen op de woningmarkt, is dit essentieel. Er is zoveel kennis bij (thuis) zorgorganisaties, bovendien hebben diverse zorgaanbieders eigen terreinen die ze willen ontwikkelen voor woningbouw naast zorggebouwen, welke rol neemt de gemeente in bij de VVT alliantie in de regio en bij het ontwikkelen van zorglocaties (terwijl ik weet dat het nu al wel gebeurt, maar dit hoort in deze visie) De vergrijzing is echt een grote opdracht ook voor de leefomgeving, oudere mensen, ook al wonen ze in zorginstellingen zijn inwoners van Dordrecht en daarmee ook de verantwoordelijkheid van de gemeente! Daarnaast de vele mensen met een beperking, ook zij moeten gebruik kunnen maken van voorzieningen	Dordrecht streeft in iedere wijk naar een gedifferentieerd woningaanbod, ook voor specifieke doelgroepen, zoals kwetsbare groepen. Om dit te bereiken heeft de gemeente Dordrecht een Woonvisie, een Woonzorgvisie en een Huisvestingsverordening. In de concept-Wet Versterking regie volkshuisvesting is aangekondigd dat deze twee visies opgaan in een op te stellen gemeentelijk Volkshuisvestingsprogramma. De hoofdlijnen van dit Volkshuisvestingsprogramma – voor zover deze zien op de fysieke leefomgeving – worden opgenomen in de omgevingsvisie.
7	de tekst (samenvatting) is veelal algemeen en vaag, zonder doelstelling of ambitie. Concretisering wordt gemist. Daardoor ook niet makkelijk leesbaar.	De omgevingsvisie is voor nagenoeg iedereen in Dordrecht van belang. Deze omgevingsvisie 2.0 hebben we toegankelijk(er) en gebruiksvriendelijk(er) gemaakt. Om de omgevingsvisie zo toegankelijk mogelijk te maken, maar tegelijkertijd compleet te houden, is gekozen om de omgevingsvisie in lagen op te bouwen. Zo bepaalt u welke laag aansluit bij uw informatiebehoefte. Bijvoorbeeld, wilt u de hoofdlijnen van de omgevingsvisie op een korte en begrijpelijke manier lezen, lees dan de laag <i>‘De Dordtse Omgevingsvisie 2.0; kort en begrijpelijk’</i>. Nadere concretisering

		vindt plaats in de lagen 'Deel A; compleet' en 'Deel B; achtergrond'.
8	Een positieve uitzondering is de opgenomen doelstelling bij klimaatadaptieve inrichting. Hier is concreet benoemd hoe groot het % kruinbedekking door bomen moet zijn in wijken en wat de inwoner mag verwachten aan groen in zijn/haar directe omgeving, een duidelijke norm. Haaks hierop staat overigens het beleid in de wijk renaissance (Reeland) waarbij onvoldoende werd toegezien dat bewoners tgv het betaald parkerenbeleid op grote schaal de eigen tuinen bestraten om de auto's (!) op eigen terrein te parkeren waar dit bij oplevering van de wijk begin jaren 90 nooit zo bedoeld en afgesproken is. De gemeente staat hier erg ver van de praktijk, de duidelijke afspraken hierover zijn nergens meer te vinden, noch bij gemeente noch bij Heijmans. Er wordt nu dus geparkeerd in te kleine voortuinen op grote schaal ten koste van vergroening.	Hier wordt binnen de gemeente aan gewerkt door middel van groenblauwe regels ter opname in het omgevingsplan. Hierin worden percentages groen en boomkroonbedekking geborgd om verstening zo veel mogelijk te voorkomen/compenseren en hittestress tegen te gaan. Als het gaat om private grond zonder vergunningsplichtige activiteit is het echter niet mogelijk hier regels voor op te leggen. Er wordt daarom naast deze regels ook zo veel mogelijk ingezet op het stimuleren en faciliteren van het vergroenen van private gebieden. Omdat dit geen ruimtelijk proces is, wordt hier in de Omgevingsvisie niet verder op ingegaan.
9	Is overigens 5% speel, beweeg, sport ruimte tov van nettowoongebied niet heel erg weinig, zeker als je ruimten een combifunctie geeft zoals groen en sport etc	Norm is om 5% van het netto woongebied per wijk te reserveren voor spelen, bewegen, sporten en ontmoeten. Minimaal 3% is voor speel- beweeg- sport- en ontmoet(SBSO)-ruimte voor de leeftijd 0 tot 19. De overige 2% mag ook ingevuld worden met groenblauwe routes of SBSO-plekken voor alle leeftijden. Het percentage van 3 % is overgenomen van de NUSO uit het handboek speelruimtebeleid. Dit percentage wordt door veel gemeenten als streefwaarde gehanteerd. Omdat we het belangrijk vinden dat er genoeg SBSO-ruimte is voor alle leeftijden hebben we het streefpercentage in Dordrecht verhoogd naar 5%. Daarmee hebben wij een hogere streefwaarde dan de meeste gemeentes in Nederland. Tevens geldt dat de SBSO-ruimte bij voorkeur is gekoppeld aan groen. Met de 5% norm wordt daarmee ook deels bijgedragen aan de norm 40% groenblauw uit de overkoepelende Groenblauwe regels waar aan wordt gewerkt ter opname in het omgevingsplan. Op plekken waar zowel groen is als waar inwoners kunnen spelen, bewegen, sporten en elkaar ontmoeten telt die ruimte zowel mee voor het groenpercentage als voor het percentage spelen, bewegen, sporten en ontmoeten. Groen dat

		alleen een functie heeft voor biodiversiteit en/of klimaatadaptatie telt niet mee voor het percentage spelen, bewegen, sporten en elkaar ontmoeten. Op die manier wordt bewaakt dat er in de stad voldoende ruimte is en blijft voor spelen, bewegen, sporten en elkaar ontmoeten.
10	Normen op ander gebied worden gemist, denk aan luchtkwaliteit, dit wordt niet of nauwelijks gemeten, terwijl bekend is dat deze slecht is, maar ook normen voor geluid, dit is wel degelijk een taak van de gemeente in de nieuwe omgevingswet	In hoofdstuk A.5.4 zijn de uitgangspunten benoemd voor het beleid. Normen voor geluid en luchtkwaliteit zijn gerelateerd aan de WHO advieswaarden voor geluid en lucht. verdere uitwerking van deze normen en wijze van monitoring van staan beschreven in Deel B; Achtergrond van de omgevingsvisie. Zie paragrafen: B.2.4.2 Geluid en B.2.4.4 Luchtkwaliteit en geurhinder.
11	de doelstelling tav PFAS is volstrekt onder de maat, de burgers verwachten hier steviger en heldere ambities. Stop met dit vervuilende bedrijf Chemours zo snel als mogelijk, neem een standpunt in. Er staat nu ergens in de marge een frase met termen als terugdringing. Dit staat haaks op het doel van aantrekkelijke stad met een gezonde leefomgeving, dat dit een uitdaging is is helder,(en mag best genoemd worden) maar het moet in deze visie echt concreter Dordt ambieert koploper klimaatneutraal te zijn, daar horen keuzes, doelstellingen en werkwijzen bij. Keuzes worden nu nauwelijks gemaakt.	Allereerst moet worden opgemerkt dat de gemeente Dordrecht de vervuiling door Chemours niet zelf kan laten beëindigen, dit omdat niet Dordrecht maar de provincie Zuid-Holland het bevoegd gezag is. Wel dringt de gemeente Dordrecht al sinds jaar en dag aan op streng optreden door de provincie tegen Chemours. Het sluiten van Chemours kan niet omdat jurisprudentie zich hier tegen verzet. De rechter zal een sluiting dus ongedaan maken. Wel is in de afgelopen jaren de milieuvergunning van Chemours aanzienlijk verscherpt en is de toegestane uitstoot van PFAS (achtige stoffen) teruggebracht van enkele duizenden kg/jr tot een aantal kg/jr. Verder zijn recent de PFAS achtige stoffen door de staatssecretaris aangewezen als zogenaamde zeer zorgwekkende stoffen (ZZS) en voor deze stoffen geldt dat er een minimalisatie verplichting geldt ten aanzien van de uitstoot. De gemeente Dordrecht heeft er recent dan ook bij het bevoegd gezag (de provincie Z-H) met klem

		op aangedrongen om zo snel mogelijk te komen tot een wijziging van de huidige milieuvergunning en in die nieuw te verlenen vergunning een minimalisatie verplichting op te nemen die ook handhaafbaar is. Pas als de wetgever mocht besluiten dat PFAS achtige stoffen verboden zijn kan de milieuvergunning van Chemours worden ingetrokken en kan het bedrijf ook worden stil gelegd.
12	in positieve zin wb concretisering, wordt uitgegaan van het STOMP-principe, dit is een dermate belangrijk model dat dit opgenomen zou moeten zijn in de samenvatting in tegenstelling tot veel wollige algemene teksten die weinig toevoegen. Ik kende het niet en heb behoorlijk lang moeten zoeken voordat ik de uitleg vond. De reguliere lezer begrijpt het nu niet vanuit de samenvatting	Het STOMP-principe wordt behandeld in de samenvatting. “[...] Waarbij wandelen en fietsen door het toepassen van het STOMP principe hogere prioriteit krijgt. [...]” Volledigheidshalve wordt de afkorting STOMP óók eenmaal uitgeschreven in de samenvatting. Het Mobiliteitsplan Dordrecht 2040, dat als programma onder de Omgevingsvisie hangt, gaat verder in op het STOMP principe.
13	als Dordt klimaat neutraal wil zijn en vervoersbewegingen wil terugdringen, stel dan duidelijke doelstellingen bij het Hub principe aan de randen van de stad, kan dit geen keuze zijn om de best practice in Nederland op dit gebied ook in Dordt toe te passen ipv de vele bestelbusjes die nu rondrijden en merendeels niet klimaatneutraal zijn.	In deze Omgevingsvisie hebben we het niet concreet over logistieke hubs. Maar dit komt wel terug in het Mobiliteitsplan Dordrecht 2040 en Routekaart Klimaatneutraal Dordrecht 2040. Door te gaan werken met logistieke hubs willen we het aantal vervoersbewegingen terugbrengen.
14	het benoemen dat maatwerk wordt toegepast bij milieubelasting ontkracht gelijk deze ambitie, noem dit niet is mijn suggestie.	Op het eiland van Dordrecht is sprake van intensief ruimtegebruik. Met een hoge mate van functiemenging. Functies die in een aantal gevallen niet goed te mengen zijn (bv. bereikbaarheid vs geluid en luchtkwaliteit). Het inpassen van een nieuwe ontwikkelingen binnen een milieubelast gebied vergt daarom is altijd maatwerk. Hiermee wordt invulling gegeven aan het vereiste kwaliteitsniveau voor milieubelasting en veiligheidsrisico's (zoals opgenomen in paragraaf A.6.5.5).
15	Wat voorzieningenniveau betreft mis ik een keuze wat regionale georganiseerd is (door de nabijheid van Rotterdam) wat centraal in	In paragraaf A.6.3.3 <i>Aantrekkelijke stad</i> is als ruimtelijke keuze toegevoegd dat we inzetten op een passend voorzieningenaanbod

	Dordt en wat decentraal (in wijken) bv t.a.v. bibliotheken, wijkcentra , gezondheidscentra enz.	in de woonwijken. Dit ziet met name op basisvoorzieningen (zoals supermarkten, huisartsen, apotheken en basisscholen). Dordrecht heeft het voorzieningenniveau van een volwaardige stad. De geformuleerde hoofdpoging in de omgevingsvisie moet bijdragen aan het betaalbaar houden van het huidige grootstedelijke voorzieningenniveau. Regionale voorzieningen die de Dordtse grootstedelijke voorzieningenniveau overstijgen, zoals ziekenhuizen, evenementenhallen of schaatsbanen zijn (nog) geen onderwerp van regionale afstemming.
16	positieve gezondheid wordt mi nergens uitgewerkt of het zou in de bijlagen moeten zijn, hoe nodig de omgeving uit tot gezond gedrag. De bestaande scan “ beweegvriendelijke omgeving” zou in een aantal wijken samen met de bewoners toegepast kunnen worden, dan zal de gemeente ook echt wat moeten doen met de uitkomsten, anders verlies je de burgers. Wat is belangrijker: bankjes zodat ouderen tussendoor kunnen rusten (en daardoor een ommetje gaan maken) en anderen kunnen ontmoeten of het risico dat er af en toe een dakloze op slaapt. Deze keuze moet duidelijk worden! Ook de ambitie om mensen met een beperking meer te kunnen laten deelnemen aan sport mis ik, Dordt klopt hierover op de borst, maar in de praktijk is hier grote ontevredenheid over	In paragraaf <i>B.2.2.2 – Gezondheid en groenblauw</i> worden specifiek uitgangspunten benoemd én toegelicht. Het gaat hier bijvoorbeeld om: • “Realiseren, verbeteren en in stand houden van voldoende ruimte om te spelen, bewegen, sporten, ontmoeten en het groen te beleven” • “Een voor iedereen toegankelijke leefomgeving” • “We stimuleren het gebruik van de speel-, beweeg-, sport-, en ontmoetingsplekken en groenblauwe routes” • “Een gezonde klimaatadaptieve, groene inrichting van de openbare ruimte” • “Rookvrije kindomgevingen (speeltuinen, kinderboerderijen en sportclubs)” Dordrecht kent al een aantal sportverenigingen voor mensen met een beperking. Daarnaast zijn we in regionaal verband bezig om hier stappen op te zetten.
17	veelvuldig wordt “goede kwaliteit genoemd” dat wordt niet concreet gemaakt terwijl de nieuwe omgevingswet daar zeker handvatten voor geeft. Zie punt 5 Ik lees op pag 17 van de samenvatting : “ goede kwaliteit van het bestaande en wat komt” Laat dit weg, dit voegt niets toe.	Naast veiligheid en gezondheid 'een goede omgevingskwaliteit' is opgenomen in de centrale doelstelling van de Omgevingswet (artikel 1.3 Ow). Omgevingskwaliteit is een term die de integrale kwaliteit van ruimte aanduidt, waarbij rekening wordt gehouden met verschillende factoren die onze leefomgeving beïnvloeden.

		Dat zijn bijvoorbeeld identiteit, erfgoed, natuur, landschap, architectuur, maar ook aspecten als functionaliteit, duurzaamheid en inclusie. De omgevingsvisie bevat een beschrijving van deze kwaliteiten. Maar ook hoe we deze kwaliteiten in de toekomst zien.
18	woning voorraad voor iedere doelgroep, weer geen keuze. Voor sociale huur wordt ervan uitgegaan dat corporaties bij het vervangen van woningen méér terugbouwen op dezelfde oppervlakte als wat er stond en dat zou dan voldoende zijn voor de degene met een smalle beurs. Heeft de gemeente hier geen ambitie of is ook van overheidswege niet duidelijk genoeg dat jeugd/starters nauwelijks op zich zelf kunnen gaan wonen als ze daar aan toe zijn. Ook huisvesting voor senioren is een groot knelpunt, Toespitsen op deze 2 doelgroepen betekent dat er een forse capaciteit van bestaande eengezinswoningen in het midden/hog segment, vrij komt. Nieuwe woningen bouwen in het topsegment kost bovendien onevenredig veel ruimte	In paragraaf A.2.3.1 – <i>De realisatie van 11.000 woningen</i> wordt specifiek aandacht besteed aan deze 2 doelgroepen (starters en ouderen), zoals hieronder weergegeven. Echter is Dordrecht een stad van en voor iedereen, en is er in de toe te voegen woningen ruimte voor iedere doelgroep. “Het is ook in Dordrecht moeilijker geworden een nieuwe woning te vinden. Doorstromers kunnen vaak geen volgende stap maken en ook voor ouderen is het lastig een passende woning te vinden. Mede daardoor komen er ook voor starters nog te weinig betaalbare huizen beschikbaar. We willen de woningvoorraad – voor iedere doelgroep – uitbreiden om de Dordtenaren een plek in eigen stad te blijven bieden. Naast aandacht voor betaalbare woningen, verliezen we de ambities op andere woonsegmenten niet uit het oog. Deze moeten bijdragen aan een sterkere vitaliteit voor onze stad.”
19	en andere ambitie om het niet gebruikte arbeidspotentieel wat in Dordt relatief hoog blijkt te zijn, te gebruiken (meer banen is de visie) wordt gemist in deze visie	In paragraaf A.4.3.3 – <i>Arbeid</i> wordt specifiek gesteld dat, met betrekking tot “veel vraag en weinig aanbod van personeel” er voor Dordrecht ook nog winst te behalen valt door inzet op het activeren van ons onbenut arbeidspotentieel.
20	De samenwerking tussen onderwijs en opleiding met bedrijven en werkgevers is in Dordt zeer niet optimaal, welk rol past hierbij voor de gemeente, dit moet duidelijker. Het opleiding op WO niveau wat ook ergens staat is volstrekt irreëel, laat dit varen met een stad als Rotterdam in de buurt (zie punt 12) Uiteraard moet dit onderwerp wel beperkt worden tot de consequenties voor de gebouwde omgeving. Het leerpark is mi echt goed opgezet, maar hierbij op blijven focussen: wordt de ruimte gebruikt waarvoor bedoeld enz gebeurt mi te weinig. Samenwerken g met bedrijven komt nog	Het is inderdaad van belang de verbinding tussen het onderwijs, opleiders en bedrijven in onze regio te versterken. Het is de rol van de gemeente om te faciliteren en stimuleren dat deze verbinding verbetert. Dit gebeurt op verschillende manieren en deze aanpak ontwikkelen we gaandeweg samen met ondernemers en het onderwijs. Voorbeelden hiervan zijn de ontwikkelpaden voor techniek en kinderopvang. Het scholingsfonds Drechtsteden (wordt medio 2025 opengesteld) dat zich richt op het toeleiden

	onvoldoende tot stand, de samenwerking met de zorg staat nog maar in de kinderschoenen, duidelijk Sid at veel zorgaanbieders uitwijken naar Albeda of Hoornbeeckcollege in Rotterdam door ontevredenheid met da Vinci, dit moet echt beter!	naar en doorontwikkelen van inwoners in kansberoepen in de regio. Het is voor de regio van belang om voor economische toonaangevende clusters van bedrijven, zoals de maakindustrie of de bouwsector, contact te leggen/houden met het WO; dat doen we met de Erasmus Universiteit Rotterdam en de TU Delft. Dit is belangrijk voor bedrijven om zo mee te kunnen doen in onderzoeksprojecten en de resultaten in de praktijk te kunnen toepassen. Daardoor kan hun concurrentiepositie verbeteren en ook weten studenten de regionale bedrijven beter te vinden. Door onze samenwerking kunnen ook startende bedrijfjes uit de universiteit zich op het Leerpark in Dordrecht vestigen. Het gaat hier dus niet om het binnenhalen van een nevenvestiging van EUR en/of TU Delft.
21	Bij het zoeken naar alternatieve energievormen zou als ambitie (en concretisering) toegevoegd kunnen worden dat onderzocht wordt of de opgewekte energie ter beschikking kan komen voor de eigen gemeenschap (Dordtse bewoners) in de nabijheid van een windmolenpark of zonne-energie park in samenwerking met een lokale energie corporatie waar zeer veel kennis zit. HVC is niet heilig, en niet de oplossing voor alles.	Voor de ontwikkeling van de genoemde locaties van duurzame energie stellen we een apart Programma opwek duurzame energie op. Hier worden voorwaarden opgenomen, onder andere over participatie bij deze opweklocaties in de vorm van bijvoorbeeld lokaal eigendom. Voor het Programma zelf vindt een participatietraject plaats, Wij nodigen u van harte uit om deel te nemen aan dit proces.
Wijzigingen naar aanleiding van zienswijze		
- Uitschrijven van afkorting STOMP in samenvatting.		

Zienswijze 7 - Particulier		Ingediend door: Geanonimiseerd i.v.m. AVG	Registratienummer: n.v.t.
	Samenvatting zienswijze	Reactie	
1	In zijn algemeenheid spreken de benadering en de meeste gekozen doelen mij aan, en is m.i. sprake van een verbetering ten opzichte van de omgevingsvisie 1.0. Zeker de aanscherpingen op het terrein van groen, klimaatadaptatie en duurzaamheid zie ik als verbeteringen.	We danken u voor dit ingebrachte punt. We nemen dit voor nu ter kennisname aan.	
2	<u>Doelkaart aantrekkelijke stad:</u> Historische centra zijn er vele in Nederland, maar een historisch centrum aan een rivier is echt een bijzondere kwaliteit. Daarom de suggestie om in de legenda van de kaart de betreffende tekst te wijzigen in 'historisch centrum aan de rivier en 19e eeuwse schil' en op de kaart het riviergedeelte langs het historisch centrum (en de Stadswerven) een duidelijker kleur te geven. Wellicht zou ook een aanduiding 'aantrekkelijke overgang stad-land' langs de gehele stadsrand naar het buitengebied op zijn plaats zijn.	Tekst in legenda wordt aangepast om bijzondere kwaliteit te benadrukken. Kaart wordt aangevuld met uitstraling van kleur (verloop) historisch centrum deels over de rivier. In de doelomschrijving van het doel 'Aantrekkelijke stad' wordt de overgang stad-land niet aangehaald. Het is daarmee niet logisch om dit dan wel op de doelkaart van het doel 'Aantrekkelijke stad' te weergeven. Aan de overgang van stad-land wordt in het hoofdstuk 'Deelgebied Buitengebied' wel aandacht besteed.	
3	<u>Doel 2 Bereikbare stad:</u> hierin wordt wel erg weinig aandacht besteed aan de OV- opgaven en doelen. Weliswaar wordt verwezen naar het Mobiliteitsplan 2040, maar een evenwichtiger verhouding tussen de tekst over auto-en fietsverkeer en parkeren enerzijds en OV (waaronder de Waterbus!) en ketenmobiliteit anderzijds zou de duidelijkheid van de Omgevingsvisie ten goede komen	Naar ons idee komen de verschillende vervoerswijzen juist wel evenwichtig aan de orde in deze Omgevingsvisie (en Mobiliteitsplan). Kijk onder meer naar pagina 162 t/m 164 van de Ontwerp Dordtse Omgevingsvisie 2.0 waarin OV, inclusief waterbus en hubs een duidelijke plek hebben. Ook bij de verschillende deelgebieden (hoofdstuk 6) wordt omschreven welke rol OV speelt.	
4	<u>Doelkaart gezonde stad:</u> Wellicht zijn op deze kaart ook de wat langere, aantrekkelijke fietsroutes en verbindingen op zijn plaats.	Fietsroutes komen niet perse terug in doelomschrijving. Op de doelkaart van het doel 'Bereikbare stad' benadrukken we wel het fietsnetwerk (Hoofdnetwerk, Kwaliteitnetwerk, Recreatief netwerk én missing links).	
5	<u>Doelkaart klimaatbestendige stad 2040:</u> Op deze kaart staat een deel van het Nationaal Park de Biesbosch cq Natura 2000	Het klopt dat een deel van de arcering niet overeenkomt met de meest droge gebieden in Dordrecht. Dit passen we aan.	

	foutief gearceerd als droogtegebied. Graag hier de arcering verwijderen.	Wel blijven ook met die aanpassing delen van het Nationaal Park de Biesbosch gearceerd, omdat hier tijdens droge perioden lage grondwaterstanden kunnen voorkomen (waarschijnlijk mede door lage rivierstanden). Omdat hier ook droogtegevoelige natuur voorkomt, vinden we het belangrijk om dit op de kaart aan te geven.
6	<u>Doelkaart duurzaam en klimaatneutraal 2040:</u> Op de kaart staat een grote cirkel 'mogelijk zoekgebied opwek windenergie' in de Hel- en Zuilespolder getekend. In de tekst wordt echter de 3e Merwedehaven genoemd. Ik neem aan dat de cirkel verkeerd getekend staat (graag herstel) en er geen enkel voornemen is om de Hel- en Zuilespolder als zoekgebied te benoemen. Verder zal de realisering van windturbines in Polder de Zuidpunt een maximale visuele verstoring van het buitengebied geven. Ik pleit voor verplaatsing van deze locatie naar de Dordtse Kiloever ten westen van de A16.	De locaties van de mogelijk zoekgebieden windenergie volgen uit het raadsbesluit van 21 mei 2024 . We zorgen ervoor dat de locaties uit het raadsvoorstel overeenkomen met de doelkaart van het doel 'Duurzaam en klimaatneutraal 2040', voor zover dat nu niet lijkt te zijn. De genoemde locatie bevindt zich op het bedrijventerrein van de 3e Merwedehaven en niet in de Hel- en Zuilespolder. Voor het aangekondigde Programma Opwek duurzame energie wordt in de zomer van 2025 een participatieproces georganiseerd. Wij nodigen u van harte uit om aan te haken bij dit participatieproces. De reeds aangeleverde input zetten wij door aan de opstellers van het programma Duurzame energie
7	<u>Doelkaart biodiverse stad:</u> Op deze kaart zijn alle niet uit opgaand bos bestaande natuurgebieden in de Sliedrechtse en Dordtse Biesbosch wit gelaten en hebben daarmee dezelfde kleur als het agrarisch gebied en bijna dezelfde kleur als het stedelijk gebied. Daarmee wordt de volstrekt onjuiste suggestie gewekt dat deze natuurgebieden niet bijdragen aan de biodiversiteit. Het tegendeel is waar. Graag een juistere kleur en legenda aanduiding op deze kaart! Verder staat het gebied van de 3e Merwedehaven onterecht als volledig bebost aangegeven.	De doelkaart van het doel 'Biodiverse stad' wordt aangescherpt n.a.v. de aangehaalde punten.
8	<u>Kaart Gebiedsindeling Dordtse deelgebieden en deelgebied A.6.8. De Staart:</u> De keuze om het gehele gebied vanaf de westelijke punt van de Stadswerven tot de oostelijke punt van de Sliedrechtse Biesbosch tot één deelgebied 'de Staart' te benoemen vind ik een uitermate slechte en onterechte keuze. Met deze keuze krijgt het gehele Natura 2000 gebied van de Sliedrechtse Biesbosch een ondergeschikte positie ten opzichte van de (stedelijke) opgaven	De Staart is een uniek gebied gelegen tussen het Wantij en de Beneden Merwede. De ambitie is om van De Staart een aantrekkelijk, biodivers en klimaatbestendig gebied te maken. Daarnaast is het gebied uitermate geschikt om te recreëren voor de mensen uit de stad. De Staart is een gebied met een rijke geschiedenis en kenmerkt zich momenteel door zijn fragmentatie in woonwijken, zware industrie en natuur. De gemeente Dordrecht

	voor de 'echte' Staart. Er is in ieder opzicht een wezenlijk verschil tussen beide gebieden. Dat blijkt ook uit de tekst: Het overgrote deel van hoofdstuk A.6.8. gaat over de stedelijke opgaven voor de Staart, met op het eind van het hoofdstuk nog een klein stukje over de natuur van het Nationaal Park. Het lijkt erop dat deze deelgebiedskeuze wordt ingegeven door het concept 'getijdepark'. Dit concept is voor de Staart en het aangrenzende deel van het Wantij geen probleem, maar een dergelijk concept maakt geen eenheid van volstrekt verschillende gebieden met verschillende opgaven als de Staart en de Sliedrechtse Biesbosch. Het is ook erg verwarrend en nogal ongebruikelijk om de Sliedrechtse Biesbosch met de naam 'de Staart' aan te duiden. Overigens is het prima om meer natuur in het stedelijk gebied van de Staart te brengen.	streeft naar een integrale verbetering van De Staart, waarbij ecologie en recreatieve mogelijkheden centraal staan. Het doel is om natuur en stadsleven te verenigen, waardoor een aantrekkelijk gebied ontstaat waar recreëren, wonen, werken en natuur samenkomen. In dit licht is gekozen om De Staart als één deelgebied te hanteren in de omgevingsvisie 2.0.
9	Mijn voorstel is om bij voorkeur het gehele Nationaal Park de Biesbosch (dus de Dordtse Biesbosch, de Sliedrechtse Biesbosch en de strook langs de Nieuwe Merwede) als een nieuw en apart deelgebied aan te geven en te behandelen en het deelgebied De Staart te beperken tot het gebied ten westen van de NP grens. Tweede optie is eventueel om de Sliedrechtse Biesbosch bij het deelgebied Buitengebied te voegen.	Zie reactie bij punt 8.
10	<u>Deelgebied A.6.6. Stadspark:</u> Ik ben het erg eens met het streven om de max. snelheid op de N3 te beperken tot 80 km/u en/of de N3 te overkluizen/verdiepen. Echter, zoals nu gesteld lijken dit gelijkwaardige wensen en dat is m.i. niet het geval. Een snelheidsbeperking tot 80 km/u lijkt in beginsel best haalbaar op niet al te lange termijn. Overkluizing/verdieping is aanzienlijk ingrijpender en zal naar verwachting hooguit op zeer lange termijn wellicht haalbaar zijn, misschien ook niet. Het lijkt mij goed om in tijd /haalbaarheid onderscheid te maken tussen de twee wensen.	Eens. Een dergelijk onderscheid in tijd/ haalbaarheid wordt benadrukt bij de keuze voor een overkluizen/verdiepen.
Wijzigingen naar aanleiding van zienswijze		
- Doelkaart klimaatbestendige stad: De arceringen voor meest urgente droogtegebieden in Dordrecht worden aangepast.		

- Doelkaart klimaatneutraal en duurzaam 2040: De locatie van het "mogelijk zoekgebied opwek windenergie' op het bedrijventerrein van de 3e Merwedehaven wordt verduidelijkt.
- Doelkaart biodiverse stad: Aanscherping kleurgebruik ter plaatse van Sliedrechtse en Dordtse Biesbosch.
- Doelkaart aantrekkelijke stad: Aanpassing tekst “historisch centrum **aan de rivier** en 19^e eeuwse schil” + riviergedeelte langs het historische centrum (en Stadswerven) wordt duidelijker gearceerd.
- Een onderscheid in tijd/ haalbaarheid wordt benadrukt bij de keuze voor het verlagen van de maximum snelheid op de N3 vs. het overkluizen/verdiepen van de N3.

Zienswijze 8 – LTO Noord regio West		Ingediend door: LTO Noord regio West	Registratienummer: n.v.t.
	Samenvatting zienswijze	Reactie	
1	Participatie Het is een goede zaak dat de gemeente Dordrecht haar ontwerp-omgevingsvisie tot stand heeft gebracht met de inbreng van inwoners, ondernemers en andere belanghebbenden uit het gebied. Door in gesprek te gaan kan een representatief beeld worden neergezet van de opgaven en de te beschermen landschappelijke kernkwaliteiten. Echter heeft LTO Noord het gevoel dat de deelname vanuit de agrarische sector, toch een belangrijk deel van het landelijk gebied, onvoldoende is meegenomen in dit participatieproces. Zo staat er in deze ontwerp-omgevingsvisie veel over biodiversiteit waarbij vooral ecologen betrokken te lijken geweest terwijl ook boeren en tuinders hier al lange tijd nadrukkelijk mee bezig zijn. Is er straks dan nog wel plaats voor de land- en tuinbouw in Dordrecht? Het participatieproces moet representatief zijn en daar hoort natuurlijk ook de land- en tuinbouwsector bij.	In juni 2024 is een participatieproces georganiseerd in het kader van de Dordtse Omgevingsvisie 2.0. Tijdens dit proces zijn de 28 beoogde ruimtelijke keuzes besproken met inwoners en belanghebbenden. De mogelijkheid hiertoe is geboden via www.doemeedordrecht.nl, alsook tijdens een fysieke bijeenkomst op woensdag 12 juni 2024. De gebruikelijke stakeholders en overlegpartners van de gemeente zijn met een direct schrijven op de hoogte gebracht. Hieronder ook LTO. De ruimtelijke keuzes zijn vervolgens opgenomen in de Ontwerp Dordtse Omgevingsvisie 2.0, welke van 12 december 2024 t/m 23 januari 2025 ter inzage lag. Ook hiervan zijn de gebruikelijke stakeholders en overlegpartners van de gemeente met een direct schrijven op de hoogte gebracht. Hieronder ook LTO.	
2	Omgevingsvisie en ZH-PLG Het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG) kent met het Eiland van Dordt een specifiek doelgebied. Hier is ook de gemeente Dordrecht nauw bij betrokken. Veel onderwerpen uit deze omgevingsvisie worden ook besproken in het ZH-PLG. Het valt LTO Noord op dat uit de lopende gesprekken hierover andere punten naar voren komen dan beschreven in deze visie. De input van LTO Noord in het ZH-PLG is onvolledig meegenomen in de visie. Duidelijk moet zijn dat er voor alle ondernemers gelijke kansen moeten zijn onafhankelijk van welk doelgebied het betreft. Het gebiedsproces streeft onder meer naar een verbetering van de biodiversiteit. Het is hierbij van belang dat kwaliteit boven kwantiteit gaat. De grootste vooruitgang is te behalen wanneer we tot een samenwerking komen die de agrariërs motiveert om het gebied van meer biodiversiteit te voorzien.	De omgevingsvisie is het document waarin de gemeente doelen en ambities opstelt voor al het ruimtelijk beleid. Hierin moeten ook keuzes gemaakt worden waardoor niet alle input van stakeholders één-op-één kan worden meegenomen. We onderschrijven de punten rondom biodiversiteit zoals genoemd.	

3	Pag.2 Dordrecht wil een eiland met kwaliteit zijn. Een fijne plek om te leven. De historische gebouwen en het landschap zijn uniek en willen we behouden. Waarom wordt hier de land- en tuinbouwsector niet genoemd? Die is er namelijk ook al vanaf het begin.	Hier worden enkele kernkwaliteiten (zoals de unieke en beeldbepalende ligging van het historisch centrum aan het water, het nationaalpark De Biesbosch, de buitengewone kwaliteit van het cultureel erfgoed, en de evenementen met een bovenregionaal, landelijk of zelfs internationaal bereik) genoemd die Dordrecht uniek maken. Hoewel de land- en tuinbouwsector op het eiland van Dordrecht lang aanwezig is, maakt dit Dordrecht niet uniek ten opzichte van andere steden, eilanden of plekken in Nederland. Derhalve is gekozen om deze sector op deze plek in de tekst niet te benoemen.
4	Pag.9 Buitengebied (belangrijkste doelen: ‘gezonde stad’ en ‘biodiverse stad’). Buiten de stadsgrenzen ligt een open landschap met polders en hoge dijken. Hier zijn landbouw en natuur belangrijk. Wij zijn van mening dat recreatie, gezondheid en landbouw elkaar kunnen versterken in de vorm van Multifunctionele Landbouw (MFL). Voor de land- en tuinbouw kan dit ook een kans zijn om zichtbaarder te zijn. Echter, niet alle agrarisch ondernemers zijn geschikt voor MFL of willen dit gewoon niet. Daarom dienen dit soort ontwikkelingen altijd op vrijwillige basis te gebeuren!	We danken u voor dit ingebrachte punt. We nemen dit voor nu ter kennisname aan.
5	Pag. 112 We zien natuur, landbouw en recreatie als hoofdfuncties van het Buitengebied, wonen is dat niet. Hoe gaat dit geborgd worden?	Dit is een van de ruimtelijke keuzes die zijn toegevoegd aan de omgevingsvisie. Door dit nu op te nemen in de omgevingsvisie 2.0, wordt dit als kader gebruikt voor toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen.
6	Pag. 113 De landbouwtransitie (t.b.v. een toekomstbestendige landbouw) als vehikel gebruiken om (hoofd)functies in het Buitengebied (natuur, landbouw, recreatie) samen te laten smelten, zo kwaliteit toe te voegen aan het Buitengebied en daarmee bijdragen aan verschillende doelen van de omgevingsvisie (Aantrekkelijke stad, Gezonde stad, Biodiverse stad).	Als lokale overheid heeft maar beperkte mogelijkheden voor de landbouwtransitie. De transitie is alleen mogelijk als er landelijk besloten wordt hoe dit eruit gaat zien. Daarbij zien wij deze landelijke transitie als een ontwikkeling die goed bijdraagt aan de doelen uit de omgevingsvisie. Dit is een ontwikkeling die de gemeente niet op zichzelf kan uitvoeren.

	De gemeente moet erop letten dat het realiseren van deze transitie wel op een goede, haalbare en betaalbare manier gebeurt. En hoe is de gemeente van plan om de landbouwsector te laten transformeren? Wie betaalt dit? Dit betekent meer ruimte voor dezelfde productie. Is dat wenselijk en mogelijk?	
7	Pag. 113 <i>In het buitengebied past in principe geen hoge bebouwing. Hogere bouwwerken als een lichtmast of een uitkijktoren zullen waar mogelijk landschappelijk ingepast worden.</i> Wat houdt dit precies in? Betekent dit bijvoorbeeld ook dat er mogelijk geen kleine windmolens meer bij agrarische bedrijven geplaatst mogen worden?	Kleine windturbines (tot 45 m) of erfwindmolens (15-25 meter hoog) zijn niet uitgesloten. Er is altijd sprake van maatwerk op grond van ruimtelijke inpassing de bijdrage aan de lokale energievraag en verlichting van netcongestie.
8	Pag. 114 <i>Naast toeristisch verkeer verdient landbouwverkeer in het buitengebied extra aandacht. Het landbouwverkeer is de afgelopen decennia veranderd: er is meer landbouwverkeer en de trekkers en machines zijn groter geworden. Het aantal recreanten is gegroeid. Dit heeft gevolgen voor de verkeersveiligheid. De bereikbaarheid en toegankelijkheid voor landbouwverkeer is een belangrijk aandachtspunt. Het uitgangspunt is landbouwverkeer zo min mogelijk langs kwetsbare huizen te leiden. Onderzocht wordt of we alternatieve routes, bij voorkeur gebruikmakend van wegen in het buitengebied zoals de Landbouwweg, kunnen realiseren.</i> Deze Landbouwweg leidt het landbouwverkeer vooralsnog voor een deel langs huizen. De Landbouwweg is op het laatste deel tussen het spoor en de Rijkstraatweg nog niet afgemaakt. Dit is al heel lang geleden toegezegd. Ook is het landbouwverkeer volgens ons niet toegenomen maar juist verminderd de laatste jaren. Dit mede door efficiënter werken en omdat er landbouwgrond door de nieuwe Dordtse Biesbosch is verdwenen.	De situatie rondom de afronding van de landbouwweg is bekend en wordt als een los project opgepakt. Dat de landbouwweg niet volledig is afgemaakt wordt herkend als een van de grootste problemen voor ontsluiting en ondernemen in het buitengebied. In de schaal van de omgevingsvisie zien we de landbouwweg als belangrijkste route voor het landbouwverkeer om in en uit het buitengebied te komen.

9	Pag. 115 <i>Op het Eiland van Dordrecht zijn geen veeteeltbedrijven aanwezig, derhalve is dit aspect niet relevant in het buitengebied.</i> Dit is onjuist. Er zijn meerdere melkveebedrijven, vleesveebedrijven, schapenhouders en paardenpensionstallen aanwezig op het Eiland van Dordrecht.	Dit is inderdaad onjuist en wordt aangepast in de omgevingsvisie.
10	Pag. 115 <i>Het agrarische areaal delen we op in 3 subgebieden. Subgebied 1 (bruin): de agrarische sector staat centraal, onder de voorwaarde van een duurzame ontwikkeling. Subgebied 2 (donkerbruin): de agrarische sector staat centraal, onder de voorwaarde van een duurzame ontwikkeling en behoud van het cultuurhistorisch karakter van polder De Biesbosch. Subgebied 3 (lichtbruin): zien we als het stadsrandlandschap waar, onder de algemene ontwikkelingsvoorwaarden, verschillend gebruik (zoals stadslandbouw, wonen en wateropvang) naast elkaar kan bestaan.</i> Het liefst zien we in alle gebieden dat de agrarische sector centraal staat. Dus ook in subgebied 3. Landbouwgrond moet behouden blijven. We zijn de laatste jaren in Dordrecht al heel veel landbouwgrond kwijtgeraakt als gevolg van meer natuur en de ontwikkeling van het stedelijk gebied. Er staat dat de gemeente voor subgebied 3 de regie neemt. Wat gaat dit precies betekenen voor de huidige grondeigenaren en -gebruikers? En voor de toekomst van de landbouwpercelen?	De ruimte op ons eiland is schaars. We willen de buitengebieden groen houden, daarom moet de groei (lees: woningbouw) binnen de grenzen van de stad plaatsvinden. Buiten de stadsrand ligt een open landschap met compacte polders en hoge dijken, hier zijn landbouw en natuur beeldbepalend. Dit Buitengebied is uniek en dat willen we behouden en beschermen. De openheid is kwetsbaar en gevoelig voor verrommeling, door de verschillende kijkrichtingen in het landschap. In de omgevingsvisie 2.0 bekrachtigen we dat we natuur, landbouw en recreatie als hoofdfuncties van dit Buitengebied zien. Dit is een van de ruimtelijke keuzes die zijn toegevoegd aan de omgevingsvisie. De zuidelijke stadsrand vormt een bijzonder overgangsgebied tussen de stad, de Nieuwe Dordtse Biesbosch en het agrarische buitengebied. Met een overgangsgebied creëren we enerzijds een bufferzone, anderzijds halen we de natuur op deze manier meer naar de voordeur van de Dordtenaren. Ontwikkelingen in dit gebied toetst de gemeente aan de intrinsieke kwaliteiten daarvan (de kwaliteitspijlers), te weten: ruimtebeleving, afwisselend landschap, weidsheid, waterranden, historie en erfgoed en beleving. In dit kader is een afwegingskader ontwikkelingen in Buitengebied (stadsrand en verrommeling) in de maak. In dit kader wil de gemeente voor subgebied 3 een actieve rol nemen in het maken van plannen voor dit gebied. In de andere 2 gebieden zal de gemeente een reactieve rol innemen. Vanuit de doelen van de omgevingsvisie wil de gemeente voor Subgebied 3 een goede analyse doen en een visie op het gebied voorstellen waarbij verschillend gebruik naast elkaar kan bestaan. Dit gebeurt

		uiteraard in samenspraak met alle belanghebbenden in dit gebied. De opmerkingen over huidig en toekomstig gebruik van de percelen die hier gemaakt worden, moeten een plek krijgen in deze analyse.
11	Pag. 116 <i>Nieuwe verdienmodellen ontwikkelen vanuit samenwerking.</i> <i>Door goede samenwerking tussen boeren en gemeente en andere relevante gebiedspartijen zoals waterschap en Staatsbosbeheer moeten we zoeken naar verdienmodellen die uitgaan van duurzamere landbouwmethoden, korte ketens, betekenis voor de stad en bij voorkeur natuurinclusieve en/of biologische landbouw.</i> Elke agrarisch ondernemer moet op vrijwillige basis een eigen keuze kunnen maken in het wel of niet biologisch ondernemen. Het past namelijk bij de één wel en bij de ander helemaal niet. Dat gaat niet werken. Bovendien wordt er de laatste jaren door de sector zelf al ingezet op verduurzaming. Mooie ambities, maar boeren moeten dat dus wel echt zelf willen! In hoeverre is het eigenlijk nodig om te gaan naar nieuwe verdienmodellen? Uit ervaring is gebleken dat het niet meevalt om in de korte ketens te gaan werken. Dit zal hooguit voor een select groepje inwoners van Dordrecht interessant zijn. De grote ketens krijg je hierin ook slecht mee. [Hieronder is op verzoek van indiener een geredigeerde tekst ingelast] Als LTO Noord-afdeling Eiland van Dordrecht staan wij voor al onze leden. Op het eiland zijn verschillende initiatieven die bijdragen aan de lokale keten of biodiversiteit. Uit de omgevingsvisie blijkt dat deze bekend zijn en ondersteund dienen te worden. Als LTO Noord-afdeling Eiland van Dordrecht willen wij benadrukken dat er individuele ondernemers zijn die hier ook druk mee bezig zijn. Graag zien wij een ondersteuning voor alle boeren die een goed initiatief hebben.	De omgevingsvisie gaat over één integraal verhaal over de fysieke leefomgeving. Hierin worden doelen gesteld over verschillende thema's zoals biodiversiteit, gezondheid en milieu. De exacte methode van bedrijfsvoering komt hierbij niet aan de orde. De uitkomsten en effecten van de manier van ondernemen kunnen echter wel invloed hebben op de doelen van de omgevingsvisie. In de omgevingsvisie gaan we uit van het Europees en nationaal beleid en willen we bijdragen aan de daarin gestelde doelen, zoals de Europese doelstelling dat is 25% van het landbouwooppervlak biologisch is in 2030.

	Als LTO Noord-afdeling Eiland van Dordrecht ondersteunen wij verschillende projecten waaronder de Bodem als Basis. Op het eiland is ook een project Nedertarwe duurzaam geteelde graan. Dit initiatief wordt volledig door de markt gedragen en draagt bij aan lokaal voedsel en ondersteuning van de biodiversiteit.	
12	Pag. 117 <i>In 2024 zijn kansrijke gebieden (mogelijke zoekgebieden) voor de opwek van energie via wind en zon in beeld gebracht. Eén van de zoekgebieden bevindt zich in polder De Zuidpunt waarbij de zoeklocatie zich langs de A16 bevindt. De verdere uitwerking wordt opgenomen in een programma Opwek duurzame energie. De andere zoekgebieden liggen langs andere grootschalige infrastructuur, in de werkgebieden en op De Staart.</i> Aanvankelijk was het de bedoeling dat de daken in de polders vol met zonnepanelen zouden komen te liggen. Vervolgens was het de vraag of de huidige infrastructuur hiervoor dit aankan (lees: netcongestie). Hoe gaat de inzet op een verdere duurzame energietransitie hierop inspelen? Is het de bedoeling dat er bijvoorbeeld meer kabels en leidingen in de grond worden aangelegd? Opgemerkt moet worden dat dit zo min mogelijk ten koste van landbouwgrond mag gaan. Wat LTO Noord betreft zou de opwek van windenergie hier het beste bij passen. Dus niet de onnodige aanleg van zonneparken op landbouwgrond. Hierbij willen we graag verwijzen naar de Zonneladder van LTO Nederland: er kan alleen zon-op-land komen als er echt geen andere mogelijkheden meer zijn. Is hierover al contact geweest met de betreffende grondeigenaren en of -gebruikers? En is dit allemaal op basis van vrijwilligheid of gaat dit naar alle waarschijnlijkheid doorgang vinden?	Het onderzoek naar mogelijke zoeklocaties voor opwek van energie via zon en wind heeft rekening gehouden met de uitgangspunten van de 'zonneladder'. De locaties zijn ook getoetst op inpasbaarheid in het energiesysteem en de samenhang met andere ontwikkelingen. Er zullen meer kabels de grond in moeten. Dat geldt overigens voor het hele grondgebied van de gemeente om het elektriciteitsnet te verzwaren en de afgegeven netcongestie op te lossen. De netbeheerder neemt tijdig contact op met de grondeigenaren. Grondeigenaren worden ook uitvoerig betrokken in het participatietraject van het Programma Opwek duurzame energie. Voor het aangekondigde Programma Opwek duurzame energie wordt in de zomer van 2025 een participatieproces georganiseerd. Wij nodigen u van harte uit om aan te haken bij dit participatieproces.
13	Pag. 117 <i>Om de natuurwaarden te beschermen en ruimte te geven aan recreatie is er een overgangsgebied gedefinieerd (en zijn er recreatiekerngebieden gedefinieerd).</i>	De zuidelijke stadsrand vormt een bijzonder overgangsgebied tussen de stad, de Nieuwe Dordtse Biesbosch en het agrarische buitengebied. Met een overgangsgebied creëren we enerzijds een bufferzone, anderzijds halen we de natuur op deze manier meer

	Overgangs- en waterbergingsgebieden nemen heel veel ruimte in beslag, vaak ten koste van de land- en tuinbouw. Wij willen het areaal agrarische gronden ten minste handhaven om hier ook in de toekomst op een duurzame wijze onze producten te kunnen blijven produceren. Tevens bestaat de vrees dat in de toekomst wel beperkende maatregelen kunnen worden genomen. Wij willen dit voorkomen en dat alvast borgen.	naar de voordeur van de Dordtenaren. Ontwikkelingen in dit gebied toetst de gemeente aan de intrinsieke kwaliteiten daarvan (de kwaliteitspijlers), te weten: ruimtebeleving, afwisselend landschap, weidsheid, waterranden, historie en erfgoed en beleving. In dit kader is een afwegingskader ontwikkelingen in Buitengebied (stadsrand en verrommeling) in de maak. Doordat de gemeente inzet op binnenstedelijke groei (het zogenaamde verdichten) kunnen de kwaliteiten van de open polders en natuurgebieden worden behouden.
14	Pag. 137 <i>Het killenlandschap dat zich nu vooral manifesteert als grillige (binnendijkse) waterlopen. Langs de killen voegen we fietsroutes toe die het fietsnetwerk verfijnen. De oevers van de killen worden verruimd en verruigd en we verbinden de aanwezige waterlopen met elkaar. Zo ontstaat meer ruimte voor de natuur. Er is bescheiden ruimte voor verdichting van het woningenbestand en er komen meer voorkanten aan het water dankzij eventuele toekomstige herstructurering.</i> Het gaat hier ook over watergangen langs of nabij landbouwpercelen en dat gaat agrarisch ondernemers raken. Deze ontwikkelingen mogen nu of in de toekomst niet ten koste gaan van de ondernemers in het gebied.	Per watergang moet worden bekend wat de mogelijkheden zijn. Daarbij moeten afwegingen gemaakt worden, het is op de schaal de omgevingsvisie niet te zeggen of dit agrarische ondernemers raakt en in welke mate.
15	Pag. 166 <i>Naast goederenvervoer speelt landbouwverkeer in Dordrecht een rol. Er worden landbouwroutes bepaald om overlast binnen de stad in de toekomst te verminderen. Dit is met name van belang voor landbouwverkeer tussen de N3 (Papendrechtse brug) en de Kiltunnel. Het uitgangspunt is landbouwverkeer zo min mogelijk langs kwetsbare huizen te leiden. Onderzocht wordt of alternatieve routes, bij voorkeur gebruikmakend van wegen in het buitengebied zoals de Landbouwweg, gemaakt kunnen worden. Daarnaast kijken we binnen een project of programma altijd hoe we overlast van landbouwverkeer binnen de stad kunnen verminderen.</i>	Eens, op pagina 114 staat daarom ook deze tekst: <i>Naast toeristisch verkeer verdient landbouwverkeer in het buitengebied extra aandacht. Het landbouwverkeer is de afgelopen decennia veranderd: er is meer landbouwverkeer en de trekkers en machines zijn groter geworden. Het aantal recreanten is gegroeid. Dit heeft gevolgen voor de verkeersveiligheid. De bereikbaarheid en toegankelijkheid voor landbouwverkeer is een belangrijk aandachtspunt. Het uitgangspunt is landbouwverkeer zo min mogelijk langs kwetsbare huizen te leiden. Onderzocht wordt of we alternatieve routes, bij voorkeur gebruikmakend van wegen in het buitengebied zoals de Landbouwweg, kunnen realiseren.</i>

	Ook de land- en tuinbouwbedrijven moeten goed bereikbaar zijn en blijven. Dit is nu al een uitdaging en verdient ook prioriteit in dit speerpunt van de gemeente. Agrarische bedrijven moeten goed bereikbaar blijven voor vrachtwagens en andere landbouwvoertuigen.	
16	Resumerend zijn wij van mening dat de gemeente Dordrecht trots moet zijn op de kracht van de agrarische sector en heel zuinig moet zijn op haar agrarische gronden. Natuurlijk komen er ontwikkelingen op de sector af die door de agrarische sectoren ook al actief worden opgepakt. LTO Noord meent dat er zorgvuldig moet worden omgegaan met de schaarse agrarische gronden die er nog in het gebied zijn zodat jonge boeren en tuinders hier ook in de toekomst op een duurzame wijze producten kunnen blijven produceren. Agrarische percelen, en zeker de goede landbouwgronden in Dordrecht, zijn niet de sluitpost voor alle opgaven in het landelijk gebied.	We danken u voor dit ingebrachte punt. We nemen dit voor nu ter kennisname aan. Voor een inhoudelijke reactie verwijzen we naar de reactie op bovenstaande punten.
Wijzigingen naar aanleiding van zienswijze		
- A.6.7.5: Aanpassing van "Op het Eiland van Dordrecht zijn geen veeteeltbedrijven aanwezig, derhalve is dit aspect niet relevant in het buitengebied" naar "Op het Eiland van Dordrecht zijn enkele veeteeltbedrijven aanwezig. Op het eiland van Dordrecht zijn echter geen intensieve veehouderijen aanwezig. Deze staat bekend als een belangrijke fijnstof emittent. Andere bronnen van luchtverontreiniging in dit gebied zijn de Nieuwe Merwede en de A16. Ondanks de aanwezigheid van deze twee bronnen zijn de concentraties fijnstof en NOx zijn in verhouding tot de binnenstedelijke concentraties laag."		

Zienswijze 9 - Particulier		Ingediend door: Geanonimiseerd i.v.m. AVG	Registratienummer: n.v.t.
	Samenvatting zienswijze	Reactie	
1	Met name de visie voor hoger onderwijs vind ik nog vaag en mag naar mijn inziens meer uitgewerkt en ambitieuzer worden. Mijn argument heeft ook verband met de visie voor “aantrekkelijke stad”, de binnenstad aantrekkelijker maken voor jongvolwassenen (meer aanbod horeca en winkels) en jongeren aan de (binnen)stad trekken (om te wonen). Tussen de lijnen lezend door krijg ik namelijk de indruk dat aan de ene kant er een wens is om meer jongeren aan te trekken (of te houden) en de stad aantrekkelijker voor hen te maken, maar vervolgens wordt er weinig uitgebreid hoe hoger onderwijs daar een rol in speelt en hoe Dordrecht daar op wil inzetten. Kortom, we willen aantrekkelijkheid voor jongvolwassenen maar geen studentenstad worden, en dat kan tegenwerken.	In <i>Paragraaf A.2.3.2 Hoogwaardige werkgelegenheid die past bij de beroepsbevolking van Dordrecht</i> stellen we (zoals deels hieronder opgemerkt) inderdaad de toevoeging van hoger onderwijs aan de stad en de regio. Dit gebeurt onder andere met de komst van de Dordrecht Academy (tweejarige bacheloropleidingen toegesneden op de uitdagingen van de relevante sectoren van de Drechtsteden, met een sterke basis in ICT en techniek).	
2	Zo wordt de Dordrecht Academy genoemd als een manier om het onderwijs uit te breiden en jongeren aan de stad te houden. Een visie over het verder onderzoeken naar andere mogelijkheden voor uitbreiding hoger onderwijs lees ik er niet in terug. Tegelijkertijd laat de realiteit nu zien dat de Dordrecht Academy nog tegen veel uitdagingen loopt en dat uitbreiding van de studentenaantallen in de komende jaren niet vanzelfsprekend is. Als Dordrecht Academy misloopt, dan biedt de visie ook geen alternatief. Dat terwijl Dordrecht een van de enige middelgrote steden in Nederland is zonder significant hoger onderwijs (geen studentenstad), en andere nabije steden qua studentencapaciteit uit hun voegen springen en universiteiten op zoek zijn om filialen/faculteiten in andere gemeenten te openen. Ook wordt het bouwen van studentenhuysvesting genoemd, als strategisch gelegen tussen Rotterdam en Breda, om meer studenten aan Dordrecht te trekken. Op zich is dit een goede doelstelling. Maar als de onderwijsinstellingen zich in andere	Het is inderdaad van belang de verbinding tussen het onderwijs, opleiders en bedrijven in onze regio te versterken. Het is de rol van de gemeente om te faciliteren en stimuleren dat deze verbinding verbetert. Dit gebeurt op verschillende manieren en deze aanpak ontwikkelen we gaandeweg samen met ondernemers en het onderwijs. Voorbeelden hiervan zijn de ontwikkelpaden voor techniek en kinderopvang. Het scholingsfonds Drechtsteden (wordt medio 2025 opengesteld) dat zich richt op het toeleiden naar en doorontwikkelen van inwoners in kansberoepen in de regio. Het is voor de regio van belang om voor economische toonaangevende clusters van bedrijven, zoals de maakindustrie of de bouwsector, contact te leggen/houden met het WO; dat doen we met de Erasmus Universiteit Rotterdam en de TU Delft. Dit is belangrijk voor bedrijven om zo mee te kunnen doen in onderzoeksprojecten en de resultaten in de praktijk te kunnen toepassen. Daardoor kan hun concurrentiepositie verbeteren en	

	steden bevinden en het studentenleven zich ook daar voornamelijk (en niet in Dordrecht) afspeelt, dan is ook het risico dat deze jongeren meer een band opbouwen met hun stad van studie en daar ook heen zullen verhuizen als de kans zich voordoet.	ook weten studenten de regionale bedrijven beter te vinden. Door onze samenwerking kunnen ook startende bedrijfjes uit de universiteit zich op het Leerpark in Dordrecht vestigen. Het gaat hier dus niet om het binnenhalen van een nevenvestiging van EUR en/of TU Delft.
3	Het risico van de visie die richt op “Dordtse jongeren houden” door een kleinschalig niche onderwijs (welk succes niet gegarandeerd is) is dat er misschien inderdaad meer Dordtse jongvolwassenen besluiten om in eigen stad te blijven wonen en studeren, maar dat dit alsnog niet opweegt tegenover de “brain drain” van hoger opgeleide studenten en jongvolwassenen naar andere studentensteden. Het stimuleert Dordtse studenten/jongvolwassenen ook niet te ontmoeten met nieuwe mensen uit andere steden die ervoor kiezen om in Dordrecht te studeren en daarmee nieuwe ervaringen en ideeën op te doen. Aantrekking van andere (zowel praktisch als hoogopgeleide) studenten van buiten Dordrecht brengt meer jongeren naar de stad, die wellicht na hun studie blijven wonen, geeft frisse nieuwe input en ideeën (ook voor winkels en horeca), en zorgt ook voor meer bekendheid van de stad buiten de regio Drechtsteden. Dat komt allemaal de aantrekkelijkheid en levendigheid van de binnenstad ten goede.	Zie reactie bij punt 2.
4	Daarbij zie ik het aantrekken van meer hoger onderwijs en ook (hoger opgeleide) studenten (van buiten Dordrecht) ook breder. De vergrijzing treedt ook steeds meer op in Dordrecht. Veel evenementen, winkels en horeca in de (binnen)stad spreken alsnog meer aan op de interesses van wat oudere doelgroepen, en ondanks verbeteringen is er nog steeds veel leegstand en verloedering in het straatbeeld van de binnenstad. Welgestelde en oudere bewoners in de binnenstad maken vaak bezwaar tegen bijzondere winkels en horeca (-initiatieven) die interessant zijn voor jongvolwassenen, zoals Bluebird in the Backyard die moest verplaatsen, of de verbouwing van Cinema de Witt (wat het wel gehaald heeft). Ondertussen ontwikkelen andere middelgrote	Eén van de uitgangspunten van het doel ‘Aantrekkelijke stad’ is dat Dordrecht ook een levendige stad is. In dit kader zijn ook recentelijke de Horecanota en Visienota Evenementenbeleid 2024-2030 vastgesteld. Dit alles met een balans tussen leefbaarheid en levendigheid.

	steden in de Randstad en Brabant zich in een snel tempo, en het risico is ook dat Dordrecht de concurrentie met deze steden niet kan bijbenen.	
5	Verder kan ik me wel vinden in de visie om meer belang te hechten aan kwaliteit dan kwantiteit, en dat het behoud van betaalbaarheid en de leefbaarheid ook in dit opzicht belangrijk is. Een goede balans blijft belangrijk.	We danken u voor dit ingebrachte punt. We nemen dit voor nu ter kennisname aan.
Wijzigingen naar aanleiding van zienswijze		
- N.v.t.		

Zienswijze 10 - Particulier		Ingediend door: Geanonimiseerd i.v.m. AVG	Registratienummer: n.v.t.
	Samenvatting zienswijze	Reactie	
1	In Dordt Centraal las ik een artikel over bovengenoemd onderwerp [omgevingsvisie]. Daarin staat oa. het voornemen om 11.000 woningen te bouwen. Hierop wil ik graag reageren, zoveel woningen er bij, daar zullen weinig mensen tegen zijn. Of die nieuw gebouwd moeten worden is een ander verhaal. Fietsend en wandelend door de binnenstad valt mij steeds op hoeveel gebouwen er geheel of gedeeltelijk leeg staan. Vooral de ruimtes boven winkels zijn voor een groot deel onbewoond. Dat zijn voormalige magazijnen van deze winkels maar worden niet meer als zodanig gebruikt. Verder zijn er ook veel woningen boven winkels onbewoond. Hiervoor zal best een reden zijn, vermoedelijk is de staat van deze woningen niet zodanig dat iedereen daar graag woont. In plaats van zoveel woningen nieuw er bij bouwen is het toch veel doelmatiger om panden die er al zijn op te knappen. Zodanig dat het (weer) fijne woningen worden. Verder zijn er ook heel veel winkels die leeg staan. Ook deze zijn met veel creativiteit heel goed om te vormen tot fijne woningen. Die zijn dan wellicht iets anders ingedeeld dan wat standaard is. Ik weet zeker dat dat voor veel mensen geen bezwaar zou zijn maar juist een uitdaging. Meer bewoners in de binnenstad maakt deze ook leefbaarder. Daarbij komt dat de voorzieningen die daar zijn ook meer gebruikt worden. Te denken valt aan horeca, filmhuis, Energiehuis bibliotheek etc. Nieuwe woningen staan vaak kilometers weg van de binnenstad, dat wordt niet door iedereen gewaardeerd, daarbij komt dat deze	O.a. in paragraaf A.6.2.3 hebben we het over leegstand en transformatie. We moedigen transformatie van ruimten boven winkelplanden naar wonen aan. In het Centrum zijn veel van de eenvoudigste locaties (laaghangend fruit) reeds getransformeerd naar woningen. Naar aanleiding van lopende transformatieplannen ontstaat nog meer ruimte voor het toevoegen van woningen (o.a. herontwikkeling van het huidige stadskantoor en de invulling van het voormalige V&D pand). Deze vorm van transformatie willen we daarom nadrukkelijker aanmoedigen in de omgevingsvisie 2.0. Bij transformaties van panden moeten we wel altijd een afweging maken, zodat er een balans blijft tussen wonen, werken en verblijven. Binnenstedelijke groei (het zogenaamde ‘verdichten’) zien we dan ook als aanjager voor kwaliteitsverbeteringen van de stad en het vergroten van de leefbaarheid.	

	plannen ten koste gaan van landbouw of natuur. Verder duurt het jaren voor dat deze projecten gerealiseerd zijn. In het kader van duurzaamheid is het beter om gebouwen die er al zijn niet leeg te laten staan maar te gebruiken. En slopen is nog het minst duurzame.	
2	Tenslotte, 11.000 woningen erbij zou andere geformuleerd moeten worden. Bijvoorbeeld, 3000 woningen in bestaande panden realiseren en 8000 nieuwe erbij bouwen.	Leegstaand vastgoed biedt inderdaad mogelijkheden voor herontwikkeling en toevoegen van woningen binnen de bestaande stad. En daarmee een bijdrage aan de hoofdpoging. Maar de gemeente wil al de volledige hoofdpoging binnen de bestaande stad realiseren. Daarom is het maken van voorgesteld onderscheid in de hoofdpoging niet van toegevoegde waarden en daarmee onzer inziens niet wenselijk.
3	Ps. Hoe denkt de gemeente over houtbouw en Tinyhouses?	Het gebruik van bio-based materialen, zoals hout, bij nieuwbouw kan zorgen voor een vermindering van 30% op de materiaal gebonden uitstoot. In het licht van het doel Klimaatneutraal Dordrecht 2040, staat de gemeente daarom in principe positief tegen over het gebruik van bio-based materialen, zoals hout. De gemeente heeft geen vastgesteld beleid met betrekking tot tiny houses. In het verleden heeft gemeente Dordrecht ruimte geboden voor tiny houses. O.a. aan de Vlijtweide en in de wijk Crabbehof. Eén van de voorwaarden bij deze locaties is 'tijdelijkheid'. Omdat de ruimte schaars is in Dordrecht, streven we in het kader van het verdichtingsvraagstuk naar een forse dichtheid op binnenstedelijke ontwikkellocaties. Tiny houses lijken hier niet bij te passen.
Wijzigingen naar aanleiding van zienswijze		
- N.v.t.		

Zienswijze 11 - Particulier		Ingediend door: Geanonimiseerd i.v.m. AVG	Registratienummer: n.v.t.
	Samenvatting zienswijze	Reactie	
1	De groene as die een verbinding moet worden tussen de stad en het buitengebied, zal grenzen aan mijn perceel gelegen aan de [geanonimiseerd]. Tijdens de aanleg van de Nieuwe Dordtse Biesbosch is ervoor gekozen dit gebied zo in te richten dat er beperkt gebruik gemaakt van wordt door recreanten. Dit vanwege de privacy van de omwonenden. Graag wil ik dit als omwonende zo houden.	De verbinding tussen stad en buitengebied die is aangegeven op doelkaarten ‘aantrekkelijke stad’ en ‘biodiverse stad’ is op het abstractieniveau van een omgevingsvisie. Dat wil zeggen; een visieonderdeel op hoofdlijnen. Bij toekomstige invulling en uitwerking van deze visie(onderdelen) wordt rekening gehouden met de verschillende belangen die er spelen in een gebied, waaronder de wensen en behoeften van bewoners en ondernemers.	
2	Daarnaast wil ik dat de toekomstige groene as, aangrenzend aan mijn perceel, niet tot beperkingen leidt voor mijn agrarische bedrijfsvoering.	Zie reactie bij punt 1.	
3	Ten slotte wekt het mijn verbazing dat het recreatie kern gebied samenvalt op de plaats waar de enige ontsluiting van het landbouwgebied naar de nieuwe landbouwweg plaats heeft.	De aanduiding van het recreatiekerngebied tussen Schenkeldijk tot de Elzen is op het abstractieniveau van een omgevingsvisie. Dat wil zeggen; een visieonderdeel op hoofdlijnen. Bij toekomstige invulling en uitwerking van deze visie(onderdelen) wordt rekening gehouden met de verschillende belangen die er spelen in een gebied, waaronder de ontsluiting van de landbouwweg.	
Wijzigingen naar aanleiding van zienswijze			
- N.v.t.			

Zienswijze 12 – Port of Rotterdam		Ingediend door: Port of Rotterdam	Registratienummer: 2025-0011248
	Samenvatting zienswijze	Reactie	
1	In het Gemeenteblad van 12 december 2024 heeft het College van B&W bekendgemaakt dat de ontwerp omgevingsvisie 2.0 is gepubliceerd en ter inzage ligt tot en met 23 januari. Tevens hebben wij per e-mail bericht gekregen dat het plan ter inzage is gelegd. In die mail wordt gerefereerd aan het proces waarbij de gemeente Dordrecht en Havenbedrijf Rotterdam N.V. (HbR) in gezamenlijkheid zijn gekomen tot een (vastgesteld) Toekomstperspectief Zeehaven Dordrecht. Daarbij is expliciet aangegeven dat belangrijke elementen uit dat Toekomstperspectief zijn opgenomen in de Omgevingsvisie 2.0. Wij waarderen deze proactieve benadering en de prettige contacten naar aanleiding van de ontwerp omgevingsvisie en het Toekomstperspectief. De ontwerp omgevingsvisie 2.0 geeft ons dan ook geen aanleiding om een zienswijze in te dienen.	We danken u voor dit ingebrachte punt. We nemen dit voor nu ter kennisname aan.	
Wijzigingen naar aanleiding van zienswijze			
- N.v.t.			

Zienswijze 13 – Heijmans Vastgoed B.V.		Ingediend door: Heijmans Vastgoed B.V.	Registratienummer: n.v.t.
	Samenvatting zienswijze	Reactie	
1	Dordrecht hecht veel waarde aan aantrekkelijk en gezond wonen, kwaliteit, economische diversiteit en de kwaliteit van natuur en water. Het Ontwerp Omgevingsvisie 2.0, gecompleteerd met de Routekaart Klimaat Neutraal Dordrecht 2040, weerspiegelt dit. Hierin komen alle ambities samen voor een sterk én groen Dordrecht voor al haar inwoners en bedrijven. Onze ondernemingen (AM en Heijmans) zijn al decennialang partners van de gemeente Dordrecht en we voelen ons vervlochten met haar historie, waarden, klimaatbestendige en circulaire toekomst. Samen hebben wij grondeigendom in de Zuidpolder, waardoor deze verbondenheid met Dordrecht nog verder wordt versterkt. Dordrecht is een stad met groeiambities en heeft als doel om elk jaar 1.000 nieuwe woningen te realiseren om haar huidige en toekomstige inwoners goede huisvesting te kunnen blijven bieden. Wij zien kansen om hier invulling aan te geven door in de Zuidpolder klimaatneutrale woningen te bouwen op basis van circulaire principes in een biodivers, waterrijk en landschappelijk aantrekkelijk woonmilieu. We doen dat door in te zetten op een lage woningdichtheid van ca. 25 tot 30 woningen per hectare. We zoeken echter graag met u naar de optimale invulling van de Zuidpolder, die past bij uw doelstellingen van de Omgevingsvisie 2.0. Samen met uw stad een vernieuwend plan maken, waarvan de next-2040 generatie kan zeggen: 'Dat waren nog eens visionairs in 2025'.	De ruimte op ons eiland is schaars. Buiten de stadsrand ligt een open landschap met compacte polders en hoge dijken, hier zijn landbouw en natuur beeldbepalend. De gemeente heeft een duidelijke visie op deze kwaliteiten en welke toegevoegde waarde dit voor de stad oplevert. In 2016 heeft de gemeenteraad besloten het project 'Belthure Park' met onmiddellijke ingang te beëindigen. Dit om de bestaande polder met haar openheid en landschappelijke en cultuurhistorische (belevings)waarden te behouden. In 2017 heeft de gemeenteraad de 2e herziening van de Structuurvisie Dordrecht 2040 vastgesteld. Hiermee gaf zij richting aan de beoogde ruimtelijke ontwikkeling van de Zuidrand van Dubbeldam. Het oorspronkelijk geplande bouwproject Belthure Park is geschrapt. Deze gronden werden voor agrarisch gebruik ingezet. In de omgevingsvisie 1.0 (vastgesteld april 2021) heeft de gemeenteraad deze visie op ontwikkelingen in het Buitengebied (waaronder de Zuidrand van Dubbeldam) bekrachtigd: <i>“Wonen in het Buitengebied is zodoende in principe niet toegestaan. Alleen in het geval van een agrariër is incidenteel en onder voorwaarden ruimte voor bedrijfswoningen.”</i> Dit uitgangspunt voor behoud van een open polderlandschap waarin wonen geen uitgangspunt is, komt ook in het Politiek Akkoord 2022-2026 terug: <i>“Door op plekken waar dat past hoger te bouwen en wonen en werken te combineren, maar wél binnen de bebouwde kom. We behouden het open polderlandschap”.</i>	

		Kortom, we willen de buitengebieden groen houden. Daarom moet de groei binnen de grenzen van de stad plaatsvinden. Het zogenaamde ‘verdichten’. Dit is een van de ruimtelijke keuzes die zijn toegevoegd aan de omgevingsvisie en zal toekomstige generaties een hogere leefkwaliteit gaan opleveren. De invulling die u opwerpt is niet te verenigen met deze visie.
2	In het Ontwerp Omgevingsvisie 2.0 waardeert u de Zuidpolder als buitengebied ten behoeve van groen, recreatie en welbevinden voor de Dordtenaar. Wij onderschrijven deze ambitie van harte, zij het dat het gebied thans vrijwel niet toegankelijk is. Recreatief (mede)gebruik wordt belemmerd en de natuurwaarden beperken zich op dit moment tot extensief grasland en akkerbouw. De meerwaarde voor de bewoners van de omliggende wijken in Dordrecht kan dus nog sterk verbeterd worden. Hieraan willen wij graag een meerwaarde aan geven. AM en Heijmans ambiëren een ontwikkeling naar een duurzaam woongebied in de Zuidpolder, dat ook toegankelijk is voor de recreant, waaronder wandelaars, vogelspotters en vlinderliefhebbers. Stelt u zich eens voor: een biotoop-ontwikkeling met aanzienlijke vergroting van ecologische waarde, met circulaire woningen waar de bewoners gezond en gelukkig vertoeven in verbondenheid, omringd door natuur. Waarden en perspectieven die onze organisaties vanuit maatschappelijk oogpunt hoog in haar vaandel hebben staan.	We danken u voor dit ingebrachte punt. We nemen dit voor nu ter kennisname aan. Voor een inhoudelijke reactie verwijzen we naar de reactie op punt 1.
3	Ter inspiratie verwijzen wij u graag naar het project De Kemmer in de gemeente Oirschot waar woningbouw- en natuurwaardeontwikkeling hand in hand gaan: Gebiedsontwikkeling De Kemmer Gemeente Oirschot. Gemeente Oirschot heeft Heijmans als partner gekozen om een woonlandschap te creëren waarin natuurinclusief, gemeenschapsgericht en biobased bouwen niet alleen een ambitie is, maar de norm. AM werkt aan vergelijkbare plannen	Verwijzend naar de reactie bij punt 1, zien wij als gemeente op dit moment geen aanleiding om samen tot een plan te komen dat bijdraagt aan duurzame groei van Dordrecht.

	zoals Hoef en Haag: Hoef en Haag Nieuwbouw Vianen. Beide voorbeelden weerspiegelen onze ambities en de invullingen voor de huidige en toekomstige maatschappelijk urgente thema's. Graag roepen wij u op om – met verwijzing naar Klimaatneutraal Dordrecht 2040 – onze zienswijze voor de Zuidpolder mee te nemen in de Omgevingsvisie 2.0, zodat we samen tot een plan kunnen komen dat bijdraagt aan de duurzame groei van Dordrecht.	
Wijzigingen naar aanleiding van zienswijze		
- N.v.t.		

Zienswijze 14 – Arjajo Holding B.V.		Ingediend door: Arjajo Holding B.V., Haardhout van Joost C.V., Gebr. Zijderveld B.V.	Registratienummer: n.v.t.
	Samenvatting zienswijze	Reactie	
1	Arjajo Holding, Gebr. Zijderveld en Haardhout van Joost zijn woonachtig en werkzaam op onze locatie aan de [geanonimiseerd]. Nu zien wij dat op de Doelkaart – Biodiverse stad de verbinding (hetzij een wandelpad, hetzij een fietspad) tussen Stad-Land dwars over ons perceel heen loopt. Dit is voor onze bedrijfsvoering en voor onze woonomstandigheden niet wenselijk.	De verbinding tussen stad en buitengebied die is aangegeven op doelkaarten ‘aantrekkelijke stad’ en ‘biodiverse stad’ is op het abstractieniveau van een omgevingsvisie. Dat wil zeggen; een visieonderdeel op hoofdlijnen. Bij toekomstige invulling en uitwerking van deze visie(onderdelen) wordt rekening gehouden met de verschillende belangen die er spelen in een gebied, waaronder de wensen en behoeften van bewoners en ondernemers.	
Wijzigingen naar aanleiding van zienswijze			
- N.v.t.			

Zienswijze 15 – Particulier		Ingediend door: Geanonimiseerd i.v.m. AVG	Registratienummer: n.v.t.
	Samenvatting zienswijze	Reactie	
1	A.6.7.5: Openbare ruimte Het kwaliteitsniveau voor de inrichting is sober en gericht op het behoud van de groene landschappelijke kwaliteit. We richten ons wel op het ontwikkelen en aanleggen van groene langzame verkeerroutes van de voordeur naar het buitengebied. Denk daarbij aan bewegwijzerde wandel- en fietsroutes, voorzieningen als fietsparkeerplaatsen en zit- en picknickbanken die zorgen voor een gastvrije uitstraling in het buitengebied. Een veelvoud aan informatieborden is ongewenst. In datzelfde buitengebied willen we afspraken maken met het Waterschap Hollandse Delta om daar waar mogelijk de grasdijkkruiden open te stellen voor wandelaars. Mochten er wandel/fiets routes gemaakt worden. Wordt er dan ook voldoende rekening gehouden met aangrenzende agrarische percelen dat dit niet tot de desbetreffende routes behoort ? We zien steeds vaker dat er van al bestaande routes wordt “afgeweken“.	Bij toekomstige invulling en uitwerking van deze visie(onderdelen) wordt rekening gehouden met de verschillende belangen die er spelen in een gebied, waaronder de wensen en behoeften van bewoners en ondernemers.	
2	Pagina 114: Punt realisatie landbouweg . Al geruime tijd wordt beloofd en toegezegd dat deze afgemaakt wordt maar tot op heden moeten wij vanaf de polderoudendijk naar bijvoorbeeld de dordtseweg (waar wij ook een perceel hebben) ruim 8km omrijden over industrie, langs Mc donalds, dan vervolgens door de bebouwing van de rijkstraatweg en wieldrechtsezeedijk . Er is indertijd gezegd zodra de eerste percelen verkocht zouden worden op kil 4 dat er dan verder gegaan zou worden met het laatste stuk landbouweg.	De situatie rondom de afronding van de landbouweg is bekend en wordt als een los project opgepakt. In de schaal van de omgevingsvisie zien we de landbouweg als belangrijkste route voor het landbouwverkeer om in en uit het buitengebied te komen.	
Wijzigingen naar aanleiding van zienswijze			
- N.v.t.			

Zienswijze 16 – Particulier		Ingediend door: Geanonimiseerd i.v.m. AVG	Registratienummer: n.v.t.
	Samenvatting zienswijze	Reactie	
1	Wij zijn sinds 2022 eigenaar van diverse percelen gelegen in het gebied Zuidrand Dubbeldam, te [geanonimiseerd] (totaal ca. 11,3 ha). Onze eigendommen zijn gelegen in het gebied dat omsloten wordt door de Stevensweg/Oudendijk/Laantje van Middenhoeve en de Zuidendijk. Wij dienen deze zienswijze in om u te behoeden voor een cruciale fout, te weten de meest logische plek in Dordrecht voor (grondgebonden) woningen voor eens en voor altijd op te offeren voor akkerbouw. De akkerbouw in deze omvang voegt helemaal niets toe, noch in financiële zin noch qua natuurwaarden. Op deze punten komen wij later terug.	De ruimte op ons eiland is schaars. Buiten de stadsrand ligt een open landschap met compacte polders en hoge dijken, hier zijn landbouw en natuur beeldbepalend. De gemeente heeft een duidelijke visie op deze kwaliteiten en welke toegevoegde waarde dit voor de stad oplevert. In 2016 heeft de gemeenteraad besloten het project ‘Belthure Park’ met onmiddellijke ingang te beëindigen. Dit om de bestaande polder met haar openheid en landschappelijke en cultuurhistorische (belevings)waarden te behouden. In 2017 heeft de gemeenteraad de 2e herziening van de Structuurvisie Dordrecht 2040 vastgesteld. Hiermee gaf zij richting aan de beoogde ruimtelijke ontwikkeling van de Zuidrand van Dubbeldam. Het oorspronkelijk geplande bouwproject Belthure Park is geschrapt. Deze gronden werden voor agrarisch gebruik ingezet. In de omgevingsvisie 1.0 (vastgesteld april 2021) heeft de gemeenteraad deze visie op ontwikkelingen in het Buitengebied (waaronder de Zuidrand van Dubbeldam) bekrachtigd: <i>“Wonen in het Buitengebied is zodoende in principe niet toegestaan. Alleen in het geval van een agrariër is incidenteel en onder voorwaarden ruimte voor bedrijfswoningen.”</i> Dit uitgangspunt voor behoud van een open polderlandschap waarin wonen geen uitgangspunt is, komt ook in het Politiek Akkoord 2022-2026 terug: <i>“Door op plekken waar dat past hoger te bouwen en wonen en werken te combineren, maar wél binnen de bebouwde kom. We behouden het open polderlandschap”.</i>	

		Kortom, we willen de buitengebieden groen houden. Daarom moet de groei binnen de grenzen van de stad plaatsvinden. Het zogenaamde ‘verdichten’. Dit is een van de ruimtelijke keuzes die zijn toegevoegd aan de omgevingsvisie en zal toekomstige generaties een hogere leefkwaliteit gaan opleveren. De invulling die u opwerpt is niet te verenigen met deze visie.
2	Wij denken dat de woningopgaaf c.q. de uitdaging die nu voorligt nimmer gerealiseerd kan worden in binnenstedelijk gebied. Daarnaast is het bekend dat veel (oudere) Dubbeldammers wel willen verhuizen maar niet kunnen verhuizen aangezien er geen passend aanbod is in Dubbeldam. De gemiddelde Dubbeldammer is geenszins van plan om te verhuizen buiten de wijkgrenzen met als gevolg dat deze onnodig lang alleen of met zijn tweeën een eengezinswoning bestemd voor gezinnen bezet houdt. Dus als u de doorstroom op gang wilt helpen dan zou u het realiseren van woningbouw in bovengenoemd gebied moeten toejuichen in plaats van moeten afremmen c.q. moeten tegengaan. Daarnaast heeft de gemeente Dordrecht destijds zelf ook gronden in bovengenoemd gebied verworven dus ook in die hoedanigheid hebben we een gezamenlijk belang om een goede invulling te geven aan de gronden. Saillant detail is het volgende. Dubbeldam is destijds door Dordrecht geannexeerd omdat Dordrecht geen grond meer had om woningbouw op te realiseren.	In Dordrecht willen we ons houden aan het bestaand stads- en dorpsgebied (BSD) van de provincie Zuid-Holland. We willen de buitengebieden groen houden, daarom moet de groei binnen de grenzen van de stad plaatsvinden. Dit betekent dat er sprake is van inbreiding en verdichting. Uit de verdichtingsstudie (DWZ/Ravenkop, 2024) blijkt dat het realiseren van 11.000 woningen binnen de bestaande stad kansrijk is en dat er nog veel kansen liggen om kwaliteit toe te voegen als we slim omgaan met ruimtevrage.
3	Wij denken dat een woningontwikkeling die bijdraagt aan de woningbouwopgaaf tegelijkertijd ook kan bijdragen aan de verbetering van de natuur. Want zeg nou zelf, wat draagt de huidige, kleinschalige akkerbouw nu bij aan de biodiversiteit? Als we een nieuwe, ruim opgezette woningwijk creëren met veel groen en water dan zal dat meer bijdragen aan de natuur dan nu	Wij delen de opvatting dat een woningbouwontwikkeling ook kan bijdragen aan de biodiversiteit en dat deze verhuisbewegingen in Dordrecht ten goede kan komen. Zoals aangegeven in de reacties bij punt 1 en 2, voorzien wij deze woningbouwontwikkelingen binnen de bestaande stad.

	het geval is en zal dit de verhuisbewegingen in Dordrecht ten goede komen.	
4	Hierbij willen wij dan ook de gemeente Dordrecht geheel vrijblijvend, samen met de andere marktpartijen/eigenaren uit dit gebied, uitnodigen om gezamenlijk te onderzoeken hoe wij hier met elkaar een groene woonwijk kunnen creëren die recht doet aan de locatie en zijn omgeving.	Verwijzend naar de reactie bij punt 1, zien wij als gemeente op dit moment geen aanleiding om in te gaan op de uitnodiging om gezamenlijk onderzoek te doen naar het creëren van een groene woonwijk die recht doet aan de locatie en zijn omgeving.
Wijzigingen naar aanleiding van zienswijze		
- N.v.t.		

Zienswijze 17 – Van Pelt Vastgoedmanagement BV		Ingediend door: Van Pelt Vastgoedmanagement BV	Registratienummer: 2025-0008663
	Samenvatting zienswijze	Reactie	
1	Overweging Van Pelt Vastgoedmanagement b.v. en de familie Valk hebben sinds 1992 grondposities in een gedeelte van het gebied (zie bijgaande kadastrale kaart) waarop voornoemde ontwerp omgevingsvisie betrekking heeft. Dit betreft gronden gelegen in het gebied in de zuidrand van Dubbeldam (voorheen Belthure Park). Zoals wellicht bij u bekend is, hebben wij (zowel Valk als Van Pelt), teneinde onze belangen te beschermen, in juli 2024 een planschadeverzoek ingediend voor de percelen die in ons bezit zijn. Dit verzoek is in behandeling bij uw gemeente. In dit verzoek is de wens uitgesproken dat wij graag met de gemeente in gesprek gaan om samen de mogelijkheid te onderzoeken om - met respect voor de omgeving - een plan te kunnen realiseren dat inspeelt op de grote vraag naar woningen in diverse categorieën. Uitgangspunt in de planvorming is wat ons betreft uiteraard, dat dit plan zal bijdragen aan het vergroten van natuurwaarden en biodiversiteit in het gebied. Nogmaals willen wij, ditmaal via deze weg, benadrukken dat wij voor dit gebied een passend plan voor ogen hebben.	De ruimte op ons eiland is schaars. Buiten de stadsrand ligt een open landschap met compacte polders en hoge dijken, hier zijn landbouw en natuur beeldbepalend. De gemeente heeft een duidelijke visie op deze kwaliteiten en welke toegevoegde waarde dit voor de stad oplevert. In 2016 heeft de gemeenteraad besloten het project ‘Belthure Park’ met onmiddellijke ingang te beëindigen. Dit om de bestaande polder met haar openheid en landschappelijke en cultuurhistorische (belevings)waarden te behouden. In 2017 heeft de gemeenteraad de 2e herziening van de Structuurvisie Dordrecht 2040 vastgesteld. Hiermee gaf zij richting aan de beoogde ruimtelijke ontwikkeling van de Zuidrand van Dubbeldam. Het oorspronkelijk geplande bouwproject Belthure Park is geschrapt. Deze gronden werden voor agrarisch gebruik ingezet. In de omgevingsvisie 1.0 (vastgesteld april 2021) heeft de gemeenteraad deze visie op ontwikkelingen in het Buitengebied (waaronder de Zuidrand van Dubbeldam) bekrachtigd: <i>“Wonen in het Buitengebied is zodoende in principe niet toegestaan. Alleen in het geval van een agrariër is incidenteel en onder voorwaarden ruimte voor bedrijfswoningen.”</i> Dit uitgangspunt voor behoud van een open polderlandschap waarin wonen geen uitgangspunt is, komt ook in het Politiek Akkoord 2022-2026 terug: <i>“Door op plekken waar dat past hoger te bouwen en wonen en werken te combineren, maar wél binnen de bebouwde kom. We behouden het open polderlandschap”.</i>	

		Kortom, we willen de buitengebieden groen houden. Daarom moet de groei binnen de grenzen van de stad plaatsvinden. Het zogenaamde ‘verdichten’. Dit is een van de ruimtelijke keuzes die zijn toegevoegd aan de omgevingsvisie en zal toekomstige generaties een hogere leefkwaliteit gaan opleveren. De invulling die u opwerpt is niet te verenigen met deze visie.
2	Groeiambities Dordrecht Dordrecht is een stad met groeiambities en heeft als doel c.q. hoofdpoging om 11.000 nieuwe woningen te realiseren om haar huidige en toekomstige inwoners goede huisvesting te kunnen (blijven) bieden. Wij willen hier graag een bijdrage aan leveren daar wij mogelijkheden zien om in de zuidrand van Dubbeldam of in een gedeelte daarvan, te weten het gebied omsloten door de Zuidendijk/Laantje van Middenhoeve/Oudendijk/Stevensweg, klimaatneutrale woningen te ontwikkelen op basis van circulaire principes in een biodivers, waterrijk en landschappelijk aantrekkelijk woonmilieu.	We danken u voor dit ingebrachte punt. We nemen dit voor nu ter kennisname aan.
3	In de ontwerp Dordtse omgevingsvisie 2.0 wordt de locatie zuidrand van Dubbeldam door u aangemerkt als buitengebied ten behoeve van groen, recreatie en welbevinden voor de huidige en toekomstige Dordtenaren. Wij onderschrijven deze ambitie deels, zij het dat het gebied thans vrijwel niet toegankelijk is, doch uitsluitend zichtbaar is vanaf de dijken. Recreatief (mede-)gebruik is derhalve niet mogelijk en de natuurwaarden beperken zich op dit moment tot extensief grasland en akkerbouw. De meerwaarde voor de bewoners van Dordrecht kan dus sterk worden verbeterd. Wij hebben de ambitie om hier een aangenaam woon- én verblijfsgebied te realiseren, door de ontwikkeling van een in de omgeving passend woningbouwplan, met als bijkomend voordeel een positief effect op de doorstroming op de woningmarkt. Hieraan willen wij graag samen met u een bijdrage leveren.	We danken u voor dit ingebrachte punt. We nemen dit voor nu ter kennisname aan.

4	De ambities van uw college doen o.i. niet voldoende recht aan de grote behoefte van woningzoekenden om in aanmerking te komen voor passende woonruimte op onderhavige locatie. Zoals wellicht bij u bekend, is de doorstroming in o.a. de wijk Dubbeldam minimaal aangezien er geen passend nieuwbouwaanbod is voor senioren met als gevolg dat deze onnodig lang in hun eengezinswoning blijven wonen.	In Dordrecht willen we ons houden aan het bestaand stads- en dorpsgebied (BSD) van de provincie Zuid-Holland. We willen de buitengebieden groen houden, daarom moet de groei binnen de grenzen van de stad plaatsvinden. Dit betekent dat er sprake is van inbreiding en verdichting. Uit de verdichtingsstudie (DWZ/Ravenkop, 2024) blijkt dat het realiseren van 11.000 woningen binnen de bestaande stad kansrijk is en dat er nog veel kansen liggen om kwaliteit toe te voegen als we slim omgaan met ruimtevrage.
5	Graag roepen wij u op om - met verwijzing naar Klimaatneutraal Dordrecht 2040 - deze zienswijze mee te nemen in de Dordtse omgevingsvisie 2.0, zodat wij samen tot een gebiedsontwikkeling kunnen komen die bijdraagt aan de duurzame groei van Dordrecht.	Verwijzend naar de reactie bij punt 1, zien wij als gemeente op dit moment geen aanleiding om samen tot een gebiedsontwikkeling te komen die bijdraagt aan duurzame groei van Dordrecht.
Wijzigingen naar aanleiding van zienswijze		
- N.v.t.		

Zienswijze 18 – bpd bouwfonds gebiedsontwikkeling		Ingediend door: BPD Ontwikkeling B.V. Regio Zuid-West	Registratienummer: 2025-0008670
	Samenvatting zienswijze	Reactie	
1	BPD Ontwikkeling B.V. (“BPD”) heeft, zoals u weet, grondposities in uw gemeente, die in uw ontwerp zijn aangeduid als subgebied 3 (stadsrandlandschap; zie hierna). BPD ziet hier nog steeds goede mogelijkheden voor woningbouwontwikkeling. Het hoeft geen betoog dat BPD een woningbouwontwikkelaar met veel ervaring is en evenmin dat dit ook geldt voor het ontwikkelen van betaalbare woningen in een landschappelijk setting.	De ruimte op ons eiland is schaars. Buiten de stadsrand ligt een open landschap met compacte polders en hoge dijken, hier zijn landbouw en natuur beeldbepalend. De gemeente heeft een duidelijke visie op deze kwaliteiten en welke toegevoegde waarde dit voor de stad oplevert. In 2016 heeft de gemeenteraad besloten het project ‘Belthure Park’ met onmiddellijke ingang te beëindigen. Dit om de bestaande polder met haar openheid en landschappelijke en cultuurhistorische (belevings)waarden te behouden. In 2017 heeft de gemeenteraad de 2e herziening van de Structuurvisie Dordrecht 2040 vastgesteld. Hiermee gaf zij richting aan de beoogde ruimtelijke ontwikkeling van de Zuidrand van Dubbeldam. Het oorspronkelijk geplande bouwproject Belthure Park is geschrapt. Deze gronden werden voor agrarisch gebruik ingezet. In de omgevingsvisie 1.0 (vastgesteld april 2021) heeft de gemeenteraad deze visie op ontwikkelingen in het Buitengebied (waaronder de Zuidrand van Dubbeldam) bekrachtigd: <i>“Wonen in het Buitengebied is zodoende in principe niet toegestaan. Alleen in het geval van een agrariër is incidenteel en onder voorwaarden ruimte voor bedrijfswoningen.”</i> Dit uitgangspunt voor behoud van een open polderlandschap waarin wonen geen uitgangspunt is, komt ook in het Politiek Akkoord 2022-2026 terug: <i>“Door op plekken waar dat past hoger te bouwen en wonen en werken te combineren, maar wél binnen de bebouwde kom. We behouden het open polderlandschap”.</i>	

		Kortom, we willen de buitengebieden groen houden. Daarom moet de groei binnen de grenzen van de stad plaatsvinden. Het zogenaamde ‘verdichten’. Dit is een van de ruimtelijke keuzes die zijn toegevoegd aan de omgevingsvisie en zal toekomstige generaties een hogere leefkwaliteit gaan opleveren. De invulling die u opwerpt is niet te verenigen met deze visie.
2	In uw hoofdopgave “groeien met kwaliteit” kunnen wij ons goed vinden. Wij begrijpen en ondersteunen uw focus op verdichten. Juist het noordelijk deel van onze gronden leent zich goed voor uw verdichtingsopgave; deze opgave hoeft zich ons inziens niet te beperken tot het centrumgebied.	In Dordrecht willen we ons houden aan het bestaand stads- en dorpsgebied (BSD) van de provincie Zuid-Holland. We willen de buitengebieden groen houden, daarom moet de groei binnen de grenzen van de stad plaatsvinden. Dit betekent dat er sprake is van inbreiding en verdichting.
3	Wij zijn blij met de openingen voor woningbouwontwikkeling aan de stadsranden zoals beschreven in het onderdeel “Toekomstbestendige economie” (§ A.6.7.6, p. 115). Het valt ons wel op dat, in tegenstelling tot de subgebieden 1 en 2, voor subgebied 3 (lichtbruine kleur) wordt aangegeven dat de gemeente daar de regie neemt, door bijvoorbeeld een goede analyse van het gebied en een gebiedsvisie op te stellen. Het is BPD niet duidelijk waarom u dit onderscheid maakt en voor subgebied 3 niet met de betrokken stakeholders (eigenaren van de gronden) de mogelijkheden voor woningbouw wilt onderzoeken. BPD is ervan overtuigd dat zij met al haar ervaring juist een goede en nuttige bijdrage kan leveren en ziet aldus juist kansen voor een bijdrage van de eigenaren van de gronden in dit deelgebied.	De zuidelijke stadsrand vormt een bijzonder overgangsgebied tussen de stad, de Nieuwe Dordtse Biesbosch en het agrarische buitengebied. Ontwikkelingen in dit gebied toetst de gemeente aan de intrinsieke kwaliteiten daarvan (de kwaliteitspijlars), te weten: ruimtebeleving, afwisselend landschap, weidsheid, waterranden, historie en erfgoed en beleving. In dit kader is een afwegingskader ontwikkelingen in Buitengebied (stadsrand en verrommeling) in de maak.
4	U geeft in § A.6.7.6 (p. 116) aan dat duurzame ontwikkeling het uitgangspunt is: onder andere toewerken naar een gezondere bodem, schoon water, versterken van de landschapskwaliteit en vergroten van de biodiversiteit. Wij delen dit uitgangspunt: “BPD werkt aan gebieden die bestand zijn tegen wateroverlast, droogte en hitte. Die gebieden bevorderen de biodiversiteit dankzij hun natuurlijke en waterrijke inrichting” (zie Duurzaam ontwikkelen BPD.nl).	We danken u voor dit ingebrachte punt. We nemen dit voor nu ter kennisname aan.

5	Verder valt ons op dat u in § A.6.7.3 (p. 112) beschrijft dat wonen in het landschap op twee manieren kan worden toegestaan. Hierbij wordt kleinschaligheid als kenmerk genoemd. Wij zien geen redenen voor deze terughoudendheid: een meer grootschalige invulling kan volgens ons ook bijdragen aan landschappelijke kwaliteit en biodiversiteit. De mogelijkheden voor subgebied 3 zouden dus niet bij voorbaat beperkt moeten worden, maar juist in goed overleg met de stakeholders verkend moeten worden, binnen de voorwaarden die de gemeente voorstelt.	Het kleinschalige, open landschap buiten Dordrecht is kwetsbaar. Woningbouw is lange tijd niet toegestaan, om het landschap te beschermen. Wonen op tot nu toe onbebouwde plekken is te riskant voor het kwetsbare gebied. Wonen zal ondergeschikt zijn aan de andere drie functies (natuur, landbouw en kleinschalig verblijfstoerisme). Door een kleinschaligheid van de wonen te borgen, kan hier recht aan worden gedaan.
6	In het bijzonder het noordelijk deel van subgebied 3 (lichtbruine deel) liggen al ingesloten tussen bestaand woongebied van Dordrecht. Juist deze gronden bieden daarom volgens ons goede mogelijkheden om met behoud van uw visie tot invulling van uw woningbouwopgave te komen. BPD heeft, zoals al opgemerkt, ruime ervaring met het toevoegen van (betaalbare) woningen in een landschappelijke setting. Ter bevordering van de doorstroming op de woningmarkt (zie § A.2.3.1) en om mensen in het hogere segment aan Dordrecht te blijven binden, zouden ook duurdere categorieën toegevoegd kunnen worden.	Zie reactie bij punt 2.
7	Graag verzoeken wij u om rekening te houden met deze reactie. In het bijzonder verzoeken wij u voor het noordelijk deel van subgebied 3 meer ruimte te bieden voor woningbouw en uw uitgangspunt van kleinschaligheid te heroverwegen. BPD gaat graag met uw gemeente in overleg om de kansen voor woningbouw te bespreken.	Verwijzend naar de reactie bij punt 1, zien wij als gemeente op dit moment geen aanleiding om in overleg te gaan om de kansen voor woningbouw te bespreken in het noordelijk deel van subgebied 3.
Wijzigingen naar aanleiding van zienswijze		
- N.v.t.		

Zienswijze 19 – Particulier		Ingediend door: Geanonimiseerd i.v.m. AVG	Registratienummer: n.v.t.
	Samenvatting zienswijze	Reactie	
1	Ik reageer op deze visie omdat ik vind dat de agrarisch ondernemers op dit eiland door moeten kunnen met ondernemen. Deze agrarisch ondernemers hebben vrijwillig meegewerkt aan het tot stand komen van de Nieuwe Dordtse Biesbosch. Daardoor hebben ze meer dan 600 ha af moeten staan voor natuur en recreatie.	Door de aanleg van de Nieuwe Dordtse Biesbosch is de groenblauwe dooraardering in het gebied aanwezig is. Mede door deze aanleg is de watersituatie nu zoals het is.	
2	Nu lees ik op Bladzijde 115 dat het gebied Sub 3 (al de landbouwgrond die er nog is boven de zeedijk) enkele honderden hectare, de landbouw niet meer centraal staat. Maar dit gebied wordt gezien als stadsrandlandschap. Een gebied waar stadlandbouw, wonen en wateropvang naast elkaar kan bestaan. Verder staat er dat de Gemeente de regie in handen gaat nemen.	We danken u voor dit ingebrachte punt. We nemen dit voor nu ter kennisname aan.	
3	Naar mijn mening moet ook in dit gebied de landbouw centraal staan. Op dit eiland zijn gelukkig nog jonge boeren die verder willen ondernemen en daar hebben ze een bepaalde omvang voor nodig om extensief en dus duurzaam te kunnen boeren. Door het gebied sub 3 om te vormen in stadsrandlandschap gaat er veel landbouwgrond verloren om vrij te kunnen ondernemen. En met het gevolg dat deze ondernemers intensiever moeten boeren om nog een inkomen te genereren.	We danken u voor dit ingebrachte punt. We nemen dit voor nu ter kennisname aan.	
4	Verder staat er dat er mooie initiatieven zijn als Boeren van Dordt en Agrarische Natuur vereniging Boer en Groen. Dan denk ik dat de gemeente eerst eens moet onderzoeken wat deze initiatieven doen. En als dit onderzocht is komt je waarschijnlijk tot de conclusie dat je deze voorbeelden beter uit de visie kan halen. Naar mijn mening is boer en groen helemaal geen Agrarische Natuurvereniging. Maar een 5-tal ondernemers die projecten aannemen. Je kan er geen lid van worden en ze doen niets maatschappelijks, zoals andere natuur verenigingen. Niet gepast om je dan Agrarische Natuurvereniging te noemen naar mijn	Niet alle initiatieven hebben de gewenste uitkomst. Toch is het ondersteunen en ruimte geven aan initiatieven die in lijn liggen met de doelen uit de omgevingsvisie. Om de discussie over precieze uitkomsten van initiatieven niet in de omgevingsvisie te voeren noemen we geen directe voorbeelden meer.	

	mening. Boeren van Dordt is een project dat op sterven na dood is. Het was een project met subsidie uit de Provincie en uit Europa. Jammer dat de Dordtse boeren er weinig van geprofiteerd hebben. Al het geld is naar de projectleider gegaan.	
5	Daarom ben ik er op tegen om voor sub gebied 3 de regie bij de gemeente neer te leggen. Waarschijnlijk wordt er dan een ingenieursbureau ingeschakeld om een gebiedsvisie op te stellen. Iets wat heel veel geld kost zonder dat wat oplevert voor de gemeente en de boeren. Kijk eerst eens wat er nu al gedaan wordt door de Dordtse boeren. Bijvoorbeeld. Natuurpacht, beweiden van natuurgebieden, telen van Nedertarwe (meer dan 100ha), bloemen randen langs percelen, groene braak, samen werken met Staatsbosbeheer, zorgboeren (5 bedrijven) theetuin, boerderijwinkels en paarden pensionstallen. En dit wordt er nu al allemaal gedaan op bedrijfsniveau op de maar 30 landbouwbedrijven. Als er al zoveel maatschappelijk, aan duurzame landbouw en aan de biodiversiteit wordt gedaan, waarom dan iets veranderen. In het verleden werd er door de gemeente veel overlegd met LTO afd. Dordrecht het lijkt mij een goed idee om voordat er een definitieve omgevingsvisie opgesteld wordt ook daar nu weer mee te overleggen.	Het gebiedsprogramma vanuit de provincie dat op dit moment de naam ZH-PLG draagt, wordt gebruikt voor het duidelijk krijgen van de situatie binnen de landbouw binnen de gemeente. Hierin zien we dat er veel goed gaat, zoals de genoemde activiteit.
Wijzigingen naar aanleiding van zienswijze		
- In A.6.7.6 worden concrete voorbeelden van initiatieven achterwege gelaten.		

Zienswijze 20 – Natuur- en vogelwacht Biesbosch		Ingediend door: Stichting Natuur- en Vogelwacht Biesbosch	Registratienummer: n.v.t.
	Samenvatting zienswijze	Reactie	
1	allereerst zijn wij blij dat de gemeente serieus werk probeert te maken van het stimuleren van een duurzame en gezondere omgeving op ons eiland om de leefbaarheid en biodiversiteit verder te verbeteren. Met de groeiambitie naar 140.000 inwoners heeft de gemeente zichzelf een bijzonder ingewikkeld doel gesteld op een eiland tussen grote rivieren waar de ruimte beperkt is en de uitdagingen op het gebied van o.a. klimaat, leefbaarheid, natuur, gezondheid en waterveiligheid groot zijn. Hieronder geven wij puntsgewijs onze aandachtspunten voor de definitieve omgevingsvisie weer:	Voor Dordrecht staat groeien met kwaliteit de komende jaren centraal. Dat volgt ook uit de Groeiagenda Drechtsteden 2030. Binnenstedelijke groei (het zogenaamde ‘verdichten’) zien wij als aanjager voor kwaliteitsverbetering van de stad en het vergroten van de leefbaarheid. Dat groeien doen we binnen het perspectief van de ambitie van Klimaatadaptief en Klimaatneutraal 2040. De hoofdpoging gaat uit van de realisatie van 11.000 woningen (na amendering van de woonvisie ‘Goed Wonen in Dordrecht 2019-2031’ is de hoofdpoging van 10.000 woningen aangevuld met 1.000 extra te realiseren woningen) en kwalitatief hoogwaardige werkgelegenheid die past bij de Dordtse beroepsbevolking en een toekomstbestendige economie voor onze stad.	
2	Dordrecht wil 11.000 woningen erbij bouwen, maar de ruimte is beperkt. Hierbij wil Dordrecht inbreien in plaats van uitbreiden. Hier staan wij achter, waarbij wij mee willen geven dat natuurinclusief bouwen onontbeerlijk is, anders raak je juist groen en biodiversiteit kwijt. Dus niet alleen klimaatadaptief bouwen (A.4.5.1), maar ook natuurinclusief bouwen (geef aandacht hieraan, bijv. in A.5.2.2).	In paragraaf A.5.8 ‘Doel 7: Dordrecht is een biodiverse stad’ wordt aandacht gegeven aan een natuurvriendelijke bebouwde omgeving. Te bereiken door natuurinclusief te bouwen en te ontwikkelen. De gemeente Dordrecht hanteert hiervoor het Handboek natuurinclusief bouwen en ontwerpen (2023).	
3	Dordrecht heeft de ambitie om een groene stad te zijn en het Stadspark verder te versterken (o.a. A.5.2.2, A.6.6). Met deze ambitie zijn wij erg blij. Als aandachtspunten voor het Stadspark willen wij meegeven dat zonering erg belangrijk is om biodiversiteit een kans te geven. Het is geen grote speeltuin. Daarnaast zijn er nog enkele essentiële percelen nodig om het Stadspark robuust te laten fungeren, zoals tussen de Zuidendijk en de Overkampweg, die met voorrang verworven en als stadspark ingericht zouden moeten worden.	We zorgen dat de programmering van het Stadspark bijdraagt aan een gezonde, klimaatbestendige en biodiverse stad. Het Stadspark is er voor de stad en levert een belangrijke bijdrage aan de stad. In het bijzonder een gezonde, klimaatbestendige en biodiverse stad. We willen voorkomen dat het een ‘spons’ wordt voor functies die elders in de stad geen plek vinden. Dit is een van de ruimtelijke keuzes die zijn toegevoegd aan de omgevingsvisie. Door dit nu op te nemen in de omgevingsvisie 2.0, wordt dit als kader gebruikt voor toekomstige (ruimtelijke) ontwikkelingen.	

4	Dordrecht heeft de ambitie om in 2040 een klimaatbestendige stad te zijn (A.5.6). Uiteraard zijn wij teleurgesteld dat de gemeente haar ambitie om dit al in 2035 te bereiken heeft aangepast naar 2040. Wel zijn wij blij dat de gemeente nog steeds koploper wil zijn op het gebied van klimaatbestendigheid en waterrobuustheid en meer groen wil aanleggen in de stad (om klimaatverandering tegen te gaan/op te vangen). Hiervoor moet echter ook zeker naar het buitengebied gekeken worden! De rol van het buitengebied bij het bereiken van een klimaatbestendige stad is nu een grote omissie. Dit doel (Klimaatbestendige stad) zou ook toegevoegd moeten worden aan de ambities van het buitengebied (A.6.7), juist omdat hier nog vele mogelijkheden liggen met bijvoorbeeld de opvang van hoge waters (ruimte voor de rivier, slechts summier benoemd in A.4.5.4) en vasthouden van water (hogere polderpeilen et cetera, graag aandacht hiervoor in A.6.7.7).	Dit houdt verband met het andere doel uit de omgevingsvisie dat Dordrecht in 2040 ook een duurzame en klimaatneutrale stad is. Om hier een eenduidige lijn in aan te houden is ervoor gekozen het doel klimaatbestendig ook naar dit jaartal aan te passen. Daarnaast ligt dit nog steeds eerder in de tijd dan de gestelde ambitie op nationaal niveau dat Nederland in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust ingericht zal zijn, waarmee de koplopers rol die Dordrecht op dit gebied heeft nog steeds van toepassing is. Het deelgebied Buitengebied kent absoluut haar bijdrage aan het doel <i>‘Dordrecht is in 2040 een klimaatbestendige stad’</i>. Dat dit niet als prioritair doel is opgenomen voor het deelgebied, neemt niet weg dat in het deelgebied aan dit doel wordt gewerkt. Voor ieder deelgebied zijn één of meerdere prioritaire doelen opgenomen. Dat zijn de doelen waar we de komende jaren extra op inzetten om de maximale kwaliteit van de leefomgeving te bereiken. Maar daarnaast wordt in elk deelgebied ook aan de overige doelen gewerkt. Het klopt dat het Buitengebied ook een functie kan hebben om – naast het waterpeil op orde te houden in droge tijden – ook een bufferende capaciteit in natte periodes kan hebben. Beide kunnen een kwaliteit voor dit gebied zijn. De omgevingsvisie wordt hierop aangevuld.
5	Dit geldt ook voor Biodiverse stad (A.6.7), want juist in het buitengebied is de grootste biodiversiteit nog te vinden in de natuurgebieden, maar heeft ook de grootste afname van biodiversiteit plaatsgevonden (agrarisch gebied, zie ook A.4.5.3).	Biodiverse stad is één van de prioritaire doelen voor het deelgebied Buitengebied. Hier wordt ook aandacht aangeschonken in de doelspecificatie A.6.7.9 Biodiverse stad.
6	Bij deelgebied de Staart is wel het doel Biodiverse stad toegevoegd, want ook hier ligt een groot deel van de Biesbosch, maar ook hier mist klimaatbestendige stad om dezelfde redenen als hierboven genoemd (A.6.8).	Zie beantwoording bij punt 4.

7	Dordrecht heeft de ambitie om de achteruitgang van biodiversiteit te stoppen (A.5.8). Dat komt nog onvoldoende uit de verf. Vele diersoorten nemen nog steeds stevig af (zie A.4.5.3, maar ook bijv. de Avifauna van de Biesbosch, 2020) en Dordrecht draagt daar zelf actief aan bij door bijvoorbeeld de jacht en schadebestrijding te faciliteren op diersoorten die op het Eiland van Dordrecht sterk zijn afgenomen en/of dat nog steeds doen. Wat ons betreft is het stoppen van verdere achteruitgang alleen niet voldoende, er moeten stappen gezet worden naar herstel. Overigens heeft de Stichting Natuur- en Vogelwacht Biesbosch veel informatie over trends en verspreiding van vele soorten die kan helpen om inzicht te krijgen in de basiskwaliteit natuur.	Herstel van de biodiversiteit wordt in A.5.8. besproken. Het is samen met het stoppen van de achteruitgang en behouden van de biodiversiteit, die Dordrecht momenteel heeft, een van de doelen. Om de biodiversiteit in de gemeente te gaan herstellen is het ten eerste ook belangrijk om te zorgen dat de achteruitgang van biodiversiteit wordt stopgezet. In A.5.8.2 passen we het kopje aan naar: <i>‘Stoppen achteruitgang en herstel biodiversiteit’</i>
8	Dordrecht heeft de ambitie om een gezonde stad te zijn en de milieukwaliteit moet verbeteren. Dan moet er echt werk gemaakt worden van Chemours en andere piekbelasters en moet walstroom voor alle schepen verplicht worden. Ook moeten kachels en openhaarden verboden worden. Deze zijn, zoals ook in de omgevingsvisie vermeld, een grote bron van slechte luchtkwaliteit in de stad, zeer schadelijk voor de gezondheid van onze inwoners en een grote bron van ergernis voor vele bewoners. Neem een voorbeeld aan de gemeente Utrecht, waar in 2030 een houtstookverbod moet gaan gelden en vanaf 2025 al een verbod op buitenshuis houtstoken en in nieuwbouwwoningen geldt. Deze ambitie kan bijvoorbeeld toegevoegd worden aan A.4.6.4. en zeker in A.5.4.2 over het Schone Lucht Akkoord.	De omgevingsvisie geeft in hoofdlijnen de richting aan waarin we als stad willen bewegen. Ten aanzien van luchtkwaliteit is opgenomen dat wij streven naar permanent verbeteren van de luchtkwaliteit en het in 2030 bereiken van de WHO- richtwaarde voor schone lucht (WHO 2005). Hiervoor is het noodzakelijk om op het gebied van luchtkwaliteit samen te werken met andere overheden. Daarom zijn wij toegetreden tot het Schone Lucht Akkoord. Dit akkoord verplicht ons tot het opstellen van een decentraal uitvoeringsprogramma met hierin de concrete acties die worden ondernomen om de doelstelling te halen. Dit plan bevat activiteiten op het gebied van verkeers- en bedrijfsemissies maar ook op het gebied van houtstook. Gegeven de heersende luchtkwaliteit in de stad is een direct verbod van houtstook op dit moment nog niet noodzakelijk. In hoofdstuk B2.4.3 staat beschreven hoe wij om willen gaan met industriële emissie
9	Ook in het buitengebied ligt een grote opgave voor milieukwaliteit en afname van biodiversiteit door onder andere ‘gewasbeschermingsmiddelen’ (insecticiden en pesticiden) in de landbouw. Dat moet zeer sterk naar beneden en bij voorkeur	Deze opgave erkennen we en benoemen we daarom in de omgevingsvisie 2.0 (in paragraaf A.6.7.9).

	helemaal uitgebannen worden. Hier zou ook aandacht voor moeten zijn in de Omgevingsvisie en mist nu geheel in o.a. A.5.2.2 over een goede bodem- en waterkwaliteit en A.6.7).	
10	Er valt nog een wereld te winnen door in de Woonwijken (o.a. A.6.3.5, maar ook in de gehele stad zelf) door inheemse bomen, struiken en kruiden te planten ipv uitheemse soorten als sneeuwbes, plataan etc. Ook ontbeert het vele watergangen nog aan ecologische oevers doordat er hardhouten oeverbeschoeiing wordt toegepast (zelfs bij een nieuw gegraven waterplas als die onlangs aan de Nassauweg is gemaakt). Het stimuleren van bewoners om zelf ook te vergroenen wordt genoemd in A.5.6.2, maar alleen tuinen. Er kan aanvullend ook gedacht worden aan bijv. een subsidie voor de realisatie van groene daken bij particulieren.	In het handboek Kwaliteit Openbare Ruimte en het handboek Natuurinclusief Bouwen en Ontwerpen (2023) wordt geadviseerd over de inpassing van inheemse beplanting en ecologische oevers. Daarnaast wordt er een Dordtse plantenlijst ontwikkeld en wordt er gewerkt aan een handboek Groen waarin deze lijst verwerkt wordt. In A.5.8.3 voegen we het Handboek Groen Status In Ontwikkeling toe.
11	In het stuk over het buitengebied (A.6.7) wordt aandacht besteed aan behoud van het landschap. Het is echter niet heel duidelijk wat dit landschap dan precies is. Behoud van het bestaande landschap? Behoud van het agrarische landschap, wat pas de laatste 100 jaar hier aanwezig is en inmiddels zeer sterk biodivers verarmd is, of het landschap waarin Dordrecht is ontstaan en gegroeid, het landschap van leven met het water in plaats van ertegen vechten? Dus een natuurrijk en sterk groen-blauw landschap waar eb en vloed en erosie en vooral sedimentatie een grote rol spelen. De aandacht voor de relatie met het water doet het laatste suggereren, maar meer duidelijkheid hierover is wenselijk.	Buiten de stadsrand ligt een open landschap met compacte polders en hoge dijken, hier zijn landbouw en natuur beeldbepalend. Uitgestrekte velden en ruige natuur van de Biesbosch. De Dordtse Biesbosch en de Sliedrechtse Biesbosch zijn onderdeel van Natura 2000-gebied De Biesbosch. De Biesbosch is een van de weinige gebieden met zoetwatergetijden van Europa.
Wijzigingen naar aanleiding van zienswijze		
- A.6.7.7. De wens is om water tijdens natte periodes te kunnen bufferen in het Buitengebied en in tijden van droogte te gebruiken om droogte in de watergangen in de stad te verlagen. - A.5.8.2 In kopje tekstaanpassing: ‘Stoppen achteruitgang en herstel biodiversiteit’ toevoegen - A.5.8.3 In Uitwerking in programma’s, afspraken en/of omgevingsplan) toegevoegd: Handboek Groen Status In ontwikkeling		

- A.6.7.9 Aangevuld met 'Hierbij vragen we als gemeente ook aandacht voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen (insecticiden en pesticiden) in de landbouw.'

Zienswijze 21 – Vervelde Dubbeldam BV, Boeren van Dordt en ANV BoerEnGroen.		Ingediend door: Vervelde Dubbeldam BV	Registratienummer: n.v.t.
	Samenvatting zienswijze	Reactie	
1	Bij deze dien ik alsnog een bezwaar in tegen de omgevingsvisie van Dordrecht 2.0 wat mij het meest betreurd is dat ik middels een schrijven van de LTO er vandaag moet achterkomen dat er t/m vandaag gereageerd kan worden op de omgevingsvisie. Een visie waarin omschreven wordt hoe het gebied waarin wij wonen, leven en werken eruit moet komen te zien in de toekomst. Hoe ik het persoonlijk ervaar is dat andere mensen beslissen over mijn omgeving. Het was op zijn minst netjes geweest dat we hiervoor uitgenodigd zouden worden ipv dat het “ergens” vluchtig kenbaar wordt gemaakt hoe er over de inrichting van onze omgeving beslist wordt.	De omgevingsvisie staat niet open voor bezwaar of beroep. Het ontwerp van de omgevingsvisie 2.0 heeft ter inzage gelegen voor zienswijzen. Uw reactie wordt daarom als zienswijze behandeld. De zienswijzenperiode voor de ontwerp omgevingsvisie 2.0 is aangekondigd via: • officiëlebekendmakingen.nl; • gemeentenieuws in DordtCentraal (huis-aan-huis-krant); • de website van de gemeente Dordrecht. Op 31 december 2024 heeft DordtCentraal op haar voorpagina nogmaals aandacht geschonken aan de zienswijzenperiode voor de ontwerp omgevingsvisie 2.0. Daarnaast zijn de gebruikelijke stakeholders en overlegpartners van de gemeente met een direct schrijven op de hoogte gebracht van de zienswijzenperiode voor de ontwerp omgevingsvisie 2.0 (dd. 12 december 2024). Hieronder ook LTO.	
2	Ik lees ook in de reacties van de LTO hoe er gesproken wordt over de” boeren van Dordt” en “BoerEnGroen”, ook hier zijn we het niet over eens.	We danken u voor dit ingebrachte punt. We nemen dit voor nu ter kennisname aan.	
3	Graag krijgen wij alsnog de gelegenheid om te reageren op de omgevingsvisie!	Het college van burgemeester en wethouders heeft een redelijke termijn gegund voor het indienen van de zienswijze. De ontwerp Dordtse Omgevingsvisie 2.0 heeft van 12 december 2024 tot en met 23 januari 2025 ter inzage gelegen. Deze periode komt overeen met het bepaalde in artikel 3:16 lid 1 Algemene wet bestuursrecht. Doormiddel van het indienen van pro-formazienswijze, kan men maximaal 2 weken extra de tijd krijgen om een zienswijze in te dienen. De ingediende zienswijze is niet pro-formazienswijze	

		aangekondigd en beschouwen wij ook niet als zodanig. Ook heeft indiener niet binnen afzienbare tijd na het indienen voor voorliggende zienswijzen uiteindelijk alsnog een zienswijze ingediend.
Wijzigingen naar aanleiding van zienswijze		
- N.v.t.		

Zienswijze 22 – Particulier		Ingediend door: Geanonimiseerd i.v.m. AVG	Registratienummer: n.v.t.
	Samenvatting zienswijze	Reactie	
1	Het Platform Duurzaam Dordrecht heeft een zienswijze ingediend. Een aantal deelnemers van het Platform was bereid ziel en zaligheid (en vooral veel tijd) te stoppen in het doorploegen van de 165 pagina's (exclusief bijlagen) en deze van de zienswijze van het Platform te voorzien. Ik dank hen voor alle effort die zij erin gestoken hebben en wens van ganser harte dat het niet voor niks is.	We danken u voor dit ingebrachte punt. We nemen dit voor nu ter kennisname aan.	
2	Ik stuur als klimaatburgemeester in Dordrecht deze mail als een kleine nabrander. De Omgevingswet en omgevingsvisie beogen betrokkenheid, bekendheid en draagvlak voor de inrichting van de stad op te leveren. Deze klimaatburgemeester vond niet de tijd om de vele honderden pagina's door te nemen. Gelukkig deden een aantal betrokkenen uit het Platform Duurzaam dat! Ik vreet een bezem op als deze werkwijze tot meer draagvlak in de stad leidt.	De gemeente Dordrecht vindt participatie - meedoen - belangrijk. Door participatie maken we gebruik van de kracht en de kennis in de stad. En daardoor komen we tot betere plannen voor de stad. De afgelopen jaren is al vaker met inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties gesproken over de toekomst van Dordrecht. Bijvoorbeeld in het intensieve participatieproces met de stad 'Nieuw Dordts Peil', maar ook in het kader van de omgevingsvisie 1.0 is een participatieproces doorlopen. Daar bovenop worden er ook participatieprocessen doorlopen voor thema's uit de omgevingsvisie, bijvoorbeeld voor 'mobiliteit' en 'klimaatneutraal 2040'. De ervaring leert; hoe concreter een onderwerp, hoe hoger de bereidheid bij inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties om te participeren. De concretere participatieprocessen voor specifieke thema's verrijken op hun beurt het gemeentelijk beleid. Een omgevingsvisie is juist een instrument met een hoog abstractieniveau. Daarom hebben we hiervoor naast een fysieke bijeenkomst, ook een online participatieplatform (op www.doemeedordrecht.nl/omgevingsvisie) gelanceerd. Beide hebben we breed aangekondigd, onder andere via de krant (Gemeentenieuws), social media (Facebook en LinkedIn) en billboards bij stations en wijkcentra. Er is gekozen om de participatie voor de omgevingsvisie 2.0 doelmatig te houden. Met het participatieproces voor de	

		omgevingsvisie 2.0 willen we enerzijds aan informatievoorziening richting inwoners en belanghebbenden doen, anderzijds zorgen voor inhoudelijke ‘verrijking’ (completer maken) van de omgevingsvisie 2.0. Voor het raadscommissieconsultatieproces stond dit tweede doel centraal. Hierbij is de focus hoofdzakelijk gelegd op de punten die worden gewijzigd in en toegevoegd aan de omgevingsvisie. Dit betreft met name de zogenaamde ruimtelijke keuzes die per deelgebied van de omgevingsvisie gemaakt zijn. Het participatie- en raadscommissieconsultatieproces voor de omgevingsvisie 2.0 is in juni 2024 georganiseerd. • officiëlebekendmakingen.nl; • gemeentenieuws in DordtCentraal (huis-aan-huis-krant); • de website van de gemeente Dordrecht. Daarnaast zijn de gebruikelijke stakeholders en overlegpartners van de gemeente met een direct schrijven op de hoogte gebracht (dd. 29-05-2024). Hieronder ook Platform Duurzaam Dordrecht.
3	Ik zet mijn hoop op uitwerkingen per onderwerp en/of deelgebied. Ik spreek de wens uit dat inwoners en burgerinitiatieven hier op een simpele en effectieve manier bij betrokken worden. Niet achteraf volgens de gemeentelijke participatie regels maar vooraf als er nog wat te sturen is. Niet met honderden pagina's maar met overzichtelijke en behapbare info over inhoud, uitvoering en geld. Niet omdat het voorgeschreven is maar de intentie heeft ook werkelijk naar de stad en de inwoners te luisteren.	Zie beantwoording bij punt 2.
Wijzigingen naar aanleiding van zienswijze		
- N.v.t.		

Zienswijze 23 – Platform Duurzaam Dordrecht		Ingediend door: Platform Duurzaam Dordrecht	Registratienummer: 2025-0020425
	Samenvatting zienswijze	Reactie	
1	De Omgevingsvisie 1.0 uit 2021 is als vertrekpunt gekozen. Een complete bijstelling is daarom niet aan de orde. Een korte evaluatie van de resultaten van het gevoerde beleid wel. Daarbij valt het op dat het veel lastiger is om concrete resultaten te boeken dan algemeen geformuleerde doelen vast te stellen. We geven u over een aantal ruimtelijke opgaven graag een aantal opmerkingen en suggesties mee. Het betreft dan vooral onderwerpen binnen de thema's Klimaat, Energie, Groen/Bomen/Natuur, Milieu en Buitengebied. Centraal in het beleid staat het begrip Kwaliteit, gekoppeld aan het beleidsdoel Duurzaam in 2040. Dat krijgt zijn inhoud in paragrafen zoals de bijdrage aan Klimaat en een bestendige economie. Specifiek is dat terug te vinden in het actiepunt reductie CO2 uitstoot naar nul in 2040 en in andere concrete actiepunten op het gebied van groen en water. De verwijzing naar dat vastgestelde beleid is logisch. Daarnaast zijn acties op het gebied van terugdringen van (auto) mobiliteit, het bevorderen van energietransitie en het bouwen binnen bestaand stedelijk gebied ondersteunend aan dit op duurzaamheid gerichte beleid. Dat betekent soms ook het stellen van grenzen aan (strijdige) beleidsdoelen zoals extra woningbouw en industrie. Stedenbouwkundig is de keuze voor verdichting en goede gebleken. Het beslag op het buitengebied op het Eiland is daardoor beperkt gebleven. Deze kwaliteit lijkt daarmee goed geborgd uitgezonderd de aanpak van zogenaamd kwaliteitsarme bebouwing in het buitengebied. Helaas geldt dat niet voor de enorme expansie aan bedrijfsterreinen zoals Dordtse Kil 3 en Distripark. De invulling van deze locaties heeft niet bijgedragen aan de landschappelijke kwaliteit en slechts beperkt aan de gewenste werkgelegenheid. Het heeft wel een vergrote vraag opgeleverd naar huisvesting. Extensief en onvolledig grondgebruik van bedrijfsterreinen moet worden teruggedrongen en voorkomen.	De ruimte op ons eiland is schaars. Door slimmer om te gaan met de beschikbare ruimte op ons eiland en bijvoorbeeld opgaven/ruimtevragers te stapelen of te combineren kan er in potentie een ruimtebesparing optreden door efficiënter gebruik van de beschikbare vierkante meters. Dit wordt ook wel dubbel of meervoudig ruimtegebruik genoemd. Ook de bestaande werkgebieden moeten we dus efficiënt c.q. optimaal benutten. We streven naar meervoudig en gestapeld ruimtegebruik in de werkgebieden. Dit is een van de ruimtelijke keuzes die zijn toegevoegd aan de omgevingsvisie.	

2	Groen en Water(blauw) We vinden het belangrijk dat een landschappelijke beplantingen langs de A16 corridor, de oude Rijksstraatweg en de Dordtse Kil wordt aangebracht zodat ruimtelijke structuur wordt gerealiseerd waarbinnen de kolossale bedrijfshallen een aanvaardbare inpassing krijgen. Ook elders op het eiland en in de stad is het ontwikkelen van een duidelijker landschapsstructuur wenselijk. Meer bos en bosachtige beplanting sluit ook aan bij de wens van een centraal stadspark met uitlopers richting woonwijken en wijkparken.	In de omgevingsvisie 2.0 is opgenomen dat we het Bomenprogramma gaan uitvoeren (B.2.2.2 Gezondheid en groenblauw). Het bomenprogramma is een onderhoudsprogramma, die op dit moment uitgevoerd wordt op niveau C. Waarmee alleen het huidige areaal behouden kan worden. Doorgroei naar niveau B is onderdeel van de perspectiefnota 2026 e.v. Alleen bij niveau A of A+ kan er in sterke mate aan ambities voldaan worden. Het bomenprogramma zoals deze nu wordt uitgevoerd geeft geen ruimte om nieuwe investeringen te doen. Daarnaast zijn we bezig de belangrijke boom en groenstructuren in beeld te brengen. Deze zienswijze van Platform Duurzame Dordrecht nemen we mee in de overwegingen van de groenstructuren.
3	Het landelijk deel van het eiland bestaat uit de Natura 2000gebieden van het Nationaal Park Biesbosch, de Nieuwe Dordtse Biesbosch, en de agrarische Polder de Biesbosch. In toenemende mate zal daar het accent op natuurvriendelijke landbouw komen te liggen. Dit zal ook de waterkwaliteit in de polders en de stad ten goede komen.	Waterkwaliteit is op dit moment nog niet op orde binnen het eiland. In het programma landelijk gebied wordt in samenwerking met het waterschap gekeken waar de grootste knelpunten zitten.
4	De eisen van de Kader Richtlijn Water om dit vóór 2027 te realiseren, zijn fors en lijken met het huidige beleid onhaalbaar.	Beleidsvorming rondom de kaderrichtlijn water wordt verzorgd door het waterschap. Gemeenten hebben met name een taak als het gaat om het integreren van de KRW-doelstellingen in ruimtelijke plannen. In de uitvoering richten wij ons op het aanleggen van groen-blauwe infrastructuur en het waar nodig, verbeteren van rioleringsysteem
5	Op waterhuishoudkundig gebied is vergroten van de waterberging (in natte én droge perioden) noodzakelijk richting 2040 juist vanwege de vaker optredende klimaatextremen waarbij er heftige regenval optreedt. Zo is het voorkomen van verstening van het stedelijke gebied onvoldoende geborgd. Door o.a. invoeren van	Hier wordt binnen de gemeente aan gewerkt door middel van groenblauwe regels ter opname in het omgevingsplan. Hierin worden percentages groen geborgd om verstening zo veel mogelijk te voorkomen/compenseren. Daarnaast werkt het Waterschap met een 14% compensatieregeling voor het aanleggen van verharding

	een zogenaamde tegeltax in plaats van het voorzichtige beleid van voorlichting moet dat wel verbeteren.	van meer dan 500 m². Als het gaat om private grond zonder vergunningsplichtige activiteit is het echter niet mogelijk hier regels voor op te leggen. Er wordt daarom naast deze regels ook zo veel mogelijk ingezet op het stimuleren en faciliteren van het vergroenen van private gebieden. Omdat dit geen ruimtelijk proces is, wordt hier in de Omgevingsvisie niet verder op in gegaan.
6	Bomen We onderschrijven het grote belang van bomen bij het ontwikkelen van een biodiverse stad. We pleiten er daarbij voor om te beginnen met het goed beheren van het bestaande bomenbestand, zowel binnen als buiten de bebouwde omgeving en daar ook voldoende middelen voor beschikbaar te stellen. Goede boomverzorging ook financieel is een belangrijke pijler voor een gezonde en biodiverse stad. Het planten van vervangende bomen om daarmee kosten te besparen vinden we een omgekeerde werkelijkheid en een verkeerde prikkel. Is het niet; ‘boompje groot plantertje dood’, met andere woorden om een volwassen boom te krijgen ben je een mensenleven verder. Het is daarbij gewenst om vooral soorten te kiezen die daar ook invulling aan kunnen geven. De benadering van het 3-30-300-3000 principe lijkt theoretisch heel plausibel maar in de praktijk van een relatief compact gebouwde stad als Dordrecht is het een bijna onvervulbare wens als het om 30% boomkronen gaat. Als dit punt echt serieus wordt genomen geldt ook hier dat de zorg voor de bestaande bomen in het gemeentelijk groenbeleid voor de toekomst topprioriteit moet krijgen. Het huidige beleid biedt die garantie zeker niet.	Als gemeente hebben we de doelen van biodiverse, klimaatbestendige en gezonde stad als visies opgesteld. Hierbij hebben bomen een belangrijke rol om deze doelen te bereiken. Daarmee is het bij de gemeente bekend dat goed beheren van de bomen dus van belang is. De gemeente doet daarom al het mogelijke om bomen zo lang mogelijk in stand te houden binnen de daarvoor toegekende budgetten. Zie ook de reactie bij punt 2 met betrekking tot het <i>Bomenprogramma Dordrecht 2022 – 2023</i>. D e zin ‘het planten [...] verkeerde prikkel’, kunnen wij niet plaatsen. De 3-30-300-3000 regel is een richtlijn die uitgaat van 30% schaduw door boomkronen op buurtniveau. Dit wordt meegenomen bij gebiedsontwikkelingen en waar mogelijk bij meerjarenonderhouds (MOP)- projecten. Op plekken waar dit percentage onhaalbaar is, kan gekeken worden naar andere oplossingen.
7	Natura2000 gebied de Biesbosch We missen in de omgevingsvisie 2.0 de aandacht voor de tracering van hoogspanningstracés(380kV). Zo is er geen aandacht voor de ruimtelijke effecten van het geplande nieuwe Hoogspanningstracé door het Natura2000 gebied de Biesbosch. Zo kan dus “winst” op energetisch gebied leiden tot “verlies” op andere gebieden. Het verzwaren van het landelijk hoofdnetwerk van 380 kV en 150 kV	De onduidelijkheid over de route van het nieuwe 380kV tracé zorgt ervoor dat deze niet in de omgevingsvisie van de gemeente is opgenomen. Er zijn veel verschillende routes mogelijk waardoor de ruimtelijke effecten op de omgeving en het landschap van Dordrecht erg variëren. De aanleg van het hoogspanningstracé is een ontwikkeling vanuit landelijke hogere overheden. De impact

	leidingen (door TenneT) heeft ongewenst impact op natuur en landschap in het Nationaal Park de Biesbosch. Het zorgt als het bovengrondse tracés betreft voor een landschappelijke schade in het kwetsbare Natura2000 gebied. Er zijn alternatieve routes maar die zijn duurder. Bescherming van natuurwaarden vraagt om financiële maar ook om ruimtelijke keuzes (zonering) waarbij alternatieve tracering tegemoetkomt aan beide belangen. Natura200 gebieden behoren immers van dit soort rigoureuze bovengrondse ingrepen gevrijwaard te zijn.	die het heeft op kwetsbare Natura2000 is ernstig en onacceptabel wat betreft de gemeente.
8	Buitengebied Het is naar onze mening een eufemistische benadering om te schrijven dat ter vervanging van kwaliteitsarme bebouwing er gebouwd mag worden aan de randen van de stad. Ook het toepassen van Ruimte voor Ruimte is naar onze mening voor andere functies bedoeld zoals saneren van grotere glastuinbouwcomplexen. We kunnen deze regel niet serieus nemen. We vinden het onwenselijk om nog meer luxe landgoedachtige bebouwing in het buitengebied te realiseren. Dit type bebouwing gaat altijd met relatief groot ruimtebeslag gepaard. Het is ook tegenstrijdig met het principe dat we willen verdichten. In de laatste decennia lopen de buitengebieden, als is het gedeeltelijk, steeds meer vol met verspreide bebouwingsclusters. Een duidelijkere afbakening van wat wel en niet kan qua bebouwing is dan ook zeer gewenst. We wijzen de gestelde aanpak in de Omgevingsvisie af.	Met de gestelde aanpak in de Omgevingsvisie kunnen we juist beter sturen op een kwalitatief beter buitengebied waarbij ook investeringskracht ontstaat om de open landschapskwaliteiten te verbeteren. Buiten de stadsrand ligt een open landschap met compacte polders en hoge dijken, hier zijn landbouw en natuur beeldbepalend. Dit Buitengebied is uniek en dat willen we behouden en beschermen. De openheid is kwetsbaar en gevoelig voor verrommeling, door de verschillende kijkrichtingen in het landschap. In de omgevingsvisie 2.0 bekrachtigen we dat we natuur, landbouw en recreatie als hoofdfuncties van dit Buitengebied zien. Dit is een van de ruimtelijke keuzes die zijn toegevoegd aan de omgevingsvisie. Ontwikkelingen in dit gebied toetst de gemeente aan de intrinsieke kwaliteiten daarvan (de kwaliteitspijl), te weten: ruimtebeleving, afwisselend landschap, weidsheid, waterranden, historie en erfgoed en beleving. In dit kader is een afwegingskader ontwikkelingen in Buitengebied (stadsrand en verrommeling) in de maak. Doordat de gemeente inzet op binnenstedelijke groei (het zogenaamde verdichten) kunnen de kwaliteiten van de open polders en natuurgebieden worden behouden.

9	Geluid Gezien alle ruimtelijke opgaven die Dordrecht wil realiseren en waarbij wordt aangegeven dat het om maatwerk gaat is het belangrijk dat de gemeente haar eigen geluidsnormen opstelt voor de bescherming van de bewoners tegen ongewenste geluidshinder. Dat geldt zowel voor de intensief gebruikte spoorinfra, alsook voor de weginfrastructuur op het eiland. Om verantwoorde bestuurlijke afwegingen te maken over geluidsbelasting voor de bewoners is daarom een eigen gemeentelijk kader volgens ons onontbeerlijk. Voor de N3 wordt er aangegeven dat de gemeente streeft naar een maximumsnelheid van 80km, dat juichen wij zeer toe. Zo zou de gemeente ook kunnen inzetten op een lobby voor een reductie van de snelheid van de passerende goederentreinen. De nu toegestane snelheid van 80km moet dan terug naar 40km. Zo'n snelheidsreductie geeft een forse verlaging van alle risicoprofielen bij transporten van gevaarlijke stoffen en reduceert eveneens de trillingsbelasting. Het is bijvoorbeeld nog erg onduidelijk hoe het huidige spoorgebruik zich verhoudt tot de plannen als Maasterrassen.	In hoofdstuk B2.4.2 staat aangegeven dat we streven naar het verbeteren van het akoestisch klimaat om daarmee op termijn te kunnen voldoen aan de WHO-advieswaarde voor omgevingsgeluid van maximaal 53 dB. Uitwerking van deze beleidsdoelstelling gebeurt in het actieplan geluid. Dit is een, onder de omgevingswet, verplicht programma dat iedere 5 jaar wordt geactualiseerd. Verder wordt in dit hoofdstuk een beeld geschetst hoe invulling wordt gegeven aan geluid in onze ruimtelijke plannen. Verder wordt door indiener gepleit voor het voeren van een lobby om de snelheid van passerende goederentreinen te verlagen naar 40 km/h. Als het gaat om goederentreinen richten wij ons bij onze lobby primair op het verminderen van het aantal passerende goederentreinen en het gelijktijdig verlagen van de geluidproductieplafonds. Hiermee beogen we het een gelijk effect te bewerkstelligen (minder geluid en minder trillingen) zonder in een discussie over spoorcapaciteit te vervallen.
10	Energietransitie en - systemen Op het gebied van energietransitie is een goed begin gemaakt om los te komen van de fossiele bronnen. Het is evident dat energie een primaire goed is, zonder energie geen gezonde en vitale leefomgeving voor burger en industrie. De ingezette energietransitie nu vastgelegd in Dordrecht Klimaatneutraal 2040 is gericht om de klimaat doelen te realiseren. Tot nu toe is de Regionale Energiestrategie Drechtsteden 2.0 leidend. We denken dat met de huidige aanpak deze klimaatdoelen niet kunnen worden gerealiseerd, gezien het tempo. Immers het laaghangend fruit is geplukt en het vervolg zal veel meer inspanning vragen de komende jaren. Kansen vergroten door inzet van maatschappelijke actoren zoals burgerinitiatieven en burgercoöperaties vraagt om meer steun van de beleidmakers. We vinden het belangrijk om daarbij aan te geven dat het uitgangspunt moet zijn; energie is van	Klimaatneutraal 2040 is het doel en geeft de kaders, de Regionale Energiestrategie (RES) draagt bij aan de versnelling om tot dit doel te komen. De RES geeft inzicht in wat er nodig is in de energietransitie tot 2030. Maar ook daarna zal er veel moeten gebeuren om in 2040 klimaatneutraal te zijn. Daarom heeft de gemeente onder andere onderzoek gedaan naar mogelijke zoeklocaties voor opwek van energie via zon en wind. Op dit moment worden deze locaties in een zogenaamde Omgevingseffectrapportage (OER) nog nader onderzocht. In het aangekondigde Programma Opwek duurzame energie nemen we randvoorwaarden op voor de ontwikkeling van deze locaties. Lokaal eigendom maakt daar onderdeel van uit.

	ons allemaal. Burgerparticipatie in de energietransitie stopt dan niet bij financiële participatie maar betreft ook lokaal eigendom. De burger is (mede-)eigenaar van de opgewekte energie) die in energiegemeenschappen samen met ondernemers de energietransitie vormgeven. In de nieuwe recent (december 2024) aangenomen Energiewet is hiervoor een goede basis geboden.	
11	Binnen de energietransitie en opwek van duurzame energie wordt onderscheidt gemaakt tussen elektriciteit en warmte. Voor de opwek van warmte is het netwerk van de stadsverwarming nog volop in ontwikkeling. De mogelijkheden voor HVC worden nu volop benut maar het is onduidelijk of de kosten voor de gebruiker in de toekomst ook in de hand kunnen worden gehouden. Het stadwarmtenet zoals dat in Dordrecht wordt aangelegd zal nooit meer dan 40-50% van de huizen kunnen voorzien van warmte. De overige gebouwde omgeving zal zijn aangewezen op andere vormen van duurzame warmtevoorzieningen. Voor de middellange en lange termijn zijn er dus veel particuliere huizen die een andere bron voor verwarming nodig hebben dan stadsverwarmingsnet. Op de doelenkaart duurzaam en klimaatneutraal 2040 wordt de toekomstige ruimtelijke uitleg van het warmtenet veel te rooskleurig aangegeven.	In Dordrecht is veel direct bruikbare warmte beschikbaar. In 2021 is de Transitievisie Warmte vastgesteld. Hierin staat dat er zeker voor 40.000 woningen in Dordrecht restwarmte beschikbaar is. Voor de meeste wijken en buurten in Dordrecht geldt dan ook dat het warmtenet maatschappelijk gezien (qua kosten en qua ontzien van het elektriciteitsnet) het voorkeursalternatief is. Dat staat aangegeven op de doelkaart. Dat betekent niet dat gebouweigenaren verplicht zijn gebruik te maken van een aanbod om aan te sluiten deze collectieve voorziening.
12	Zeker is dat ook andere verwarmingssystemen bij zullen dragen aan een vergrote stroomvraag. We denken dan aan het gebruik van o.a. warmtepompen in verschillende modaliteiten. Daarnaast zal de elektrificatie van industriematige processen sterk toenemen. In de omgevingsvisie wordt op pag. 64 aangegeven dat opgewekte energie slim en lokaal wordt gebruikt. We juichen het ondersteunen van energiehubs en energiegemeenschappen, zeer toe, echter we missen daarbij de koppeling tussen bedrijven en bebouwing/woonwijken als het om delen van duurzaam opgewekte energie gaat, anders gezegd de uitwerking van het principe local4local. Zo zou de ontwikkeling van zonnedaken op Distripark en Dordtse Kil III niet hoeven te stagneren vanwege de huidige of toekomstige netcongestie. Daarnaast kan er wellicht	We zijn bekend met wat er nodig is om over te stappen naar een slim energienetwerk. We werken nauw samen met de netbeheerder en ondernemers op de bedrijventerreinen om dit mogelijk te maken. Maar nog niet alle puzzelstukjes zijn gelegd en het staat nog niet vast welke vorm deze ontwikkelingen gaat krijgen. Daar waar bekend reserveren we al ruimte. Op andere plekken is het een randvoorwaarde die meegenomen wordt in de gesprekken.

	bespaard worden op het aantal transformatorhuisjes als er meer smart grid systemen worden ontwikkeld op wijk/buurniveaus. Ook is het voor ons duidelijk dat energieinfra, dus opwekvoorzieningen en netsystemen, expliciet onderdeel moet worden van ruimtelijke bestemmingen/reservering.	
13	Terecht wordt aangegeven dat een mix van zon en wind bij de opwek van elektriciteit belangrijk is, al was het maar omdat ze grotendeels complementair aan elkaar zijn in het Nederlandse klimaat van nu. De plaatsing van windturbines op het eiland blijft moeizame. Alleen locaties in industriële zones en buiten kwetsbare natuur en landschappen stuiten niet a priori op weerstand. Een zorgvuldig proces met weging van alle belangen kan wellicht tot een voor allen aanvaardbaar besluit binnen de aangegeven zoeklocaties. Het is daarnaast raadzaam om andere vormen van energiewinning te onderzoeken zoals geothermie, het winnen van warmte uit oppervlaktewater (rivieren, afvalwater)	De provincie Zuid-Holland heeft in 2016 onderzoek gedaan naar de potentie van geothermie in de provincie. Ter hoogte van Dordrecht is de potentie van geothermie minimaal. In de Regionale Energiestrategie en in de Transitievisie Warmte is een voorkeursvolgorde voor warmte opgenomen: direct bruikbare warmte – op te waarden warmte – te maken warmte. Warmte uit oppervlaktewater zal altijd moeten worden opgewaardeerd om bruikbaar te zijn. Het kan een collectieve oplossing zijn in wijken waar het warmtenet niet gaat komen. Dit zal daarom altijd maatwerk zijn.
14	Op de doelenkaart duurzaam en klimaatneutraal 2040 die is opgenomen in het ontwerp van de omgevingsvisie zijn o.a. zoekgebieden voor wind en zon aangegeven. Voor deze zoekgebieden wind en zon hebben wij het volgende op te merken: Wij vragen om een veel ruimere benadering voor een aantal aangegeven zoekgebieden. Met name zoekgebied A16/Zuidpunt zoals dat op deze doelenkaart is aangegeven moet volgens ons veel ruimer worden begrensd. Zoals nu aangegeven wordt er voorbij gegaan aan de mogelijkheden die er zijn om in samenwerking met de grondgebruikers/eigenaren succesvol opweklocaties voor wind in te ontwikkelen. Naast ruimtelijke reservering heeft de praktijk in Dordrecht laten zien dat eigendom van gronden cruciaal is voor het uiteindelijk succesvol realiseren van energieopwekprojecten. Het is voor ons voorwaarde dat daarbij niet voorbij moet worden gegaan aan de landelijke normen zoals opgenomen in het recente	De aangegeven zoekgebieden zijn tot stand gekomen op basis van een analyse van harde (wet- en regelgeving) en zachte (andere gebiedsontwikkelingen) belemmeringen. Uw opmerkingen maken verder onderdeel uit van het aangekondigde Programma Opwek duurzame energie. Tijdens het participatietraject gaan we in gesprek over de randvoorwaarden. We staan inderdaad positief tegenover meervoudig ruimtegebruik en de urgentie van lokale energievoorzieningen in de stad.

	vastgestelde ‘Besluit kwaliteit leefomgeving’. • Wat we op deze doelkaart duurzaam en klimaatneutraal 2040 en haar interpretatie ook missen is het expliciet maken van het principe van meervoudig ruimtegebruik. Het spaarbekken de Grote Rug wordt genoemd als transformatiegebied. Toepassing van het principe van meervoudig ruimtegebruik betekent voor het spaarbekken dat naast drinkwaterreserve er ook een deel kan worden gebruikt voor het ontwikkelen van een drijvend zonnepark met zonnepanelen. Dat meervoudig ruimtegebruik kan ook worden toegepast met het aanbrengen van zonnepanelen als overkapping van parkeerplaatsen bij het ontwikkelen van parkeerhubs en herinrichting van parkeerplaatsen bij bijvoorbeeld sportterreinen, dit o.a. in het kader van stad park XXL. De energietransitie kan zo meeliften op realisatie van een groene en duurzame corridor. • Graag wijzen we op de onduidelijkheid rond het aantrekkelijk maken van de entrees tot de stad. Dat geldt in bijzondere mate voor de zuidelijke entree. Het gewenste toekomstige ruimtelijk beleid kan aanleiding geven tot onnodige verwarring bij ontwikkeling van locaties voor het opwekken van duurzame energie, met name als het gaat om openheid. Wij pleiten er daarom voor dat bij toekomstige afwegingen de verschillende belangen evenwichtig worden gewogen en beoordeeld. Hierbij mag de urgentie om de energievoorziening op het eiland duurzamer te maken niet ontbreken. Daarnaast kan een juiste natuur inclusieve ruimtelijke inrichting met opwekvoorzieningen de benadering zoals nu wordt voorgestaan ook versterken.	
15	Fasering Het hele scala aan acties op de onderscheiden beleidsvelden kan naar onze inschatting slechts gefaseerd gerealiseerd worden. Het stellen van prioriteiten hoort daarbij. Mede gelet op de centrale	Wij delen de mening dat prioriteren aan de orde is bij het nastreven van de 7 doelen van de omgevingsvisie. Ook ingegeven vanuit de schaarse ruimte op ons eiland. In de omgevingsvisie is daarom voor elk van de 7 deelgebieden één of meerdere prioritaire doelen

	doelstelling zullen vooral in de periode 2025-2030 kwaliteit diverse verbeterende maatregelen genomen moeten worden, zoals verbetering waterkwaliteit en aanplant van bomen. In de periode 2030-2040 komen daarna andere, meer lange termijn maatregelen aan de orde. Het maatschappelijk draagvlak voor deze keuze kan onzes inziens op veel steun rekenen. Het Platform Duurzaam Dordrecht wil daar graag aan mee werken. Een voorbeeld hiervan is het thema Energie. Verder inzet en ontwikkeling van burgerbetrokkenheid zal de gestelde doel realisatie kunnen versnellen.	aangewezen. Dat zijn de doelen waar we de komende jaren extra op inzetten om de maximale kwaliteit van de leefomgeving te bereiken. Daar waar beleid voor de fysieke leefomgeving schuurt of waar juist kansen liggen, kan dit vragen om het maken van ruimtelijke keuzes. Deze zijn toegevoegd aan de omgevingsvisie. We merken op dat de omgevingsvisie onze ambities en doelstellingen voor de fysieke leefomgeving op hoofdlijnen bevat. Fasering van concrete acties en maatregelen wordt uitgewerkt in op te stellen programma's (of wijkuitwerkingen) die onder de omgevingsvisie hangen. Wij zijn het platform zeer erkentelijk dat zij deelnemen en bijdragen aan het platform energie.
Wijzigingen naar aanleiding van zienswijze		
- N.v.t.		

3. Samenvatting en beantwoording reacties

Reactie 1 – Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid		Ingediend door: Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid	Registratienummer: N.v.t.
	Samenvatting reactie	Reactie	
1	<i>A.6.3.5 Gezonde stad, Externe veiligheid</i> Ons advies is om twee aanpassingen in deze paragraaf door te voeren: De zin ‘Niet bouwen binnen brandaandachtsgebied spoor en weg (30 meter <u>uit de zijkant</u> van de infrastructuur)’ op pagina 84 aan te passen. Wij raden aan om aan te sluiten bij de definities die hiervoor gebruikt worden in Artikel 8.7a van de Omgevingsregeling.	De omgevingsvisie geeft richting aan de uitvoering van milieubeleid. De VRZHZ refereert naar artikel 8.7a van de Omgevingsregeling. Met de zijkant van de infrastructuur wordt bedoeld: - Spoorweg: vanaf de buitenste spoorstaven van de spoorbundel voor doorgaand verkeer. - Weg: de buitenste kantstrepen van de weg of een verbindingsboog die daarvan aftakt. In de uitwerking van de nieuwe planregels voor het omgevingsplan wordt aangesloten op de definities van de Omgevingsregeling.	
2	Ook is op pagina 84 opgenomen dat ‘binnen het explosieaandachtsgebied van spoor en N3 geen zeer kwetsbare functies mogen worden ontwikkeld’. Ons advies is hier ook de A16 aan toe te voegen. Het gaat daarbij om het deel tussen de Moerdijkbrug en de aansluiting met de N3 (afrit 20 (Dordrecht/'s Gravendeel)). Geef hierbij eventueel aan dat dit niet om het deel van de A16 tussen afrit 20 (Dordrecht) en afrit 22 (Zwijndrecht) gaat, vanwege de Drechtunnel (tunnelcategorie C).	In het deel van de A16 vanaf de Moerdijkbrug tot aan de aansluiting met de N3 is een zeer beperkt woonbebouwing aanwezig. Hierbij opgemerkt dat aan de oostzijde van de A16 ook het spoor is gesitueerd. Aan de westzijde Dordtse Kil-bedrijventerrein en zeer beperkte woonbebouwing. In hoofdstuk A.6.4.5 gebieden is aangegeven dat vestiging van (zeer)kwetsbare gebouwen en locaties op bedrijven en industrieterreinen niet zijn toegestaan. Vanaf de aansluiting N3 tot aan de Drechtunnel is het aantal transporten met brandbare gassen over de A16 dermate beperkt dat het uitsluiten van zeer kwetsbare objecten een onnodige belemmering vormt voor stedelijke ontwikkeling. In kader van besluit gevoelige bestemming luchtkwaliteit wordt binnen 150 meter van A16 ook al een aantal zeer kwetsbare gebouwen uitgesloten (dubbel verbod).	

3	<i>B.2.4 Milieusysteem, B2.4.6 Omgevingsveiligheid (Externe veiligheid)</i> Ons advies is om negen aanpassingen in deze paragraaf door te voeren: 3. Onder ‘Voorschriftengebieden’ op pagina 152 staat: ‘Om te bepalen of er een beperkt aantal personen binnen een aandachtsgebied aanwezig is blijven we gebruikmaken van kwantitatieve risicoanalyses (QRA). Ondanks dat het Bkl ons hiertoe niet verplicht en op basis hiervan dichthedenbeleid voeren.’ Ons advies is hierbij verwijzen naar artikel 7.18 van de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening en de bijbehorende handreiking voor verdere toelichtingen¹. Hierin staat namelijk dat een kwantitatieve groepsrisicoberekening (QRA) alsnog verplicht is bij een ‘verhoogd groepsrisico’. In dit geval ligt het groepsrisico boven de oriëntatiewaarde.	De tekst wordt op dit punt als volgt aangepast: <i>“Voor het voeren van adequaat dichthedenbeleid blijven wij gebruik maken van kwantitatieve risicoanalyses.”</i> Het voeren van dichthedenbeleid is een van de uitgangspunten van het stedelijk veiligheidsbeleid. Verwijzing naar het provinciaal risicobeleid is onzes inziens niet noodzakelijk omdat het bepalen van personendichtheden niet mogelijk is zonder QRA. Bij de uitwerking van de planregels tbv het omgevingsplan nemen wij de bepalingen van de ZHOV in acht.
4	4. Onder ‘Voorschriftengebieden’ op pagina 153 staat de volgende zin: ‘Een verbod op het oprichten van zeer kwetsbare gebouwen en op industrie- en bedrijventerreinen, (..)’. Ons advies is om deze zin aan te passen naar: ‘Een verbod op het oprichten van zeer kwetsbare gebouwen op industrie- en bedrijventerreinen, (..)’. Anders staat hier namelijk dat een algeheel verbod geldt voor het oprichten van zeer kwetsbare gebouwen binnen de gemeente Dordrecht. Dit is buiten industrie- en bedrijventerreinen en buiten aandachts- of voorschriftengebieden voor externe veiligheid niet het geval.	De tekst wordt op dit punt als volgt aangepast : <i>“Een verbod op het vestigen van zeer kwetsbare gebouwen op industrie- en bedrijventerreinen, (..)”</i>

¹ Handreiking externe veiligheid ter verduidelijking en als handvat bij artikel 7.18 van de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening

5	5. Onder ‘Voorschriftengebieden’ op pagina 153 is opgenomen: ‘Een verbod om, binnen 200 meter vanaf het spoortracé Dordrecht- Lage Zwaluwe en de N3, activiteiten ontplooiën die ertoe leiden dat een gebouw of locatie zeer kwetsbaar wordt omdat dit zich niet verdraagt met de risico's die gepaard gaan met het vervoer van gevaarlijke stoffen. Vrijstelling is mogelijk na advies van de veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid.’ Het eerste advies is ook hier de A16 aan toe te voegen. Ofwel, het deel tussen de Moerdijkbrug en de aansluiting met de N3 (afrit 20 (Dordrecht/'s Gravendeel)). Het tweede advies is om de volgende zin onder ‘Explosieaandachtsgebied’ op pagina 155 te herzien: ‘Verder handhaven we ons in 2006 geformuleerde verbod voor het vestigen van zeer kwetsbare gebouwen binnen 200 meter vanaf de N3 en het spoor Dordrecht-Lage Zwaluwe.’ Dit komt niet overeen met de passage ‘Vrijstelling is mogelijk na advies van de veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid’, op pagina 153. Wij raden daarom aan dit aan te passen naar: ‘Nieuwbouw van zeer kwetsbare gebouwen binnen 200 meter is verboden’. De vrijstelling geldt namelijk alleen voor aanpassingen aan een bestaand gebouw of -locatie, die een nieuwe functie krijgt als ‘zeer kwetsbaar’.	Advies 1: Zie reactie bij punt 2. Advies 2: het is niet de bedoeling dat bestaande (beperkt-)kwetsbare gebouwen binnen een explosieaandachtsgebied in gebruik worden genomen als zeer kwetsbare gebouwen. De mogelijke vrijstelling op blz 153 is dan ook onterecht opgenomen en wordt dan ook verwijderd.
6	6. Onder ‘Voorschriftengebieden’ op pagina 153 staat: ‘Het niet laten vestigen van milieubelastende activiteiten met externe veiligheidsrisico's zoals gedefinieerd in bijlage VII bij het Bkl op die bedrijventerrein die niet zijn aangesloten op een route gevaarlijke stoffen. Een uitzondering hierop vormen bedrijven die hoeveelheden gevaarlijke stoffen aanwezig hebben. Die blijven onder de te hanteren ondergrenzen zoals aangegeven in de richtlijn PGS15.’	Advies 1: Dit adviespunt is gericht op de tekst onder de kop ‘Dichtheden en Groepsrisico’. De intentie van dit punt is het uitsluiten van nieuwe risico veroorzakende verladingsactiviteiten met grote hoeveelheden gevaarlijke stoffen op een bedrijventerrein die niet is aangesloten op een aangewezen transportroute. Door het uitsluiten van alle risico veroorzakende activiteiten die zijn opgenomen in bijlage VII van het Bkl worden ook activiteiten met een zeer klein risico naar de omgeving uitgesloten.

	Het eerste advies is om de laatste twee zinnen uit deze alinea aan te passen naar: ‘Een uitzondering hierop vormen bedrijven waar <u>beperkte</u> hoeveelheden <u>verpakte</u> gevaarlijke stoffen aanwezig zijn’. De <u>onderstreepte</u> woorden verwijzen namelijk naar de richtlijn PGS15. Het tweede advies is hierbij om mogelijke andere situaties uit te sluiten. Waarbij grote hoeveelheden gevaarlijke stoffen, die niet als ‘verpakte gevaarlijke stof’ aanwezig zijn en waarvoor geen routeplicht geldt, toch op bedrijventerreinen aanwezig kunnen zijn. Een voorbeeld is de opslag van lithium-ion houdende energiedragers, in de vorm van energieopslagsystemen (EOS) of batterijen. Deze opslag valt onder de richtlijnen PGS37-1 en PGS37-2. Wij raden aan deze situaties verder uit te zoeken en te beschrijven. Hiermee voorkom je dat bedrijven meldingen of aanvragen doen die voor externe veiligheid alsnog ongewenst zijn.	Met onderstaand tekstvoorstel wordt de vestiging van verladers met routeplichtige gevaarlijke stoffen uitgesloten. De routeplichtige stoffen zijn vastgelegd in het VLG (Regeling vervoer over land van gevaarlijke stoffen). Tekstvoorstel: <i>“Het niet laten vestigen van een milieubelastende activiteit waarbij een laad- en/of loshandelingen van een route plichtige gevaarlijke stof, als bedoeld in de Regeling vervoer over land van gevaarlijke stoffen, plaatsvindt.”</i> Advies 2: Het is niet onze intentie om alle risico veroorzakende activiteiten uit te sluiten. Hiervoor geldt de bepaling ‘PR10⁻⁶/jr contour blijft op eigen terrein’.
7	7. Onder ‘Voorschriftengebieden’ op pagina 153 staat: ‘Het zorgen voor voldoende toegankelijkheid en veilige opstelplaatsen voor materieel en personen voor hulpverleningsdiensten rondom de risicobron.’ Het advies is deze zin als volgt aan te passen: ‘Het zorgen voor voldoende <u>bereikbaarheid en toegankelijkheid van gebouwen of locaties</u>’. De bereikbaarheid van gebouwen of locaties vanaf de openbare weg ontbreekt hier namelijk nog in. Onder ‘toegankelijkheid’ verstaan wij de aanwezigheid van ingangen en vluchtroutes. Deze routes worden zowel gebruikt door personen om te vluchten, als hulpverleners om een gebouw of locatie binnen te gaan. Dit om bijvoorbeeld mensen te evacueren of te redden. Ook raden we aan om het woord ‘toegankelijkheid’ hier door ‘toegangsmogelijkheden’ te vervangen.	De tekst in de omgevingsvisie wordt overeenkomstig de suggestie als volgt aangepast: <i>“Het zorgen voor voldoende bereikbaarheid en toegankelijkheid van gebouwen of locaties.”</i>

8	8. Onder ‘Voorschriftengebieden’ op pagina 154 staan twee zones genoemd: - ‘Zone 1 (warmtestraling > 45 kW/m2) Geen bouwkundige maatregelen mogelijk’; - ‘Zone 2 (warmtestraling > 35 kW/m2)’. Het advies is om bij ‘Zone 1’ de zin ‘geen bouwkundige maatregelen mogelijk’ te herschrijven naar: ‘Geen bouwkundige maatregelen mogelijk om mensen binnenshuis voldoende te beschermen’. Het advies is om bij ‘Zone 2’ de genoemde ‘verdergaande maatregelen dan BBL noodzakelijk voor bescherming’ uit het rapport van HaskoningDHV² in de tekst onder de tabel op te nemen: • Specifieke eigenschappen van het plangebied (afscherming, belemmeringen etc.); • Maatregelen gericht op vluchten of schuilen (kan per gebouw of gebied verschillend zijn); • Maatregelen gericht op bereikbaarheid; • Zorgen voor opstelplaatsen en blusvoorzieningen; • Communicatieplan.	De betreffende tabel vat de in de tekst, genoemde bebouwingsmogelijkheden samen. In deze tekst staat aangegeven dat de in het BBL beschreven maatregelen binnen de zones 1 en 2 nooit voldoende bescherming kunnen bieden aan mensen binnenshuis. Er wordt geadviseerd om in zone 2 van het brandaandachtsgebied van aardgastransportleidingen maatregelen te verbetering van beheersbaarheid en zelfredzaamheid op te nemen. De omgevingsvisie beschrijft ons beleid in hoofdlijnen. In B.2.4.6 is aangegeven dat wij alle plannen zullen (laten) beoordelen op de aspecten beheersbaarheid en zelfredzaamheid. Een specifieke verwijzing binnen een zone is onzes inziens dan ook niet noodzakelijk. Bij de uitwerking van de planregels t.b.v. het omgevingsplan. Zal dit type maatregelen verder worden uitgewerkt.																																															
9	9. Onder ‘Voorschriftengebieden’ op pagina 154 staan in onderstaande tabel staat ook ‘zone 1, 2, 3 en 4’. Deze tabel is hier voor de duidelijkheid getoond: <table><tr><th rowspan="3"></th><th colspan="6">Nieuwbouw mogelijk?</th></tr><tr><th colspan="3">PR > 10-8</th><th colspan="3">PR < 10-8</th></tr><tr><th>Beperkt kwetsbaar</th><th>Kwetsbaar</th><th>Zeet kwetsbaar</th><th>Beperkt kwetsbaar</th><th>Kwetsbaar</th><th>Zeet kwetsbaar</th></tr><tr><td>Zone 1</td><td>Nee</td><td>Nee</td><td>Nee</td><td>Ja</td><td>Ja</td><td>Ja, voorschriftengebied</td></tr><tr><td>Zone 2</td><td>Ja, voorschriftengebied</td><td>Nee</td><td>Nee</td><td>Ja</td><td>Ja</td><td>Ja, voorschriftengebied</td></tr><tr><td>Zone 3</td><td>Ja</td><td>Ja, voorschriftengebied</td><td>Ja, voorschriftengebied</td><td>Ja</td><td>Ja</td><td>Ja, voorschriftengebied</td></tr><tr><td>Zone 4</td><td>Ja</td><td>Ja</td><td>Ja, voorschriftengebied</td><td>Ja</td><td>Ja</td><td>Ja, voorschriftengebied</td></tr></table>		Nieuwbouw mogelijk?						PR > 10-8			PR < 10-8			Beperkt kwetsbaar	Kwetsbaar	Zeet kwetsbaar	Beperkt kwetsbaar	Kwetsbaar	Zeet kwetsbaar	Zone 1	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja, voorschriftengebied	Zone 2	Ja, voorschriftengebied	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja, voorschriftengebied	Zone 3	Ja	Ja, voorschriftengebied	Ja, voorschriftengebied	Ja	Ja	Ja, voorschriftengebied	Zone 4	Ja	Ja	Ja, voorschriftengebied	Ja	Ja	Ja, voorschriftengebied	Uitgangspunt in de tabel is dat de ongevalskans 10-8 een verwaarloosbaar risico vertegenwoordigd. Dit zal aan de tabel worden toegevoegd. Wijziging: Achter PR<10-8 toevoegen: (verwaarloosbaar risico)
	Nieuwbouw mogelijk?																																																
	PR > 10-8			PR < 10-8																																													
	Beperkt kwetsbaar	Kwetsbaar	Zeet kwetsbaar	Beperkt kwetsbaar	Kwetsbaar	Zeet kwetsbaar																																											
Zone 1	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja, voorschriftengebied																																											
Zone 2	Ja, voorschriftengebied	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja, voorschriftengebied																																											
Zone 3	Ja	Ja, voorschriftengebied	Ja, voorschriftengebied	Ja	Ja	Ja, voorschriftengebied																																											
Zone 4	Ja	Ja	Ja, voorschriftengebied	Ja	Ja	Ja, voorschriftengebied																																											

² Aandachtsgebieden in het omgevingsplan d.d. 24 maart 2023 (referentie BI30551&BRP002F03) - Module A - Hogedruk aardgastransportleidingen, door 154Ontwerp Ontwerp Deel B: Dordtse Omgevingsvisie 2.0; Deel A Royal HaskoningDHV in opdracht van Gasunie/Velin.

	Hierbij is het advies om in de tekst een extra toelichting op te nemen. Binnen 'Zone 1' kan de vrijkomende warmtestraling wel hoger zijn dan 45 kW/m², maar het plaatsgebonden risico (PR) en de ongevalskans kunnen kleiner zijn dan 10⁻⁸ per jaar. In dit geval is nieuwbouw alsnog mogelijk, omdat het externe veiligheidsrisico voor buisleidingen dan laag genoeg is. Het mogelijke effect (warmtestraling > 45 kW/m²) is wel groot, maar een ongevalskans kleiner dan 10⁻⁸ per jaar is laag genoeg.	
10	10. Onder 'Explosieaandachtsgebied' op pagina 155 moet de 'A217' de N217 zijn.	De tekst wordt hier op aangepast.
11	11. Onder 'Gifwolkaandachtsgebied' op pagina 156 staat de zin: 'Binnen dit aandachtsgebied kunnen maar een paar maatregelen getroffen worden, zoals het sluiten van deuren en ramen en het uitschakelen van ventilatiesystemen.' Het advies is deze zin aan te vullen met: 'Een ventilatiesysteem moet bovendien makkelijk handmatig kunnen worden uitgeschakeld.'	De omgevingsvisie beschrijft ons beleid in hoofdlijnen. Bij de uitwerking van de planregels t.b.v. het omgevingsplan zal dit type maatregelen verder worden uitgewerkt inclusief de wijze van uitschakelen van het ventilatiesysteem.
Wijzigingen naar aanleiding van reactie		
- In B.2.4.6. wordt de tekst: "Om te bepalen of er een beperkt aantal personen binnen een aandachtsgebied aanwezig is blijven we gebruikmaken van kwantitatieve risicoanalyses (QRA). Ondanks dat het Bkl ons hiertoe niet verplicht en op basis hiervan dichthedenbeleid voeren" aangepast naar: "Voor het voeren van adequaat dichthedenbeleid blijven wij gebruik maken van kwantitatieve risicoanalyses". - In B.2.4.6. wordt de tekst: "Een verbod op het oprichten van zeer kwetsbare gebouwen en op industrie- en bedrijventerreinen" aangepast naar: "Een verbod op het vestigen van zeer kwetsbare gebouwen op industrie- en bedrijventerreinen". - In B.2.4.6 wordt de volgende tekst verwijderd: "Vrijstelling is mogelijk na advies van de veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid." - In B.2.4.6. wordt de tekst: "Het niet laten vestigen van milieubelastende activiteiten met externe veiligheidsrisico's zoals gedefinieerd in bijlage VII bij het Bkl op die bedrijventerrein die niet zijn aangesloten op een route gevaarlijke stoffen. Een uitzondering hierop vormen bedrijven die hoeveelheden gevaarlijke stoffen aanwezig hebben. Die blijven onder de te hanteren ondergrenzen zoals aangegeven in de richtlijn PGS15." aangepast naar: "Het niet laten vestigen van een milieubelastende activiteit waarbij een laad- en/of loshandelingen van een route plichtige gevaarlijke stof, als bedoeld in de Regeling vervoer over land van gevaarlijke stoffen, plaatsvindt."		

- In B.2.4.6. wordt de tekst: "*Het zorgen voor voldoende toegankelijkheid en veilige opstelplaatsen voor materieel en personen voor hulpverleningsdiensten rondom de risicobron*" aangepast naar: "*Het zorgen voor voldoende bereikbaarheid en toegankelijkheid van gebouwen of locaties.*"
- In B.2.4.6. wordt in de tabel achter PR<10-8: "(verwaarloosbaar risico)" toegevoegd.
- In B.2.4.6. wordt "A217" aangepast naar "N217".

Reactie 2 – Rijkswaterstaat West-Nederland Zuid		Ingediend door: Rijkswaterstaat West-Nederland Zuid	Registratienummer: N.v.t.
	Samenvatting reactie	Reactie	
1	Scheepvaart De Omgevingsvisie bevat over het ‘Getijdenpark de Staat’ het volgende: “We stellen het werkgebied beperkt open, zodat bewoners, werknemers en recreanten ook de noordoever van De Staart (in ieder geval ter plaatse van de ruïne Huis te Merwede) en het daar aanwezige water kunnen beleven in het kader van het Getijdenpark.” Rijkswaterstaat wil hierbij benadrukken dat initiatieven niet mogen leiden tot beperkingen voor de doorgaande scheepvaart. Op grond van het Nationaal Waterprogramma werkt het Rijk aan een vlot, veilig, robuust en duurzaam goederenvervoersysteem over water. Indien gewenst gaan we uiteraard graag in gesprek om een en ander toe te lichten. Hiervoor kunt u contact opnemen met onze adviseur Scheepvaart, [geanonimiseerd i.v.m. AVG].	Bij het beperkt openstellen van het werkgebied wordt rekening gehouden met het doorgaande scheepvaart, en het niet beperken van deze doorgaande scheepvaart.	
2	Water Het lijkt Rijkswaterstaat zinvol samen op te trekken als het gaat om natuurontwikkeling en lopende programma’s. Vanuit Programmatische Aanpak Grote Wateren Biesbosch Rijn-Maasmonding wordt er ook gewerkt aan hoogwaardige natuur. Ik wil u daarom vragen hierin de samenwerking en verbinding met Rijkswaterstaat op te zoeken.	Deze samenwerking en verbinding in het kader van de Programmatische Aanpak Grote Wateren Biesbosch Rijn-Maasmonding is er. Dit wordt benadrukt in de tekst van de omgevingsvisie 2.0.	
Wijzigingen naar aanleiding van reactie			
Onder Paragraaf A.2.5 ‘Dordrecht in haar omgeving’ wordt een paragraaf toegevoegd ‘Overige samenwerkingen’. Hierin wordt de samenwerking en verbinding in het kader van de Programmatische Aanpak Grote Wateren Biesbosch Rijn-Maasmonding aangehaald.			

Reactie 3 – Provincie Zuid-Holland		Ingediend door: Provincie Zuid-Holland	Registratienummer: 2025-0009908
	Samenvatting reactie	Reactie	
1	Inleiding Op dit moment ligt uw Ontwerp Dordtse Omgevingsvisie 2.0 ter inzage. Allereerst willen we u graag complimenteren met de volledigheid en leesbaarheid van de Omgevingsvisie. We waarderen het dat in het stuk zowel aandacht is voor toegankelijkheid, in de vorm van een compacte samenvatting op B1 niveau, als voor de herleidbaarheid van de keuzes die in deze visie worden gemaakt, zoals door inzichtelijk te maken waar accenten worden verlegd ten opzichte van de Omgevingsvisie 1.0 uit 2022. Hoewel we inhoudelijk constateren we dat onze ambities op grote lijnen gelijk oplopen, maken we graag van de mogelijkheid gebruik om een zienswijze in te dienen op een aantal aandachtspunten vanuit het provinciaal Omgevingsbeleid.	We danken u voor dit ingebrachte punt. We nemen dit voor nu ter kennisname aan.	
2	<i>Regionale samenwerking (A.2.5 Dordrecht in haar omgeving)</i> De Omgevingsvisie heeft als ondertitel ‘Eiland met Kwaliteit’ en in de Visie komt het gegeven van Dordrecht als een eiland nadrukkelijk als kwaliteit terug. Vanuit de centrumfunctie van Dordrecht voor de Drechtsteden en daarbuiten is er echter geenszins sprake van een eiland. Omliggende gemeenten zijn voor bereikbaarheid afhankelijk van een beperkt aantal bruggen en de waterbus. Het is daarom opvallend dat in de Omgevingsvisie nauwelijks naar buurgemeenten als Zwijndrecht en Papendrecht wordt verwezen, of naar de relaties daarmee. In de beschrijving van de regionale relaties zou hier meer aandacht aan kunnen worden besteed. Vanuit wederkerigheid zouden we willen wijzen op het belang van kwalitatieve en betrouwbare verbindingen, bijvoorbeeld waar het gaat om de dienstregeling en haltering van de Waterbus en onderhoud- of herinrichtingsplannen van de vaste verbindingen, zoals de Papendrechtse brug en de Stadsbrug naar Zwijndrecht.	We delen de opvatting dat Dordrecht een centrumfunctie heeft voor omliggende gemeenten, waaronder de overige Drechtsteden gemeenten. In <i>Paragraaf A.2.5 ‘Dordrecht in haar omgeving’</i> wordt deze centrumfunctie benadrukt en worden deze omliggende Drechtsteden gemeenten expliciet bij naam genoemd.	

3	Onder A.2.5.1. wordt gesteld dat Dordrecht een ‘hecht’ samenwerkingsverband vormt met de Drechtsteden. Het wordt uit de beschrijving niet duidelijk wat die samenwerking in het ruimtelijk domein betekent, en betrekking heeft op de Omgevingsvisie.	In <i>Paragraaf A.2.5.1 Drechtsteden/Smart Delta Drechtsteden</i> stellen we dat er gewerkt wordt aan de Ruimtelijke Strategie Drechtsteden. Met de strategie handelen we als regio proactief richting provincie en Rijk op een groot aantal belangrijke ruimtelijke keuzen die vragen om een (boven)regionale aanpak. Denk hierbij aan maritieme clusters, gezonde en groene oevers, en verdichting langs hoogwaardig openbaar vervoer.
4	Onder A.5.2 wordt verwezen naar de Zuidelijke Randstad en het proces richting Nota Ruimte. Hierin missen we de samenwerking met de provincie, zoals in de uitwerking van het Ruimtelijk Arrangement ten behoeve van de Nota Ruimte, en het Zuid-Hollands Programma Landelijk gebied dat overeind blijft ondanks het stopzetten van het NPLG. In het kader van de Biesbosch is het goed nog te wijzen op de gemeente- en provinciegrens overstijgende samenwerking richting Noord-Brabant. Het buitengebied van Dordrecht staat niet op zich, en juist de aansluiting op dit unieke natuurgebied vormt een belangrijk onderdeel van de aantrekkingskracht van het buitengebied.	Aan <i>Paragraaf A.2.5.2 De Zuidelijke Randstad</i> wordt samenwerking met de provincie in het kader van het Ruimtelijk Arrangement ten behoeve van de Nota Ruimte en het Zuid-Hollands Programma Landelijk gebied toegevoegd. In het kader van de Biesbosch wordt de gemeente- en provinciegrens overstijgende samenwerking SOK De Biesbosch aangehaald.
5	Onder A.5.3. wordt ingegaan op regionaal ruimtelijke economische aspecten, zoals de Maritieme Delta en goederencorridors. Een (korte) schets van Dordrecht als schakel/knooppunt op één van de belangrijkste Europese transportcorridors ontbreekt vrijwel geheel, en daar liggen juist voor Dordrecht (stad én regio!) kansen omdat Dordrecht in 2024 een status heeft gekregen als één van de nieuwe “urban nodes” op dit TEN-T netwerk. Dat biedt kansen én verplichtingen vanuit/naar de EC, voor personenvervoer en goederenvervoer. Verderop adviseren we de visie op (inter)nationaal goederenvervoer te actualiseren. Van de ‘Ijzeren Rijn’ (p.151) wordt niet meer gesproken, dit heeft als werknaam <i>3RX (Rhein Ruhr Rail Connection)</i> . In dit verband is het wellicht handiger om nog te wijzen op de plannen voor de Delta Rhine (buisleidingen)corridor.	Het aspect ‘belangrijkste Europese transportcorridors’ komt nadrukkelijker aan de orde in het Mobiliteitsplan Dordrecht 2040 (programma dat onder de Omgevingsvisie hangt). <i>Dordrecht is van een kleine kern uitgegroeid tot een stad dankzij de gunstige ligging op een kruispunt van rivieren en de aanleg van het treinspoor. Dordrecht is zo een belangrijke schakel geworden in Nederlandse en Europese transportnetwerken; niet alleen over water, maar ook over de weg en het spoor. Zo ligt Dordrecht op drie corridors van het TEN-T netwerk (North-Sea Baltic, NorthSea-Med, en Rhine-Alpine).</i> Dit Mobiliteitsplan is volgens de SUMP methodiek opgesteld om te voldoen aan de eisen die gesteld worden aan “urban nodes”

6	<i>Wonen (o.a. A.5.2)</i> Op meerdere plekken waaronder pagina 28 wordt gesproken over het belang van diversiteit in de woonwijken en de mogelijkheden voor doorstroming. Het verwijzen of opnemen naar flankerende stukken als de woonvisie kan helpen de ruimtelijke ambities daarbij te agenderen. Het wordt nu bijvoorbeeld niet duidelijk wat precies wordt bedoeld of gerealiseerd door ‘slimme spreiding’ (p. 34) Waar het gaat over het toevoegen van woningen binnen de woonwijken verwijzen we nog naar de mogelijkheden van het zogenaamde ‘optoppen’ van bestaande bebouwing, zoals dat door de provincie is onderzocht en wordt gestimuleerd. Wat betreft behouden of toevoegen van het aandeel sociale woningen missen we regie. Het realiseren of verbeteren van een evenwichtige spreiding van doelgroepen en woningen vraagt om meer sturing dan de verwachting dat dit op projectniveau zal worden ingevuld.	Onder uitgangspunt ‘Sterke en gedifferentieerde woonwijken’ (A.5.2.2) worden flankerende stukken aangehaald die deze ambities agenderen: “<i>We streven daarom in iedere wijk naar een gedifferentieerd woningaanbod, ook voor specifieke doelgroepen, zoals kwetsbare groepen. Om dit te bereiken heeft de gemeente Dordrecht een Woonvisie, een Woonzorgvisie en een Huisvestingsverordening.</i>” In de ontwerp omgevingsvisie 2.0 hanteren we de term ‘slimme spreiding’ niet. Wel spreken we van ‘spreiding bij huisvesting van kwetsbare groepen over de stad’. Achterliggende gedachte bij de spreiding van huisvesting van kwetsbare groepen over de stad, is dat wijken met een hogere leefbaarheid en meer draagkracht beter in staat om kwetsbare inwoners op te vangen en onrust en overlast te voorkomen. Eén en ander hieromtrent is nader uitgewerkt in de hierboven genoemde flankerende stukken. Optoppen is één van verdichtingsprincipes die Dordrecht overweegt om doormiddel verdichten de kwaliteiten van de straat, buurt en stad te versterken.
7	<i>Mobiliteit (o.a. A.5.3)</i> De provincie zal na vaststelling van de omgevingsvisie bij de mobiliteitstoets ook kijken hoe een gebiedsontwikkeling zich verhoudt tot de visie. In de visie wordt goed het belang van STOMP en lage parkeernormen benadrukt. We hebben daarnaast enkele suggesties ter verbetering en aanvulling. 1. Naar wij lezen is het mobiliteitsplan nu geen onderdeel van de Omgevingsvisie. Het opnemen van de belangrijkste aandachtspunten en conclusies uit het mobiliteitsplan draagt bij aan een meer integrale en concrete visie 2. Binnen de visie wordt niet duidelijk hoe geplande en nieuwe gebiedsontwikkelingen de mobiliteitsambities gaan versterken, of hoe ze hieraan gaan bijdragen. Een concreet voorbeeld is	1. In de omgevingsvisie 2.0 zijn de hoofdlijnen van het Mobiliteitsplan opgenomen. Het Mobiliteitsplan Dordrecht 2040 is formeel een programma – zoals bedoeld in art. 3.5 van de Omgevingswet – dat onder de omgevingsvisie ‘hangt’. De opgaven, doelen en uitwerkingsstrategie voor het doel ‘Dordrecht is een bereikbare stad’ zijn verder uitgewerkt in het Mobiliteitsplan Dordrecht 2040 (vastgesteld 24 september 2024). 2. In het Mobiliteitsplan wordt aandacht besteed aan onder meer de aansluiting van de waterbus op het fietsnetwerk en looproutes zowel utilitair als recreatief en dat het hierbij belangrijk is de omgeving bij de waterbushaltes aantrekkelijker maakt. Verder vormt binnen het Deelgebied StadsAs openbaar vervoer de centrale rol.

	hoe en welke ontwikkelingen gaan bijdragen aan het stimuleren van de waterbus. 3. De Omgevingsvisie kan ook de juiste plek zijn om aandacht te geven aan een inclusief mobiliteitssysteem, denk bijvoorbeeld aan toegankelijkheid van het OV en voetpaden en vervoersarmoede.	3. In het Mobiliteitsplan speelt inclusiviteit een belangrijke rol, zowel in fysieke als mentale zin en vervoersarmoede.
8	<i>Economie (A.5.5)</i> We waarderen de aandacht voor beter benutten, revitaliseren, verdichten, herontwikkeling en opvullen van leegstand in werkgebieden. Waarbij tevens aandacht is voor duurzaamheid, circulaire economie en watergebonden bedrijvigheid. Hetzelfde geldt voor de regionale samenwerking rond beter benutten van kaderuimte. Vanuit de betekenis van Dordrecht als ‘urban node’ op het Europese Ten-T netwerk waarderen we het dat de Visie expliciet de meerwaarde van de goederenspooraansluitingen (‘stamlijnen’) van Westelijke Dordtse Oever en Merwedehavens benoemt.	We danken u voor dit ingebrachte punt. We nemen dit voor nu ter kennisname aan.
9	(p.123) Hier wordt ruimte benoemd om te onderzoeken of de woningbouwontwikkeling Stadswerven in oostelijke richting zou kunnen worden uitgebreid. Wij wijzen u er op dat voor transformatie van bedrijventerreinen dienen te zijn opgenomen in de aanvaarde lijst met te transformeren terreinen uit de bedrijventerreinenstrategie Zuid-Holland Zuid. We constateren dat dit niet het geval is. De enige mogelijkheid om dit bespreekbaar te maken is een ‘wissel’ met een andere locatie in deze lijst, via regionale afstemming.	In de omgevingsvisie 1.0 is een verkenning naar de mogelijkheden van transformatie naar woningbouw voor “<i>het gebied ten westen van het voormalig Lipsterrein aan de Staart</i>” (hetzelfde gebied als nu wordt bedoeld ten oosten van de woningbouwontwikkeling Stadswerven) al aangekondigd. De huidige bedrijventerreinenstrategie Zuid-Holland Zuid bevat een transformatielijst met locaties tot 2030 en na 2030. De betreffende locatie is door de regio al aangeduid voor de periode na 2030; de door de Provincie aanvaarde lijst is die tot 2030. In 2026 zal de regio de bedrijventerreinenstrategie moeten actualiseren en zal deze locatie ook (opnieuw) worden meegenomen.
10	(p.53 en p.93) Hier wordt gesteld dat op terreinen met logistieke bedrijven in de toekomst scherper zal worden geselecteerd op toegevoegde waarde voor stad en regio (...) Wij staan in principe	We zijn ons bewust van het belang van de geldende kaders van de regionale bedrijventerreinenstrategie voor de typologie van onze bedrijventerreinen. Een scherpere selectie van bedrijven op

	niet negatief tegenover een accentverschuiving maar merken op dat deze verschuiving effect heeft op de regionale bedrijventerreinenstrategie, vanwege de ruimte die is geormerkt voor grootschalige logistiek.	toegevoegde waarde kan binnen die kaders worden toegepast in het uitgiftebeleid. Mocht er voor verdere aanscherping een wijziging van het profiel noodzakelijk zijn, dan zullen wij dit afstemmen conform de spelregels van de regionale bedrijventerreinenstrategie.
11	<i>Havengebonden activiteiten:</i> Met betrekking tot de visie op de Merwedehavens wordt gesproken over focus op ‘daadwerkelijk havengebonden’ activiteiten. Vanuit ons Omgevingsbeleid vragen we ons af hoe deze definitie zich verhoudt tot de onze met betrekking tot ‘watergebonden bedrijvigheid’.	Met “daadwerkelijk havengebonden” activiteiten wordt dezelfde definitie bedoeld als die van “watergebonden bedrijvigheid” in het Provinciaal Omgevingsbeleid.
12	<i>Functiemenging (p.55)</i> Uit de omschrijving wordt niet geheel duidelijk hoe deze functiemenging precies wordt bedoeld. Onze indruk is dat de insteek is om werkfuncties en stadsverzorgende economie te beschermen, wat volgens onze instructieregels beperkt mogelijk is. We verzoeken de omschrijving meer precies te maken.	In Paragraaf A.6.3.6 Toekomstbestendige economie wordt voor het deelgebied Woonwijken beschreven hoe functiemenging kan worden betrokken bij de ruimtelijke inrichting van woonwijken. In Paragraaf A.6.4.5 Gezonde stad wordt voor het deelgebied Werkgebieden beschreven hoe functiemenging kan worden betrokken bij de ruimtelijke inrichting van werkgebieden.
13	<i>Detailhandel (p.90)</i> De indruk zou kunnen ontstaan dat hier ruimte wordt geboden om de regels algemeen te versoepelen. Indien dit niet de bedoeling is, verzoeken we u hier toe te voegen dat dit alleen mogelijk is op de (daartoe in ons Omgevingsbeleid) aangewezen locaties.	We beogen inderdaad de regels te handhaven zoals die zijn. Daarom wordt dit verduidelijkt in de tekst van paragraaf A.6.4.3.
14	<i>Externe veiligheid (o.a. A.5.4)</i> Vanwege de aanwezigheid van transportcorridors en bedrijvigheid komen externe veiligheidsaspecten op diverse plekken terug in de Omgevingsvisie. We vragen met betrekking tot dit onderwerp aandacht voor het volgende: We merken dat herhaaldelijk afwijkende terminologie wordt gebruikt dan onder de Omgevingswet, terwijl wel hetzelfde bedoeld wordt. Het gebruiken van andere terminologie kan tot verwarring leiden, zeker wanneer als het soms wel en soms niet overeenstemt én er bij afwijkingen geen toelichting op de termen is	Overall in de Omgevingsvisie worden de volgende termen aangepast: • Risicorelevante bedrijven wordt vervangen door: Milieubelastende activiteiten met een externe veiligheidsrisico. • Zeer kwetsbare functies wordt vervangen door: zeer kwetsbare gebouwen. • Zeer kwetsbare bestemmingen wordt vervangen door: zeer kwetsbare gebouwen.

	gebruikt. Ook staan her en der nog termen die zijn komen te vervallen met de Omgevingswet. Voor een overzicht van onze opmerkingen verwijzen we naar het ambtelijk contact dat hierover inmiddels heeft plaatsgevonden.	• Beperkt kwetsbare objecten wordt vervangen door: beperkt kwetsbare gebouwen of locaties. • Kwetsbare objecten wordt vervangen door: kwetsbare gebouwen of locaties. • Toxisch aandachtsgebied wordt vervangen door: gifwolk aandachtsgebied. In A.6.4.5 en A.6.8.5 wordt de kop: “externe veiligheid plaatsgebonden risico/ veiligheidscontour” vervangen door: “externe veiligheid plaatsgebonden risico”. In A.6.8.5 tekst: “in het industrieterrein Merwedehavens.....” veiligheidsrisico's niet mogelijk vervangen door volgende tekst: “In het industrieterrein Merwedehavens is nieuwvestiging van milieubelastende activiteiten met externe veiligheidsrisico's niet mogelijk.”
15	Daarnaast waarderen we de integraliteit van de Omgevingsvisie, maar merken we op dat er vanuit die ambitie op bepaalde punten nog aandachtspunten ontbreken. Zo wordt ten aanzien van bouwen bij het spoor gesteld dat binnen het explosieaandachtsgebied bepaalde gebouwen niet zijn toegestaan. Het spoor heeft echter ook een brandaandachtsgebied en een gifwolkaandachtsgebied. Ten aanzien van deze gebieden wordt niet beschreven wat wel en niet mogelijk is. Zo zijn er meerdere tekststukken die net niet volledig zijn om de duidelijkheid te scheppen die in het geheel nodig is. We vragen om eenduidigheid in de mate van volledigheid van beschrijvingen.	Terecht wordt gesteld dat voor transportassen niet alleen explosieaandachtsgebieden zijn aangewezen, maar ook brand- en gifwolkaandachtsgebieden. In de inspraakreactie is aangegeven dat de bebouwingsmogelijkheden binnen brand- en gifwolkaandachtsgebieden niet zijn beschreven. In B.2.4.6 is echter aangegeven dat er binnen het brandaandachtsgebied van spoor, weg en water geen bebouwingsmogelijkheden worden gecreëerd. De constatering dat binnen het gifwolkaandachtsgebied van spoor, weg en water niet wordt beschreven welke bebouwingsmogelijkheden worden gecreëerd klopt. Binnen dit gebied voorziet deze omgevingsvisie alleen in dichthedenbeleid. Er zijn verder geen restricties andere opgenomen voor het vestigen van (zeer-)kwetsbare gebouwen of locaties.

16	Daarnaast enkele zaken die wat de provincie betreft nog benoemd dienen te worden: 1. De definitie van het groepsrisico zoals nu opgenomen is niet juist. Ik zou daarbij voorstellen aan te sluiten bij de definitie die ook in de omgevingswet is opgenomen; 2. Voor de PR 10-6-contour is geen definitie opgenomen; 3. Dordrecht gebruikt de oriëntatiewaarde voor een toets van het groepsrisico. De oriëntatiewaarde is niet meer in de wetgeving opgenomen. Om dit als toetsingskader te gebruiken, moet in het beleidsdocument ook een (eigen) definitie van de oriëntatiewaarde worden opgenomen. Het voorbeeld uit de ZHOV kan hier ook voor gebruikt worden, aangezien wij ook de oriëntatiewaarde als toetsingskader gebruiken.	Voor plaatsgebonden risico en groepsrisico staan geen definities in bijlage 1 van de Omgevingswet. Per definitie wordt aangesloten bij de definitie uit het Bal, Bkl en Or. 3. In de tekst van A.5.4.2 Uitgangspunten ‘externe veiligheid’ wordt toegevoegd: “Ons beleid is gericht op het minimaliseren van de kans dat een grote groepen mensen slachtoffer worden als gevolg van een ongeval met gevaarlijke stoffen. Het groepsrisico, oftewel de kans dat 10 of meer mensen overlijden door een ongeval met gevaarlijke stoffen, speelt hierin een belangrijke rol. Hiervoor maken wij gebruik van het (berekende) groepsrisico en de in het omgevingsplan vastgestelde oriëntatiewaarde.”
17	<i>Buitengebied/landbouw (A.5.4, A.5.6)</i> Het buitengebied heeft een uitwerking in twee van de deelgebieden, maar de betekenis van dit gebied is groter dan dat en heeft betrekking op de gehele gemeente. Zeker waar het de kwaliteiten van regionale of zelfs internationale betekenis betreft, in het bijzonder het landschap en de natuur van de Biesbosch, en Polder de Biesbosch dat als Provinciaal Kroonjuweel is aangewezen. Mogelijk zijn er kansen om de verbinding tussen stad en buitengebied te versterken, maar deze worden op dit moment nog niet concreet benoemd, bijvoorbeeld onder routes of bereikbaarheid. Daarnaast wordt er buiten de beschrijving van het deelgebied Buitengebied in het overkoepelende deel niet of nauwelijks verwezen naar de landbouw als economische activiteit. Op de schaal van geheel Dordrecht is deze naar verhouding ongetwijfeld klein, maar voor instandhouding van de waarden van het buitengebied zijn ze een dragende factor.	Wij erkennen dat het buitengebied en in het bijzonder De Biesbosch betrekking heeft op de gehele gemeente en daarbuiten. Naast dat hier aandacht voor is in de beschrijving van Deelgebied Buitengebied (Hoofdstuk A.6.7) en Deelgebied De Staart (A.6.8), wordt dit als één van de unieke kenmerken van Dordrecht beschreven in Hoofdstuk A.3 DNA. Voor de instandhouding van het landschap zien wij een belangrijke rol voor de landbouw. Op de schaal van het eiland is de economische impact beperkt.
18	<i>Klimaatadaptatie</i> Wij lezen de inzet van de gemeente Dordrecht in de Omgevingsvisie als een pragmatische aanpak van de effecten die	We danken u voor dit ingebrachte punt. We nemen dit voor nu ter kennisname aan.

	voortvloeien uit klimaatverandering, zoals op water en bodem. We lezen de sterke inzet op groenblauwe inrichting hierbij als een sturend principe. De provincie blijft graag samenwerken om principes als Water en Bodem Sturend verder in de ruimtelijke ordening te verwerken, zoals op het gebied van bodemdaling.	
19	<i>Deelgebieden: Stadspark</i> Deelgebied Stadspark is ten opzichte van de Omgevingsvisie 1.0 van naam veranderd: daarin stond dit gebied te boek als de Dordwijkzone. De wijziging wordt verder niet toegelicht. De naamswijziging maakt nieuwsgierig wat er de afgelopen jaren is gebeurd aan planvorming, en welke concrete ruimtelijke voorstellen of ingrepen er onder de huidige beschrijving liggen.	Voor dit gebied is door Mecanoo een ontwikkelvisie opgesteld. Uit die ontwikkelvisie spreekt de ambitie om de Dordwijkzone te transformeren tot een toegankelijk centraal gelegen park, dat ook bijdraagt aan de woonopgave in Dordrecht. Hier combineren we natuur, biodiversiteit, recreatie, sport en wateropvang. In het eindbeeld is de Dordwijkzone een Stadspark XXL.
Wijzigingen naar aanleiding van reactie		
- In A.6.4.6 & A.6.8.6 is “activiteiten die daadwerkelijk havengebonden zijn” vervangen door “watergebonden bedrijvigheid”. - Overall in de Omgevingsvisie worden de volgende termen aangepast: “risicorelevante bedrijven” naar “milieubelastende activiteiten met een externe veiligheidsrisico”, “zeer kwetsbare functies” naar “zeer kwetsbare gebouwen”, “zeer kwetsbare bestemmingen” naar “zeer kwetsbare gebouwen”, “beperkt kwetsbare objecten” naar “beperkt kwetsbare gebouwen of locaties”, “kwetsbare objecten” naar “kwetsbare gebouwen of locaties”, “toxisch aandachtsgebied” naar “gifwolk aandachtsgebied” - In A.6.4.5 & A.6.8.5 wordt de kop “externe veiligheid plaatsgebonden risico/ veiligheidscontour” vervangen door “externe veiligheid plaatsgebonden risico”. - In hoofdstuk A.6.8.5 Tekstaanpassing: "In het industrieterrein Merwedehavens is nieuwe vestiging van milieubelastende activiteiten en de nabijheid van activiteiten met externe veiligheidsrisico's niet mogelijk." naar "In het industrieterrein Merwedehavens is nieuwvestiging van milieubelastende activiteiten met externe veiligheidsrisico's niet mogelijk" - In de tekst van A.5.4.2 Uitgangspunten ‘externe veiligheid’ wordt toegevoegd: “Ons beleid is gericht op het minimaliseren van de kans dat een grote groepen mensen slachtoffer worden als gevolg van een ongeval met gevaarlijke stoffen. Het groepsrisico, oftewel de kans dat 10 of meer mensen overlijden door een ongeval met gevaarlijke stoffen, speelt hierin een belangrijke rol. Hiervoor maken wij gebruik van het (berekende) groepsrisico en de in het omgevingsplan vastgestelde oriëntatiewaarde.” - In de tekst van A.2.5 ‘Dordrecht in haar omgeving’ wordt de centrumfunctie van Dordrecht benadrukt en worden de omliggende Drechtsteden gemeenten expliciet bij naam genoemd. - Aan Paragraaf A.2.5.2 De Zuidelijke Randstad wordt samenwerking met de provincie in het kader van het Ruimtelijke Arrangement ten behoeve van de Nota Ruimte en het Zuid-Hollands Programma Landelijk gebied toegevoegd. - Onder Paragraaf A.2.5 ‘Dordrecht in haar omgeving’ wordt een paragraaf toegevoegd ‘Overige samenwerkingen’. Hierin wordt in het kader van de Biesbosch de gemeente- en provinciegrens overstijgende samenwerking SOK De Biesbosch aangehaald.		

- Aan paragraaf A.6.4.3 onder het kopje 'voorzieningen' wordt de zin 'Op industrieterreinen ambiëren we functiemenging niet. Ook op de bedrijventerreinen is gebruik primair gericht op bedrijven, maar beperkte menging met detailhandel is mogelijk.' aangevuld met 'op de daartoe reeds aangewezen locaties.'

Reactie 4 – Waterschap Hollandsche Delta		Ingediend door: Waterschap Hollandsche Delta	Registratienummer: N.v.t.
	Samenvatting reactie	Reactie	
1	Waterveiligheid Meerlaagse veiligheid laag 2 ■ <i>Pagina 78 - A.6.2.7 Klimaatbestendige stad 2040</i> Hier staat: ‘De Dordtse historische binnenstad ligt gedeeltelijk buitendijks en relatief laag. Door een veranderend klimaat, het stijgen van de zeespiegel en de kans op frequent hoog water is het beperken van gevolgen voor de binnenstad belangrijk voor de veiligheid en leefbaarheid. Het beschermen van het buitendijkse gedeelte tegen veel schade en overlast realiseren we door een adaptieve strategie op te stellen met partners in de regio Rijnmond en Drechtsteden.’ Het lijkt in bovenstaand stukje over het beperken van de gevolgen van overstromingen in de binnenstad alleen te gaan over het buitendijks gedeelte van de binnenstad. Wat wordt er gedaan om in het binnendijks gedeelte van de binnenstad de gevolgen van een overstroming zoveel mogelijk te beperken?	Gevolgbeperking overstromingen is onderdeel van de groenblauwe regels in het omgevingsplan waar binnen de gemeente aan wordt gewerkt. Hierbij wordt ingezet op het waterrobuust inrichten (i.e. geen instroom van water tot een bepaalde hoogte; voldoende vluchtplekken etc.) van nieuwe ontwikkelingen en herstructurering. In A.5.6.2 Uitgangspunten wordt dit ook benoemd. Daarnaast zet de gemeente in op risicocommunicatie, bijv. met de waterveiligheidcampagne. Omdat dit geen ruimtelijk proces is, wordt hier in de Omgevingsvisie niet verder op in gegaan.	
2	■ <i>Pagina 86 - A.6.3.7 Klimaatbestendige stad 2040</i> Bij risico op overstromingen gaat het alleen over evacuatie en crisisbeheersing. Er wordt niks vermeld over laag 2: beperken gevolgen via ruimtelijke inrichting. Graag hier aangeven wat in deze laag gebeurt óf als onderzocht is dat dit niks oplevert, waarom laag 2 niet van toepassing is. Hetzelfde geldt voor het stuk tekst op pagina 103 A.6.5.7 Klimaatbestendige stad 2040.	Dit is onderdeel van de groenblauwe regels in het omgevingsplan waar binnen de gemeente aan wordt gewerkt. Hierbij wordt ingezet op het klimaatadaptief inrichten van nieuwe ontwikkelingen en herstructurering. In A.5.6.2 Uitgangspunten wordt dit ook benoemd.	
3	■ <i>Pagina 145 - B.2.3 Waterveiligheidssysteem</i> In dit stuk wordt goed uitgelegd hoe het waterveiligheidssysteem in elkaar zit. Ten aanzien van de invulling van laag 2 van de meerlaagse veiligheid wordt echter alleen ingezet op het inrichten van (buitendijkse) gebieden om mensen naar te evacueren in geval van een dreigende overstroming. Er wordt geen aandacht besteedt aan het rekening houden met de gevolgen van een eventuele	Dit is onderdeel van de groenblauwe regels in het omgevingsplan waar binnen de gemeente aan wordt gewerkt. Hierbij wordt ingezet op het klimaatadaptief inrichten van nieuwe ontwikkelingen en herstructurering. In A.5.6.2 Uitgangspunten wordt dit ook benoemd.	

	overstroming in de bestaande gebieden. Bij nieuwbouw in de gebieden zou gekeken kunnen worden waar en hoe deze zodanig uitgevoerd kunnen worden dat de gevolgen van een overstroming zo beperkt mogelijk zijn. Als onderzocht is dat dit geen toegevoegde waarde heeft, zien we dit dan ook goed uitgelegd en onderbouwd terug in de visie. Daarnaast is het wenselijk dat in paragraaf B.2.3. ook opgenomen wordt dat bij plannen voor herinrichting of nieuwbouw in de omgeving van waterkeringen ruimte vrij gehouden wordt om toekomstige dijkversterkingen mogelijk te maken, zodat ook de waterveiligheid op de lange termijn geborgd blijft.	Wat betreft herinrichting of nieuwbouw in de omgeving van waterkeringen zal hier in dat geval contact over worden gezocht met het waterschap. Het waterschap staat zelf aan de lat om regels te stellen over het profiel van vrije ruimte voor de waterkeringen. Dit is nu al standaardpraktijk (WSHD-legger), hoewel hierin nog geen rekening wordt gehouden met versnelde zeespiegelstijging. Er loopt binnen de waterschappen een traject om de profielen toekomstbestendig te maken.
4	Waterkwaliteit De opgaven voor waterkwaliteit worden slechts beperkt benoemd. Pagina 30 – A.4.5.4. Waterkwaliteit. In deze subparagraaf wordt gesteld dat Rijkswaterstaat een opdracht heeft om de opgave die voortvloeit uit de KRW op te lossen. Deze opgave is niet enkel buitendijks maar is er ook voor het oppervlaktewater binnendijks, dit wordt gemist in de visie. Op het eiland zijn 3 KRW-waterlichamen aangewezen. Hiervoor zijn in het Stroomgebiedbeheerplan maatregelen opgenomen die bijdragen aan de waterkwaliteitsdoelen. Het project Waterkraan is hier een voorbeeld van. De KRW-opgave rust bij de lidstaat Nederland en dus ook bij meerdere overheden waaronder de gemeenten.	In <i>Paragraaf A.4.5.4 Waterkwaliteit</i> is verduidelijkt dat de KRW-opgave rust bij de lidstaat Nederland en is aangevuld dat er ook 3 KRW-waterlichamen op het eiland zijn aangewezen.
5	In 2024 is de Strategie Waterkwaliteit door ons opgesteld. In dit strategisch document is voor elk eiland een strategie bepaald op basis van de specifieke opgave. Opvallend voor de gemeente Dordrecht is de constatering dat in Dordrecht de overstorten één van de grootste opgave is. Dit geeft wel aan dat er in Dordrecht een opgave ligt voor zowel waterschap als de gemeente. Dit zien wij niet zo duidelijk terug in de Omgevingsvisie, maar zouden wij wel graag zien.	In <i>Paragraaf A.4.5.4 Waterkwaliteit</i> is aangevuld dat emissie via riool-overstorten één van de grootste opgave is.

Conclusie opgaven per eiland (op volgorde)

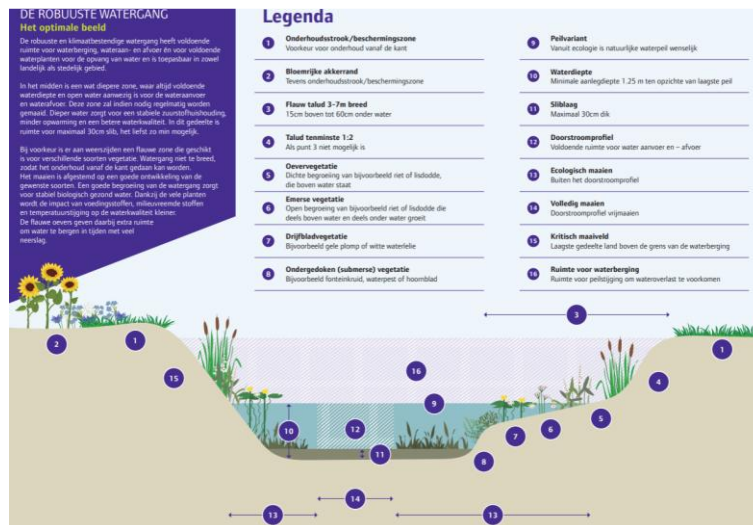
	Dordrecht	Hoeksche Waard	Voorne-Putten	IJsselmonde	Goeree-Overflakkee
Overkoppende opgave	Waterplanten (robuust systeem)	Waterplanten (robuust systeem)	Waterplanten (robuust systeem)	Waterplanten (robuust systeem)	Waterplanten (robuust systeem)
Gebiedspecifiek per eiland	Overstorten	Nutriënten (stikstof landelijk)	Nutriënten (stikstof en fosfor)	Inlaat capaciteit systeem + chloride	Chloride gehalte (fluctuaties)
	Toxisch industrie(PFAS)	Chloride (inlaat, lokaal)	Chloride (inlaat en intern)	Organische belasting stedelijk	Nutriënten (stikstof en fosfor)
	Gewasbeschermings middelen	Gewasbeschermings middelen	Gewasbeschermings middelen	Gewasbeschermings middelen	Gewasbeschermings middelen
			Baggeraanwas		

Een verdere reductie van de emissie via riool-overstorten is wenselijk, maar is tevens lastig te realiseren. Beperken van de effecten kan een goed alternatief zijn. Dit is mogelijk door het ontvangend water robuust in te richten. Het betreft een opgave waar waterschap en gemeente elkaar in kunnen vinden. En dat hebben beide partijen in het verleden ook al meerdere keren bewezen.

6	Zwemwater De specifieke problematiek omtrent zwemmen in open water zien wij niet terug in de Omgevingsvisie. Kenmerkend voor Dordrecht is het geringe aanbod van mogelijkheden om te kunnen zwemmen in oppervlaktewater. De zwemplas Merwelanden kent een groot PFAS risico. De voormalige zwemplas De Viersprong is geen alternatief. Er ligt dan ook een grote opgave op het eiland van Dordrecht wat noemenswaardig is.	De opgave is bekend. In 2025 wordt er een programma voor Recreatie en Toerisme in de Buitengebieden ontwikkeld. In de onderzoeken rondom de recreatie behoefte moet duidelijke worden hoe groot de opgave is voor het faciliteren van zwemmen in (natuurlijk) oppervlakte water. Het aanbod van mogelijkheden om te kunnen zwemmen in oppervlakte is in Dordrecht inderdaad gering. Al zijn er ook plannen in ontwikkeling voor zwemmen in open water, zoals het 'waterplein' als onderdeel van het rondje Wantij. In de dit jaar op te stellen recreatievisie (programma hangend onder de Omgevingsvisie) wordt hier nader aandacht aanbesteed.
7	Gedragsverandering Een mondiaal probleem zijn microplastics in het oppervlaktewater. Ook lokaal kan dit een probleem zijn. Belangrijkste bron is waterverontreiniging door drijfvuil. Gedragsverandering kan dit probleem verminderen. Dit vergt	Als gemeente staan wij open voor innovatie en innovatieve oplossingen. Samenwerking tussen waterschap, gemeente en burgerinitiatieven om een gedragsverandering met betrekking tot drijfvuil te bewerkstelligen juicht de gemeente ook aan. Daar dit (gedragsverandering) meer een sociaal-maatschappelijk vraagstuk

	echter goede communicatie en aansprekende voorbeelden zoals Technologie - The Great Bubble Barrier. Samenwerking tussen waterschap, gemeente en burgerinitiatieven levert meerwaarde op voor meerdere doelen van de Omgevingsvisie 2.0 wanneer dit ook als een opgave wordt erkend.	is en in die zin minder is op te hangen aan de fysieke leefomgeving, kiezen we ervoor om in de omgevingsvisie 2.0 hier geen nadere aandacht aan.
8	Bodem- en waterkwaliteit ■ Pagina 49 – <i>We werken aan een goede bodem- en waterkwaliteit</i>. Bij de benoemde punten eronder ligt de focus echter sterk op de bodem. Voorgesteld wordt om na de ingesprongen alinea's <i>Bodem en energie</i> en <i>ZZS en PZZS-stoffen</i> een derde en vierde alinea toe te voegen: - <i>Chemisch schoon water</i> Behalve voor (P)ZZS-stoffen is er ook steeds meer kennis over en aandacht voor overige chemische stoffen die de waterkwaliteit onder druk zetten. Waterbeheerders Rijkswaterstaat (voor de grote of Rijkswateren) en waterschap Hollandse Delta (voor de overige wateren) werken samen met de gemeente om de lozing van deze stoffen in het grondwater en op het oppervlaktewater terug te dringen. Hierbij is aandacht voor chemische stoffen in stedelijk afvalwater en in het effluent van rioolwaterzuiveringsinstallaties, in proceswater van bedrijven (op riool of rechtstreeks op het oppervlaktewater) en middels diffuse lozingen zoals in diverse branches kunnen voorkomen. De waterbeheerders hebben bovendien als taak om aan te tonen dat chemische stoffen in grond- en oppervlaktewater van KRWwaterlichamen voldoen aan de maximale emissiewaarde en de vergunningen of meldingen KRW-proof zijn. - <i>Ecologische waterkwaliteit</i> Waterkwaliteit kenmerkt zich niet alleen door de afwezigheid van schadelijke concentraties chemische stoffen, maar vooral door de aanwezigheid van voldoende diverse planten en dieren in het water. De gemeente Dordrecht werkt samen met	In Paragraaf A. 5.4.2 is aan het uitgangspunt '<i>We werken aan een goede bodem- en waterkwaliteit</i>' is aan de opsomming een derde en vierde alinea toegevoerd. Hiervoor is een ingekorte versie van de door indiener voorgestelde teksten gebruikt.

Rijkswaterstaat en waterschap Hollandse Delta voortdurend aan het verhogen van de ecologische waarden van water en maakt hiervoor gebruik van de uitgangspunten van de ‘robuuste watergang’. Deze voldoet aan alle voorwaarden voor helder water met een grote variëteit aan waterleven.

9 Biodiversiteit
 ■ Pagina 67. Er wordt expliciet gesproken over “boven en onder de grond” maar niet over “in het water”; is hier een reden voor?

Met boven en onder de grond wordt het geheel bedoeld dus ook in het water. Dit zal worden aangepast om dit te verduidelijken.

10 Doorstroming oppervlaktewater
 ■ Pagina 86. “In de woonwijken activeren we bewoners om hun tuin te vergroenen en schaduwrijke plekken te creëren. We gaan op zoek naar mogelijkheden in het openbare terrein voor extra waterberging en verkoelende maatregelen en we willen een betere doorstroming van oppervlaktewater bevorderen”.
 Hoe wordt een betere doorstroming van oppervlaktewater gerealiseerd? Met behulp van de burgers? Kan dit in de visie worden verduidelijkt?

Hier gaat het inderdaad niet om de burgers, maar het identificeren van meekoppelkansen met gemeentelijke projecten om aan betere doorstroming van oppervlaktewater binnen bestaande woonwijken te werken.

We voegen de volgende tekst toe aan de Omgevingsvisie: *Om de doorstroming te bevorderen, zijn maatregelen nodig in het watersysteem. In het project Waterkraan, dat we samen met het waterschap realiseren, zijn deze maatregelen vastgesteld. Daarbij gaat het om het inlaten van water bij de Nieuwe Dordtse Biesbosch*

		<i>en het laten doorstromen van dat water naar de stad. Om voldoende water in te kunnen laten is het belangrijk dat de waterstanden op de rivier naar de toekomst stabiel blijven. Naast de doorstroming is dit ook belangrijk voor de kwaliteit van de huidige natuur- en landbouwwaarden.</i>
11	Kaderrichtlijn Water ■ Pagina 126. “De landelijke overheid moet vanwege de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) de waterkwaliteit in Nederland verbeteren. Eén van de plekken waar ze dit willen doen is de Hel- en Zuilespolder bij de Sliedrechtse Biesbosch.” Deze zin doet lijken alsof alleen de landelijke overheid hier een zorg voor draagt, maar de provincie, waterschappen en gemeenten dragen ook verantwoordelijkheid voor de KRW. Graag zien wij dit aangepast in de visie.	<i>Aan Paragraaf A.6.8.5 Gezonde stad is na de zin ‘De landelijke overheid moet vanwege de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) de waterkwaliteit in Nederland verbeteren.’ de zin ‘Maar ook de provincie, waterschappen en gemeenten dragen verantwoordelijkheid voor de KRW.’ toegevoegd.</i>
12	Pagina 126. “Het gebied biedt de mogelijkheid om de maatregel Kaderrichtlijn Water toe te passen”. Enigszins vreemde verwoording; Kaderrichtlijn Water is geen maatregel, maar een doelstelling. Dus of de zin duidt op dat het gebied aan de KRW moet voldoen of de zin duidt op een specifieke maatregel van de KRW, echter die is dan onduidelijk. Graag verduidelijken in de visie.	<i>In Paragraaf A.6.8.5 Gezonde stad is de zin ‘Het gebied biedt de mogelijkheid om de maatregel Kaderrichtlijn Water toe te passen.’ aangepast naar ‘Zodat het gebied kan voldoen aan de Kaderrichtlijn Water.’.</i>
13	Zoet water ■ Pagina 127. Zoet water komt alleen maar voor bij het noemen van het Wantijpark. Meer aandacht voor zoet water is echter belangrijk. Juist omdat het voor Dordrecht nu wellicht nog geen groot probleem is, is het aangeven dat dit stabiel moet blijven een belangrijk aandachtspunt. Dit geldt ook voor de waterstanden rivier en de kwaliteit van de huidige (natuur- en landbouw)waarden.	<i>We voegen de volgende tekst toe aan de Omgevingsvisie: Om de doorstroming te bevorderen, zijn maatregelen nodig in het watersysteem. In het project Waterkraan, dat we samen met het waterschap realiseren, zijn deze maatregelen vastgesteld. Daarbij gaat het om het inlaten van water bij de Nieuwe Dordtse Biesbosch en het laten doorstromen van dat water naar de stad. Om voldoende water in te kunnen laten is het belangrijk dat de waterstanden op de rivier naar de toekomst stabiel blijven. Naast de doorstroming is dit ook belangrijk voor de kwaliteit van de huidige natuur- en landbouwwaarden.</i>

14	Samenwerking ▪ Een koppeling naar de Strategische Samenwerkingsagenda waterschap Hollandse Delta en de gemeente Dordrecht 2023 – 2027 wordt gemist in de Omgevingsvisie.	Aan paragraaf A.2.5.1 Drechtsteden/ Smart Delta Drechtsteden is toegevoegd ‘Evenals op de samenwerking met het waterschap zoals opgenomen in de Strategische Samenwerkingsagenda waterschap Hollandse Delta en de gemeente Dordrecht 2023 – 2027.’
15	Pagina 20. “...samenwerking verbreed via de Regiodeal Drechtsteden-Gorinchem. Met het Rijk, provincie en niet-overheidspartners uit de regio werken we aan de realisatie daarvan. Opmerking: waterschap Hollandse Delta werkt ook mee aan de Regiodeal Drechtsteden-Gorinchem. Dat zouden we graag terugzien in de tekst.	Zonder elke partner bij naam te noemen, willen we wel verduidelijken dat ook overheidspartners zoals het waterschap Hollandse Delta meewerkt aan de Regiodeal Drechtsteden-Gorinchem. Derhalve passen we de tekst op pg. 20 als volgt aan: “Met het Rijk, de provincie en (niet-)overheidspartners uit de regio werken we aan de realisatie daarvan.”
16	Pagina 112 - A6.7.3. Aantrekkelijke stad In deze subparagraaf wordt gesteld dat natuur, landbouw en recreatie als hoofdfuncties van het Buitengebied wordt gezien. “Goede infrastructuur voor wandelen en fietsen (A.1.6.) draagt bij aan brede gezondheid”. Deze doelstelling kan relatief eenvoudig worden gerealiseerd wanneer waterschap (beheerder en grondeigenaar) samen met de gemeente (wegbeheerder) hun rol oppakken door de regionale en primaire keringen beter toegankelijk te maken voor recreanten (wandelen). Een mooi voorbeeld is de kering langs het Wantij grenzend aan de woonwijk Stadspolders die aansluit op bestaande routes. 	We zijn ons bewust van smalle dijkwegen en gebruik van deze wegen door verschillende modaliteiten (wandelaars, fietsers, auto's en landbouwverkeer). Anders dan het afvangen van bezoekers per auto bij toeristische punten (de zogenaamde recreatiekerngebieden) hebben we niet direct oplossingen om autoverkeer volledig uit het gebied te weren omdat ook bestemmingsverkeer en landbouwverkeer hier rijdt. Binnen de uitwerking van het Mobiliteitsplan Dordrecht 2040 per wijk zal aandacht zijn voor de verbindingen met het buitengebied.

	Er zijn echter veel meer smalle dijken grenzend aan woonwijken die voor voetgangers en fietsers risicovol zijn om te benutten vanwege autoverkeer (traject Sterrenburg-Dubbeldam-Stadspolders). 	
17	Algemeen ▪ Pagina 108. Als het Stadspark als ‘klimaatbuffer’ moet fungeren, moet er rekening worden gehouden met het feit dat er hiervoor een gebiedsnormering aangevraagd wordt met betrekking tot wateroverlast.	We danken u voor dit ingebrachte punt. We nemen dit voor nu ter kennisname aan.
18	▪ Pagina 135. De afbeelding heeft een zeer lage resolutie.	Eens. De kaart wordt opnieuw ingevoegd met een hogere resolutie.
19	▪ Pagina 169. Goed om te lezen dat de relatie grondwaterstand en rivierstand wordt gelegd.	We danken u voor dit ingebrachte punt. We nemen dit voor nu ter kennisname aan.
20	Tekstueel Een tweetal opmerkingen op de Nota van beantwoording n.a.v. zienswijzen en ambtelijke aanpassingen Omgevingsvisie Dordrecht 1.0: ▪ Samenvatting zienswijze: In figuur 1.1 tot en met figuur 1.5 in paragraaf 1.2 Omgevingswet staat een Pragmatische aanpak beschreven. Het betreft echter een Programmatische aanpak. Reactie: Dit betreft een schrijffout. Reclamant heeft gelijk. Aanpassingen in Omgevingsvisie: De afbeeldingen 1.1 t/m 1.5 worden aangepast van Pragmatische aanpak naar Programmatische aanpak. We passen het aan.	Dit betreft inderdaad wederom een schrijffout. Voor alle afbeeldingen wordt “progammaatich” aangepast naar “programmatisch”. We passen het aan.

	➤ Is nog steeds niet goed geschreven in de Omgevingsvisie 2.0; afbeeldingen op pagina 131, 177, 178 en 179.	
21	▪ Bij aanpassingen in Omgevingsvisie op pagina 11 wordt het volgende aangegeven: “In 4.1 voegen we onder 'natuur' bij het Killenlandschap een voetnoot toe waarin duidelijk wordt gemaakt wat wordt verstaan onder natuur: "Onder natuur wordt zowel water als groen verstaan". ➤ Deze aanpassing zien wij niet terug in het ontwerp Dordtse Omgevingsvisie 2.0.	Deze verduidelijking voegen we toe.
22	▪ Pagina 59. Een definitie toevoegen van ‘groenblauw’ zou deze pagina een stuk leesbaarder maken.	In Paragraaf A.5.6.1 (pagina 59) lichten we reeds toe dat het hier gaat om “groen (natuur) en blauw (water)”.
Wijzigingen naar aanleiding van reactie		
- In A.2.5.1 Tekstaanpassing: “Met het Rijk, de provincie en (niet-)overheidspartners uit de regio werken we aan de realisatie daarvan.” - Onder Paragraaf A.2.5 ‘Dordrecht in haar omgeving’ wordt een paragraaf toegevoegd ‘Overige samenwerkingen’. Hierin wordt de samenwerking met het waterschap zoals opgenomen in de Strategische Samenwerkingsagenda waterschap Hollandse Delta en de gemeente Dordrecht 2023 – 2027.’ aangehaald. - In <i>Paragraaf A.4.5.4 Waterkwaliteit</i> is verduidelijkt dat de KRW-opgave rust bij de lidstaat Nederland en is aangevuld dat er ook 3 KRW-waterlichamen op het eiland zijn aangewezen - In <i>Paragraaf A.4.5.4 Waterkwaliteit</i> is aangevuld dat emissie via riool-overstorten één van de grootste opgave is. - In Paragraaf A. 5.4.2 is aan het uitgangspunt ‘<i>We werken aan een goede bodem- en waterkwaliteit</i>’ is aan de opsomming een derde en vierde alinea toegevoerd. Hiervoor is een ingekorte versie van de door indiener voorgestelde teksten gebruikt. - Aan <i>Paragraaf A.6.8.5 Gezonde stad</i> is na de zin ‘<i>De landelijke overheid moet vanwege de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) de waterkwaliteit in Nederland verbeteren.</i>’ de zin ‘<i>Maar ook de provincie, waterschappen en gemeenten dragen verantwoordelijkheid voor de KRW.</i>’ toegevoegd. - In <i>Paragraaf A.6.8.5 Gezonde stad</i> is de zin ‘Het gebied biedt de mogelijkheid om de maatregel Kaderrichtlijn Water toe te passen.’ aangepast naar ‘Zodat het gebied kan voldoen aan de Kaderrichtlijn Water.’ - In B.2.3.3 Tekstaanpassing: “Daarnaast nemen we ruimtelijke aanpassingen, zoals publieke schuillocaties en evacuatie-routes, en een klimaatadaptieve inrichting mee bij nieuwe ontwikkelingen.” - In A.6.3.7 wordt de volgende tekst toegevoegd: ” Om de doorstroming te bevorderen, zijn maatregelen nodig in het watersysteem. In het project Waterkraan, dat we samen met het waterschap realiseren, zijn deze maatregelen vastgesteld. Daarbij gaat het om het inlaten van water bij de Nieuwe Dordtse Biesbosch en het laten doorstromen van dat water naar de stad. Om voldoende water in te kunnen laten is het		

belangrijk dat de waterstanden op de rivier naar de toekomst stabiel blijven. Naast de doorstroming is dit ook belangrijk voor de kwaliteit van de huidige natuur- en landbouwwaarden.”

- A.7.3 en B.3.3. Schrijffout progammatisch aangepast naar programmatisch.
- B.2.2.1 Kaart “Stedelijke groenblauwe structuur (De Urbanisten, 2020)” wordt opnieuw ingevoegd met een hogere resolutie.
- A.5.8.2 : “ We brengen de basiskwaliteit en optimale natuur in beeld in Dordrecht, **zowel in het water als** boven en onder de grond.”
- B.2.2.1 We voegen onder 'natuur' bij het Killenlandschap toe wat wordt verstaan onder natuur: "Onder natuur wordt zowel water als groen verstaan".

Reactie 5 – ProRail		Ingediend door: ProRail Leefomgeving, Juridische zaken en Vastgoed	Registratienummer: 2025-0005193
	Samenvatting reactie	Reactie	
1	<i>Ontwikkelingen</i> ProRail ziet bereikbaarheid per spoor als belangrijke voorwaarde voor ruimtelijke ontwikkelingen die ook een mobiliteitsbehoefte hebben. ProRail wil meedenken bij nieuwbouw van woningen langs het spoor in de nabijheid van stations, de verdichting rond stations en de vrije baan. Dat draagt bij aan de duurzame OV-bereikbaarheid in Nederland. Bouwen nabij het spoor is een samenspel met meerdere belangen dat ook afwegingen noodzakelijk maakt. ProRail wil daarbij graag een aantal aandachtspunten benoemen die in de uitwerking een rol zouden moeten spelen, met als uitgangspunt dat de bedrijfsvoering en eventueel toekomstige uitbreidingen van ProRail niet worden belemmerd. Verder verzoekt ProRail uw gemeente om haar actief te betrekken bij het verder ontwikkelen van bouwplannen in de directe nabijheid van de spoorbaan, teneinde in gezamenlijk overleg tot overeenstemming te komen c.q. afspraken te maken alvorens tot uitvoering zal worden overgegaan.	Wij streven er als gemeente naar om bij de ontwikkeling van bouwplannen, de relevante stakeholders en belanghebbenden tijdig te betrekken. Hieronder ook ProRail in het geval van verder ontwikkelen van bouwplannen in de directe nabijheid van de spoorbaan.	
2	<i>Aspect Externe Veiligheid</i> ProRail verzoekt u voor het aspect Externe Veiligheid in relatie tot Railverkeer gebruik te maken van de meest recente gegevens (Basisnet).	Het externe veiligheidsbeleid is uit deze visie is gebaseerd op de aanwezigheid van voor externe veiligheid relevante bronnen waar onder het spoor. De in het stuk opgenomen aandachtsgebieden explosie en brand zijn rechtstreeks overgenomen uit het BKL; Er wordt geanticipeerd op het gifwolk aandachtsgebied.	
3	<i>Aspect Geluid</i> ProRail wijst u erop dat voor het aspect Geluid in relatie tot railverkeer in een akoestisch onderzoek de wettelijk verplichte brongegevens uit het geluidregister spoor gebruikt dienen te worden. Het gebruik van deze brongegevens borgt dat de toekomstige bewoners geen hogere geluidbelasting gaan	De omgevingsvisie beschrijft ons beleid in hoofdlijnen. Bij de uitwerking van de planregels t.b.v. het omgevingsplan nemen we alle wettelijke verplichtingen in acht.	

	ondervinden dan op basis van de wettelijke geluidproductieplafonds verwacht mag worden.	
4	<i>Aspect Trillingen</i> ProRail beoogt niet alleen voor gemeenten en provincies die plannen maken in de spooromgeving, maar ook voor toekomstige bewoners rond het spoor een "goede buur" te zijn. Indien de Dordtse Omgevingsvisie 2.0 en alle in de toekomst daarop gebaseerde ruimtelijke plannen, bebouwing dichtbij het spoor mogelijk maken, kan trillinghinder voor de toekomstige bewoners/gebruikers ontstaan als gevolg van treinverkeer. Hoewel er geen wettelijke normen bestaan voor trillinghinder in dit soort situaties acht ProRail het gewenst dat er in de planvorming wel aandacht voor is. In het kader van de goede ruimtelijke ordening en de zorgvuldige voorbereiding van besluiten raadt ProRail u aan om het aspect trillinghinder af te wegen, zoals door Informatiepunt Leefomgeving wordt aanbevolen. Zie https://iplo.nl/regelgeving/instrumenten/omgevingsvisie-gemeente/ ProRail raadt u dan ook aan om het aspect trillingen te betrekken bij de Omgevingsvisie en alle in de toekomst daarop gebaseerde ruimtelijke plannen. In dit kader verwijst ProRail u naar de Handreiking Nieuwbouw en Spoortrillingen (https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2019Z15245&did=2019D31337).	In paragraaf B.2.4.3 <i>Spoortrillingen</i> wordt ingegaan op het aspect spoortrillingen bij ruimtelijke ontwikkelingen. Voor ruimtelijke ontwikkelingen is hiervoor een aandachtzone van 100 meter voorzien, waarbinnen een onderzoekverplichting geldt naar mogelijke trillinghinder. Bij de uitwerking van de planregels t.b.v. het omgevingsplan zal deze onderzoeksplicht verder worden uitgewerkt.
5	<i>Overwegen</i> Het streven van het Ministerie en ProRail is om de veiligheid op overwegen te verhogen. De ambitie is hierbij om het aantal risico's op overwegen verder naar beneden te brengen. Verder willen voorkomen dat door nieuwe ontwikkelingen de onveiligheid op overwegen kan toenemen. Overwegveiligheid wordt door l&W als een gedeelde verantwoordelijkheid gezien voor spoor- en wegbeheerder. In samenwerking met u als wegbeheerder willen wij	In het geval van een mogelijke wijziging van een overweg zullen we vroegtijdig in contact treden met ProRail, zodat een wijziging niet leidt tot een afname van de overwegveiligheid.

	als ProRail verder werken aan de beheersing van risico 's op overwegen. Het Rijksbeleid voor overwegveiligheid, zoals verwoord in de Beleidsagenda Spoorveiligheid 2020- 2025, bevat daarom verplichtingen voor initiatiefnemers van wijzigingen van (het gebruik van) een overweg. Hierin wordt onder andere gesteld dat er bij een wijziging van het gebruik van het spoor danwel van de weg een risicoanalyse opgesteld moet worden met daarin aangegeven hoe een eventuele risicotoename wordt beheerst en gecompenseerd. Een wijziging mag niet leiden tot een afname van de overwegveiligheid, daarnaast geldt vanuit het Strategisch Plan Verkeersveiligheid een verbeteropdracht. [Ingelast tekst uit zienswijze op Omgevingsplan] In A6.5. Deelgebied Stadas, bladzijde 101, Openbare ruimte, staat het volgende opgenomen: "Een ruimte die op voetgangers is georiënteerd en met fijnmazige verbindingen over en/of onder het spoor." "Een toename van het aantal verbindingen vermindert de barrièrewerking van het spoor. Om die reden is een extra tunnel voor langzaam verkeer in het verlengde van de Weeskinderendijk en de Erasmuslaan wenselijk". (Dit is een gewenste verbinding onder het spoor van Station Dordrecht tot aan de brug over de Oude Maas). Gezien het vorenstaande constateert ProRail dat er geen duidelijke gedachtegang is met betrekking tot de huidige overwegen en het gebruik daarvan. Terwijl ProRail verwacht dat het gebruik van de reeds bestaande overwegen in de toekomst wel zal toenemen en uw gemeente toe wil naar een vermindering van de barrièrewerking van het spoor, niet alleen op het gebied van gevaarlijke stoffen en trillinghinder. In dat kader verzoekt ProRail uw gemeente een duidelijke gedachtegang uit te werken met betrekking tot alle reeds	
--	--	--

	bestaande en geplande gelijkvloerse spoorkruisingen. Voor meer informatie hieromtrent kan contact worden opgenomen met [geanonimiseerd i.v.m. AVG].	
6	<i>Waterpeil/Stabiliteit</i> De stabiliteit van de spoorbaan met bijbehorende voorzieningen mag niet worden beïnvloed. Uw gemeente dient te borgen dat plannen en/of werkzaamheden geen invloed hebben op de stabiliteit van de spoorbaan met bijbehorende voorzieningen, alsmede op het ongehinderd gebruik van de spoorbaan met bijbehorende voorzieningen. Denk daarbij aan de inrichting en/of exploitatie van een Warmte Koude Opslagsysteem of een WADI, maar ook aanpassingen van watergangen. In het bijzonder merkt ProRail op dat de initiatiefnemer schriftelijk dient aan te tonen dat in het geval van het infiltreren van hemelwater in de nabijheid van de spoorlijn er geen nadelige effecten optreden op de stabiliteit van de hoofdspoorweginfrastructuur met bijbehorende voorzieningen.	We danken u voor dit ingebrachte punt. We nemen dit voor nu ter kennisname aan.
7	<i>Omgevingswet en beperkingengebiedactiviteiten hoofdspoorweg</i> ProRail wijst u op de in de Omgevingswet c.a. vastgelegde beperkingengebieden voor hoofdspoorwegen. De beperkingengebieden staan vermeld in artikel 3.5 van het Omgevingsbesluit https://wetten.overheid.nl/BWBR0041278/2024-01-01. Binnen deze beperkingengebieden is voor te verrichten activiteiten op grond van artikel 5.1 lid 2 van de Omgevingswet een vergunning van- of melding aan ProRail vereist. De regels hieromtrent staan in hoofdstuk 9 van het Besluit activiteiten leefomgeving. Bij meervoudige aanvragen is uw gemeente het bevoegde gezag, waarbij de vergunning alleen verleend kan worden nadat ProRail haar gemandateerde advies met instemming heeft gegeven. Bij enkelvoudige aanvragen blijft de minister bevoegd gezag en zal ProRail namens de minister vergunning verlenen.	We danken u voor dit ingebrachte punt. We nemen dit voor nu ter kennisname aan.

	Indien u een melding moet doen, houdt u er dan rekening mee dat uw melding ten minste 4 weken voor aanvang van de werkzaamheden moet zijn ingediend. Indien u een vergunning moet aanvragen, houdt u er dan rekening mee dat de vergunning voor de aanvang van de werkzaamheden verleend dient te zijn. De behandeltermijn van een volledige, ontvankelijke aanvraag is acht weken (met de mogelijkheid de termijn met maximaal 6 weken te verlengen). De melding en vergunningaanvraag kunnen worden gedaan/ingediend via het Omgevingsloket https://omgevingswet.overheid.nv. Meer informatie over het indienen van aanvragen of het doen van meldingen onder de Omgevingswet vindt u op onze website https://www.prorail.nl/leveranciers/praktische-informatie/vergunningen-aanvragen	
8	<i>Spoorwegdoeleinden</i> ProRail verzoekt u zorg te dragen dat gronden welke momenteel voorzien zijn van de activiteit Spoorwegdoeleinden of Railverkeer, deze activiteit ook in de toekomst zullen behouden. Ook verzoekt ProRail uw gemeente om geen dubbelactiviteiten mogelijk te maken. Indien desondanks een dubbelactiviteit archeologie wordt opgenomen over de activiteit Spoorwegdoeleinden of Railverkeer, dan zou ProRail graag zien dat deze dubbelactiviteit aantoonbaar te verwachten archeologische monumenten betreft.	We danken u voor dit ingebrachte punt. We nemen dit voor nu ter kennisname aan.
9	<i>Percelen ProRail</i> In de Omgevingsvisie zijn percelen opgenomen die in eigendom zijn van Railinfratrust B.V./ProRail B.V. (verder te noemen "ProRail"). ProRail merkt in dit kader op dat deze percelen - zonder nadrukkelijke schriftelijke toestemming van ProRail - niet mogen worden gebruikt. Deze percelen zijn door ProRail benodigd ten behoeve van de uitvoering van haar wettelijke taken en voor eventuele toekomstige (uitbreidings)plannen. De percelen van ProRail, alsmede de spoorbaan, dienen door ProRail, haar aannemers of hulpdiensten te allen tijde	We danken u voor dit ingebrachte punt. We nemen dit voor nu ter kennisname aan.

	onbelemmerd toegankelijk te zijn en te blijven met het materieel dat ook momenteel wordt gebruikt voor het uitvoeren van werkzaamheden en in het geval van calamiteiten. Dit geldt ook voor over-/onderbouwingen en/of overkragingen van deze gronden. ProRail verzoekt u tevens alle percelen van ProRail te voorzien van de activiteit Spoorwegdoeleinden of Railverkeer. Bestaande rechten op percelen van derden ten behoeve van bereikbaarheid van ProRail assets dienen behouden te blijven.	
10	<i>Bureau Spoorbouwmeester</i> Bureau Spoorbouwmeester is in 2001 op initiatief van de directies van NS en ProRail opgericht als een onafhankelijk adviserend orgaan voor ontwerp en vormgevingsopgaven binnen de spoorsector. Sinds het ontstaan van het bureau wordt aan en met het Spoorbeeld gewerkt. Het Spoorbeeld is opgesteld voor alle bij het spoor en de spooromgeving betrokken partijen: van de spoorpartners ProRail en NS, stationseigenaren, opdrachtgevers, exploitanten, vervoerders en concessiehouders tot ontwerpers, gebruikers en overheden. Het daagt al deze spoorse partijen uit om vanuit het perspectief van reizigers en omgeving met zorg en ambitie aan de opgaven op en rond het spoor te werken. Meer informatie over Spoorbeeld en de voor uw gemeente van belang zijnde documenten (zoals bijvoorbeeld de Visie omgeving spoor en stations, Het stations concept en Het stationskwartier) kunt u vinden op ww.spoorbeeld.nl waarnaar ProRail u korthedshalve verwijst.	We danken u voor dit ingebrachte punt. We nemen dit voor nu ter kennisname aan.
11	<i>Onderstations</i> De binnen het plangebied aanwezige onderstations mogen niet komen te vervallen. Deze onderstations zijn cruciaal voor de elektriciteitsvoorziening van de hoofdspoorweginfrastructuur en daarmee voor de berijdbaarheid van het spoor. Tevens verzoekt ProRail u ervoor zorg te dragen dat de onderstations - net als in de huidige situatie - te allen tijde bereikbaar zullen zijn voor onderhouds- en hulpdiensten. Met het oog op potentiële risico's	We danken u voor dit ingebrachte punt. We nemen dit voor nu ter kennisname aan.

	voor het bouwen nabij of boven een onderstation dient rekening te worden gehouden met een afstand van 10 meter gemeten vanaf de gevels van het onderstation.	
12	<i>Overige railgebonden gebouwen en ondergrondse infra</i> De binnen het plangebied aanwezige railgebonden gebouwen en ondergrondse infra, deel uitmakende van de hoofdspoorweginfrastructuur, al dan niet gelegen op percelen van ProRail, dienen te allen tijde bereikbaar te zijn en te blijven ten behoeve van het spoorwegbeheer en/of voor hulpdiensten. Het functioneren van deze voorzieningen mag niet worden beïnvloed door ontwikkelingen in de omgeving.	We danken u voor dit ingebrachte punt. We nemen dit voor nu ter kennisname aan.
13	<i>Zicht op de stationsentree</i> Doordat de stationsomgeving een ideale plek is om je te vestigen, ziet ProRail de laatste jaren steeds meer verdichting en hoogbouw rond het station. Dit komt de vindbaarheid van een station niet ten goede. Reizigers voelen zich hierdoor onzeker, hetgeen een vorm van stress veroorzaakt. Ondanks dat er bewegwijzering is blijkt uit onderzoek dat zicht op de hoofdingang de beste manier is om het station te vinden. Zichtlijnen naar het station spelen daar een belangrijke rol in en ProRail wil graag dat binnen de planontwikkelingen de zichtlijnen geborgd blijven.	We danken u voor dit ingebrachte punt. We nemen dit voor nu ter kennisname aan.
14	<i>Windbeleving en windhinderrisico's</i> Hoogbouw rond het station heeft invloed op de windbeleving van de reiziger. Gemiddeld wachten reizigers 7 tot 10 minuten op een trein en dat doen ze bij voorkeur op het perron waar de trein halteert. Wachten met veel wind draagt niet bij aan een positieve stationsbeleving. Reizigers wachten bij voorkeur warm, beschermt en comfortabel. Helaas is er echter niet voldoende wachtgelegenheid voor elke reiziger. Daardoor is het van belang dat in de omgeving rekening wordt gehouden met de windbeleving op het perron. Hoogbouw rond het station heeft ook invloed op de windcirculatie/windstromen en kan risico's opleveren voor omliggende bebouwing (zoals schade aan daken/kappen) door	We danken u voor dit ingebrachte punt. We nemen dit voor nu ter kennisname aan.

	veranderende windbelastingen. Hiermee dient rekening te worden gehouden.	
15	<i>Schaduwwerking op zonnepanelen</i> ProRail stelt zich als doel om in 2030 CO2 neutraal te opereren. Dat betekent dat vele daken en perronoverkappingen voorzien zijn of worden van zonnepanelen om zo voldoende stroom op te wekken voor verlichting, reisinformatie, liften en roltrappen. ProRail verzoekt u derhalve bij het maken van plannen rekening te houden met mogelijke schaduwwerking op de ProRail zonnepanelen en indien nodig met ProRail in contact te treden, zodat voornoemde doelstelling van ProRail voor 2030 haalbaar blijft.	We danken u voor dit ingebrachte punt. We nemen dit voor nu ter kennisname aan.
16	<i>Zonneparken / reflectie in relatie tot hoofdspoorweginfrastructuur</i> Uit een risicoanalyse moet blijken dat zonnepanelen c.a. op bijvoorbeeld parkeerplaatsen en /of geluidschermen en/of langs spoorwegen geen negatief effect hebben op de hoofdspoorweginfrastructuur. Dat moet onder meer uit de vereiste EMC (elektromagnetische compatibiliteit) berekening blijken. En dan met name de weerstandsbeïnvloeding (geen aardingen/aansluitpunten in buurt van het spoor conform bijgevoegde RLN00398) en diverse aspecten met betrekking tot aansluiting op het hoogspanningsnet. Ook voor de weerkaatsing van licht van zonnepanelen dient aangetoond te worden dat aanwezige seinen niet "overstraald" kunnen worden door lichtweerkaatsing door de zonnepanelen. ProRail adviseert u om deze risico's te laten berekenen en voordat gestart wordt met de realisatie van het zonnepark ProRail te voorzien van de uitkomsten.	We danken u voor dit ingebrachte punt. We nemen dit voor nu ter kennisname aan.
Wijzigingen naar aanleiding van reactie		
- N.v.t.		

4. Staat van wijzigingen

In de omgevingsvisie zijn de hieronder genoemde wijzigingen aangebracht. Bij elke wijziging is aangegeven of deze een gevolg is van een ingediende zienswijze of van een ambtshalve overweging.

Nummer	Omschrijving	Aanleiding
1	[Algemeen] In hele stuk bronvermelding kaart- en beeldmateriaal verbeterd	Ambtshalve wijziging
2	[Algemeen] Overal in de Omgevingsvisie worden de volgende termen aangepast: • “risicorelevante bedrijven” naar “milieubelastende activiteiten met een externe veiligheidsrisico” • “zeer kwetsbare functies” naar “zeer kwetsbare gebouwen” • “zeer kwetsbare bestemmingen” naar “zeer kwetsbare gebouwen” • “beperkt kwetsbare objecten” naar “beperkt kwetsbare gebouwen of locaties” • “kwetsbare objecten” naar “kwetsbare gebouwen of locaties” • “toxisch aandachtsgebied” naar “gifwolk aandachtsgebied”	N.a.v. zienswijze of reactie
3	[Samenvatting] In de samenvatting wordt het Toekomstbeeld Dordrecht t.b.v. een bredere insteek aangevuld met: <i>“De manier waarop de leefomgeving is ingericht, draagt bij aan gezondheid en ontmoeting. Zo is een meer ‘samenredzame’ gemeenschap ontstaan; meer betrokkenheid bij én vertrouwen in elkaar en de buurt. Het welzijn van de inwoners is verbeterd. De sociaaleconomische positie van onze stad is hoger.”</i> en <i>“We bouwen hierbij aan gemeenschappen.”</i>	Ambtshalve wijziging
4	[Samenvatting] Volledig uitschrijven van de afkorting STOMP	N.a.v. zienswijze of reactie
5	[Hoofdstuk A.1] In A.1.6 toevoeging na <i>“Ook dit is [...] van sociale stabiliteit”</i> van: <i>“Het bijdragen aan ontmoeting en beweging is tot slot een van de pijlers van het hernieuwde beleid dat Dordrecht voert op het gebied van kunst in de fysieke leefomgeving. Zo draagt kunst in de openbare ruimte niet alleen bij aan een aantrekkelijke stad, maar ook aan een gezonde stad: ze nodigt uit om in beweging te komen en elkaar te ontmoeten om denkbeelden en invalshoeken uit te wisselen.”</i>	Ambtshalve wijziging
6	[Hoofdstuk A.2] In A.2.2 extra keer herhalen dat ‘Groeien met kwaliteit staat de komende jaren centraal’.	Ambtshalve wijziging
7	[Hoofdstuk A.2] In A.2.3.2 COROP-gebied Zuidoost Zuid-Holland aangevuld met Gorinchem.	Ambtshalve wijziging
8	[Hoofdstuk A.2] In A.2.5 worden de zes buurgemeenten bij naam aangehaald.	N.a.v. zienswijze of reactie
9	[Hoofdstuk A.2] In A.2.5 is aangegeven dat de thema’s uit de regionale Ruimtelijke strategie ook worden behandeld in de omgevingsvisie.	Ambtshalve wijziging
10	[Hoofdstuk A.2] Onder Paragraaf A.2.5 ‘Dordrecht in haar omgeving’ wordt een paragraaf toegevoegd ‘Overige samenwerkingen’. Hierin wordt de samenwerking en verbinding in het kader van de Programmatistische Aanpak Grote Wateren Biesbosch Rijn-Maasmonding aangehaald.	N.a.v. zienswijze of reactie

11	[Hoofdstuk A.2] Onder Paragraaf A.2.5 ‘Dordrecht in haar omgeving’ wordt een paragraaf toegevoegd ‘Overige samenwerkingen’. Hierin wordt in het kader van de Biesbosch de gemeente- en provinciegrens overstijgende samenwerking SOK De Biesbosch aangehaald.	N.a.v. zienswijze of reactie
12	[Hoofdstuk A.2] Onder Paragraaf A.2.5 ‘Dordrecht in haar omgeving’ wordt een paragraaf toegevoegd ‘Overige samenwerkingen’. Hierin wordt de samenwerking met het waterschap zoals opgenomen in de Strategische Samenwerkingsagenda waterschap Hollandse Delta en de gemeente Dordrecht 2023 – 2027.’ Aangehaald.	N.a.v. zienswijze of reactie
13	[Hoofdstuk A.2] In A.2.5 ‘Dordrecht in haar omgeving’ wordt de centrumfunctie van Dordrecht benadrukt en worden de omliggende Drechtsteden gemeenten expliciet bij naam genoemd.	N.a.v. zienswijze of reactie
14	[Hoofdstuk A.2] In A.2.5.1 is verduidelijkt "Met het Rijk, de provincie en (<u>niet</u> -) overheidspartners uit de regio werken we aan de realisatie daarvan. "	N.a.v. zienswijze of reactie
15	[Hoofdstuk A.2] Aan A.2.5.2 ‘De Zuidelijke Randstad’ wordt samenwerking met de provincie in het kader van het Ruimtelijke Arrangement ten behoeve van de Nota Ruimte en het Zuid-Hollands Programma Landelijk gebied toegevoegd.	N.a.v. zienswijze of reactie
16	[Hoofdstuk A.4] In A.4.3.3 is de concept status van de handreiking ‘ <i>Voorzieningenniveau voor een gezonde leefomgeving</i> ’ verwijderd.	Ambtshalve wijziging
17	[Hoofdstuk A.4] In A.4.3.4 word en Onderwijs en Zorg toegevoegd aan de opsomming sectoren waar veel vraag en weinig aanbod van persoon is.	Ambtshalve wijziging
18	[Hoofdstuk A.4] In A.4.5.4 <i>Waterkwaliteit</i> is verduidelijkt dat de KRW-opgave rust bij de lidstaat Nederland en is aangevuld dat er ook 3 KRW-waterlichamen op het eiland zijn aangewezen.	N.a.v. zienswijze of reactie
19	[Hoofdstuk A.4] In A.4.5.4 <i>Waterkwaliteit</i> is aangevuld dat emissie via riool-overstorten één van de grootste opgave is.	N.a.v. zienswijze of reactie
20	[Hoofdstuk A.5] In A.5.2 Doelkaart aantrekkelijke stad: aanpassing tekst “historisch centrum <u>aan de rivier</u> en 19e eeuwse schil” + riviergedeelte langs het historische centrum (en Stadswerven) duidelijker arceren.	N.a.v. zienswijze of reactie
21	[Hoofdstuk A.5] In A.5.2.2 wordt verduidelijkt dat de genoemde verbindingen voor Dordrecht én de regio van belang zijn.	N.a.v. zienswijze of reactie
22	[Hoofdstuk A.5] In A.5.3.2 toevoeging aan zin: Voor deze gebieden is goede bereikbaarheid <u>met name te voet</u> zeer belangrijk	Ambtshalve wijziging
23	[Hoofdstuk A.5] In A.5.2.3 juiste naam Visienota Evenementenbeleid 2024-2030 toepassen	Ambtshalve wijziging
24	[Hoofdstuk A.5] Om in paragraaf A.5.5 ‘Doel 4: Dordrecht heeft een toekomstbestendige economie’ dubbelgebruik van de term "toekomstbestendige economie" te voorkomen, is dit enkele malen vervangen door "productieve economie".	Ambtshalve wijziging
25	[Hoofdstuk A.5] In A.5.4.2 is aan het uitgangspunt ‘ <i>We werken aan een goede bodem- en waterkwaliteit</i> ’ aan de opsomming een derde en vierde alinea toegevoerd. Hiervoor is een ingekorte versie van de door indiener voorgestelde teksten gebruikt.	N.a.v. zienswijze of reactie

26	[Hoofdstuk A.5] In A.5.4.2 teksttoevoeging: “Ons beleid is gericht op het minimaliseren van de kans dat een grote groepen mensen slachtoffer worden als gevolg van een ongeval met gevaarlijke stoffen. Het groepsrisico, oftewel de kans dat 10 of meer mensen overlijden door een ongeval met gevaarlijke stoffen, speelt hierin een belangrijke rol. Hiervoor maken wij gebruik van het (berekende) groepsrisico en de in het omgevingsplan vastgestelde oriëntatiewaarde.”	N.a.v. zienswijze of reactie
27	[Hoofdstuk A.5] A.5.6 Doelkaart klimaatbestendig: urgente droogtegebieden arcering aanpassen	N.a.v. zienswijze of reactie
28	[Hoofdstuk A.5] A.5.7 Doelkaart klimaatneutraal en duurzaam 2040: De locatie van het "mogelijk zoekgebied opwek windenergie" op het bedrijventerrein van de 3e Merwedehaven wordt verduidelijkt.	N.a.v. zienswijze of reactie
29	[Hoofdstuk A.5] A.5.8 Doelkaart biodivers: natuurgebieden duidelijker arceren en legenda verduidelijken + 3e Merwedehaven niet volledig bebost weergeven.	N.a.v. zienswijze of reactie
30	[Hoofdstuk A.5] In A.5.8.2 Tekstaanpassing kopje: ‘Stoppen achteruitgang en <u>herstel</u> biodiversiteit’	N.a.v. zienswijze of reactie
31	[Hoofdstuk A.5] In A.5.8.2 Tekstaanpassing: "We brengen de basiskwaliteit en optimale natuur in beeld in Dordrecht, <u>zowel in het water als</u> boven en onder de grond."	N.a.v. zienswijze of reactie
32	[Hoofdstuk A.5] In A.5.8.3 in Uitwerking in programma's, afspraken en/of omgevingsplan) toegevoegd: Handboek Groen / Status In ontwikkeling	N.a.v. zienswijze of reactie
33	[Hoofdstuk A.6] In paragraaf A.6.2.3 <i>Aantrekkelijke stad – voorzieningen</i> voegen we middenstanders toe.	N.a.v. zienswijze of reactie
34	[Hoofdstuk A.6] A.6.3.7 Toevoeging van: "Om de doorstroming te bevorderen, zijn maatregelen nodig in het watersysteem. In het project Waterkraan, dat we samen met het waterschap realiseren, zijn deze maatregelen vastgesteld. Daarbij gaat het om het inlaten van water bij de Nieuwe Dordtse Biesbosch en het laten doorstromen van dat water naar de stad. Om voldoende water in te kunnen laten is het belangrijk dat de waterstanden op de rivier naar de toekomst stabiel blijven. Naast de doorstroming is dit ook belangrijk voor de kwaliteit van de huidige natuur- en landbouwwaarden."	N.a.v. zienswijze of reactie
35	[Hoofdstuk A.6] Aan paragraaf A.6.4.3 onder het kopje ‘voorzieningen’ wordt de zin ‘Op industrieterreinen ambiëren we functiemenging niet. Ook op de bedrijventerreinen is gebruik primair gericht op bedrijven, maar beperkte menging met detailhandel is mogelijk.’ aangevuld met ‘ <u>op de daartoe reeds aangewezen locaties.</u> ’	N.a.v. zienswijze of reactie
36	[Hoofdstuk A.6] In A.6.4.5 "Tekstaanpassing: kopje "" externe veiligheid plaatsgebonden risico/ veiligheidscontour"" vervangen door ""externe veiligheid plaatsgebonden risico""	N.a.v. zienswijze of reactie
37	[Hoofdstuk A.6] A.6.4.6 Tekstaanpassing: "daadwerkelijk havengebonden activiteiten" vervangen door "watergebonden bedrijvigheid"	N.a.v. zienswijze of reactie
38	[Hoofdstuk A.6] In A.6.5.5 is verduidelijkt: Een aantal <u>plekken</u> van de Stadsas <u>zijn aan het water gesitueerd</u> .	Ambtshalve wijziging
39	[Hoofdstuk A.6] In A.6.6.4 is verduidelijkt: Hier staan we geen nieuwe recreatieve ontwikkelingen of bouw mogelijkheden <u>voor gebouwen</u> toe vanwege aantasting van het gebied.	Ambtshalve wijziging

40	[Hoofdstuk A.6] A.6.6.4 Een onderscheid in tijd/ haalbaarheid wordt benadrukt bij de keuze voor het verlagen van de maximum snelheid op de N3 vs. het overkluizen/verdiepen van de N3.	N.a.v. zienswijze of reactie
41	[Hoofdstuk A.6] A.6.6.4 Tekst verwijderen: 'De berekening van het groepsrisico en/of dichtheden voert men uit volgens de Handleiding risicoanalyse transport.'	Ambtshalve wijziging
42	[Hoofdstuk A.6] In A.6.7.5: Aanpassing van "Op het Eiland van Dordrecht zijn geen veeteeltbedrijven aanwezig, derhalve is dit aspect niet relevant in het buitengebied" naar "Op het Eiland van Dordrecht zijn enkele veeteeltbedrijven aanwezig. Op het eiland van Dordrecht zijn echter geen intensieve veehouderijen aanwezig. Deze staat bekend als een belangrijke fijnstof emittent. Andere bronnen van luchtverontreiniging in dit gebied zijn de Nieuwe Merwede en de A16. Ondanks de aanwezigheid van deze twee bronnen zijn de concentraties fijnstof en NOx zijn in verhouding tot de binnenstedelijke concentraties laag."	N.a.v. zienswijze of reactie
43	[Hoofdstuk A.6] In A.6.7.1 en A.6.7.3 tekstaanpassing: "vakantiepark EuroParcs De Biesbosch" naar "grotere recreatielocatie EuroParcs De Biesbosch".	Ambtshalve wijziging
44	[Hoofdstuk A.6] In A.6.7.6 wordt in de toegevoegde ruimtelijke keuze een tekstaanpassing doorgevoerd: "EuroParcs de Biesbosch en een Stay Okay" naar "enkele kwalitatieve grotere recreatielocaties". Daarnaast wordt de volgende zin aan de toelichting van de ruimtelijke keuze toegevoegd: "Hierin verkennen we ook de best passende locaties:."	Ambtshalve wijziging
45	[Hoofdstuk A.6] In A.6.7.6 correctie van jaartal oplevering landbouwverkenning naar 2023.	Ambtshalve wijziging
46	[Hoofdstuk A.6] In A.6.7.6 concrete voorbeelden van initiatieven worden achterwege gelaten.	N.a.v. zienswijze of reactie
47	[Hoofdstuk A.6] In A.6.7.6 in plaats van benoeming concrete verblijfsrecreatie "enkele grotere recreatielocaties, waarbinnen we sturen op kwaliteit" en toevoeging "Hierin [Programma Recreatie en Toerisme] verkennen we ook de best passende locaties".	Ambtshalve wijziging
48	[Hoofdstuk A.6] In A.6.7.7 naast de functie van het waterpeil op orde te houden (in droge tijden) ook de bufferende capaciteit die het Buitengebied zou kunnen hebben in natte periodes benoemen. Tekstaanpassing: De wens is om water <u>tijdens natte periodes te kunnen bufferen in het Buitengebied</u> en in tijden van droogte te gebruiken om droogte in de watergangen in de stad te verlagen.	N.a.v. zienswijze of reactie
49	[Hoofdstuk A.6] In A.6.7.9 aangevuld met 'Hierbij vragen we als gemeente ook aandacht voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen (insecticiden en pesticiden) in de landbouw.'	N.a.v. zienswijze of reactie
50	[Hoofdstuk A.6] In A.6.7.9 toevoeging aan zin: 'Voor behoud van biodiversiteit geldt deels de Omgevingswet, en de Natuurherstelwet.'	Ambtshalve wijziging
51	[Hoofdstuk A.6] In A.6.8.5 <i>Gezonde stad</i> is de zin 'Het gebied biedt de mogelijkheid om de maatregel Kaderrichtlijn Water toe te passen.' aangepast naar 'Zodat het gebied kan voldoen aan de Kaderrichtlijn Water.'	N.a.v. zienswijze of reactie
52	[Hoofdstuk A.6] Aan A.6.8.5 <i>Gezonde stad</i> is na de zin 'De landelijke overheid moet vanwege de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) de waterkwaliteit in Nederland verbeteren.' de zin 'Maar ook de provincie, waterschappen en gemeenten dragen verantwoordelijkheid voor de KRW.' toegevoegd.	N.a.v. zienswijze of reactie

53	[Hoofdstuk A.6] In A.6.8.5 tekstaanpassing: kopje "externe veiligheid plaatsgebonden risico/ veiligheidscontour" vervangen door "externe veiligheid plaatsgebonden risico".	N.a.v. zienswijze of reactie
54	[Hoofdstuk A.6] In A.6.8.5 tekstaanpassing: "In het industrieterrein Merwedehavens is nieuwe vestiging van milieubelastende activiteiten en de nabijheid van activiteiten met externe veiligheidsrisico's niet mogelijk." naar "In het industrieterrein Merwedehavens is nieuwvestiging van milieubelastende activiteiten met externe veiligheidsrisico's niet mogelijk".	N.a.v. zienswijze of reactie
55	[Hoofdstuk A.6] In A.6.8.6 tekstaanpassing: "daadwerkelijk havengebonden activiteiten" vervangen door "watergebonden bedrijvigheid".	N.a.v. zienswijze of reactie
56	[Hoofdstuk A.7] In A.7.2 aangegeven dat bij nieuw op te stellen programma's worden partners en stakeholders betrokken.	Ambtshalve wijziging
57	[Hoofdstuk A.7] In A.7.2 bijdrage aan doelen van programma's Stadsas Dordt en Gebiedsprogramma's Oost en Centrum aangevuld.	Ambtshalve wijziging
58	[Hoofdstuk A.7] In A.7.3 & B.3.3 Spelfout "programmatisch" veranderd naar "grammaticus".	N.a.v. zienswijze of reactie
59	[Hoofdstuk A.7] In A.7.4.1 Tekstaanvulling: "Kostenverhaal en financiële bijdragen onder de Omgevingswet wordt door de gemeente nader uitgewerkt."	Ambtshalve wijziging
60	[Hoofdstuk B.2] In B.2.2.1 kaart "Stedelijke groenblauwe structuur (De Urbanisten, 2020)" wordt opnieuw ingevoegd met een hogere resolutie.	N.a.v. zienswijze of reactie
61	[Hoofdstuk B.2] In B.2.2.1 toevoeging van verduidelijking term natuur Killenlandschap: "Onder natuur wordt zowel water als groen verstaan"	N.a.v. zienswijze of reactie
62	[Hoofdstuk B.2] In B.2.3.3 tekstaanpassing: Daarnaast nemen we ruimtelijke aanpassingen, zoals publieke schuillocaties en evacuatie-routes, <u>en een klimaatadaptieve inrichting</u> mee bij nieuwe ontwikkelingen."	Ambtshalve wijziging
63	[Hoofdstuk B.2] In B.2.4.6 tekstaanpassing: "Om te bepalen of er een beperkt aantal personen binnen een aandachtsgebied aanwezig is blijven we gebruikmaken van kwantitatieve risicoanalyses (QRA). Ondanks dat het Bkl ons hiertoe niet verplicht en op basis hiervan dichthedenbeleid voeren" aangepast naar "Voor het voeren van adequaat dichthedenbeleid blijven wij gebruik maken van kwantitatieve risicoanalyses".	N.a.v. zienswijze of reactie
64	[Hoofdstuk B.2] In B.2.4.6 tekstaanpassing: "Een verbod op het oprichten van zeer kwetsbare gebouwen en op industrie- en bedrijventerreinen" naar "Een verbod op het vestigen van zeer kwetsbare gebouwen op industrie- en bedrijventerreinen".	N.a.v. zienswijze of reactie
65	[Hoofdstuk B.2] In B.2.4.6 tekstverwijdering: Vrijstelling is mogelijk na advies van de veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid.	N.a.v. zienswijze of reactie
66	[Hoofdstuk B.2] In B.2.4.6 Tekstaanpassing: "'Het niet laten vestigen van milieubelastende activiteiten met externe veiligheidsrisico's zoals gedefinieerd in bijlage VII bij het Bkl op die bedrijventerrein die niet zijn aangesloten op een route gevaarlijke stoffen. Een uitzondering hierop vormen bedrijven die hoeveelheden gevaarlijke stoffen aanwezig hebben. Die blijven onder de te hanteren ondergrenzen	N.a.v. zienswijze of reactie

	zoals aangegeven in de richtlijn PGS15.” naar “Het niet laten vestigen van een milieubelastende activiteit waarbij een laad- en/of loshandelingen van een route plichtige gevaarlijke stof, als bedoeld in de Regeling vervoer over land van gevaarlijke stoffen, plaatsvindt.”	
67	[Hoofdstuk B.2] In B.2.4.6 tekstaanpassing: "Het zorgen voor voldoende toegankelijkheid en veilige opstelplaatsen voor materieel en personen voor hulpverleningsdiensten rondom de risicobron" naar "Het zorgen voor voldoende bereikbaarheid en toegankelijkheid van gebouwen of locaties".	N.a.v. zienswijze of reactie
68	[Hoofdstuk B.2] In B.2.4.6 teksttoevoeging in tabel: Achter PR<10-8 toevoegen: (verwaarloosbaar risico).	N.a.v. zienswijze of reactie
69	[Hoofdstuk B.2] In B.2.4.6 tekstaanpassing: "A217" naar "N217"	N.a.v. zienswijze of reactie